

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΟΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΤΩΝ Ο.Τ.Α.
«Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΛΕΙΨΩΝ»**

**ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΚΑΪΡΗ
ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΓΙΑΝΤΙΡΗ**

**ΛΕΙΨΟΙ
ΜΑΡΤΙΟΣ 2010**

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΟΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΤΩΝ Ο.Τ.Α.
«Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΛΕΙΨΩΝ»**

**ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΚΑΡΗ
ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΓΙΑΝΝΗ**

**ΛΕΙΨΟΙ
ΜΑΡΤΙΟΣ 2010**

**TECHNOLOGICAL EDUCATIONAL
INSTITUTE OF KALAMATA**

**SCHOOL OF MANAGEMENT AND ECONOMICS
DEPARTMENT OF LOCAL GOVERNMENT**

PROJECT FOR DEGREE

**TOURISM AND LOCAL DEVELOPMENT
POSSIBILITIES OF INTERVENTION OF
MUNICIPALITIES
«CASE STUDY: THE MUNICIPALITY OF LIPSI»**

**STUDENT: DESPOINA KAIRI
SUPERVISING LECTURER: ANASTASIA GIANTIRI**

**LIPSI
MARCH 2010**

Εξώφυλλο: Τοιχογραφία, ο χάρτης των Λειψών
Πηγή: Δήμος Λειψών, φωτογραφικό αρχείο

**Στους γονείς μου Δημήτρη και Νικολέττα
και την αδερφή μου Κατερίνα**

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στα πλαίσια αυτής της εργασίας θα ήταν μεγάλη παράλειψη αν δεν ευχαριστούσα όλους όσους με βοήθησαν και μου συμπαραστάθηκαν ώστε να γίνει αυτή η εκπόνηση.

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου κ. Αναστασία Γιαντίρη, για τις πολύτιμες συμβουλές, την καθοδήγηση και την βοήθεια που μου παρείχε.

Έπειτα, θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα: α) την κ. Γεωργία Σεΐτη, για την πολύτιμη υποστήριξή της στην εργασία αυτή και σε εμένα προσωπικά, και β) τον Δήμαρχο Λειψών κ. Μπενέτο Σπύρου για την προθυμία του να δώσει συνέντευξη μέσα απ' την οποία αντλήθηκαν σημαντικές πληροφορίες για την εργασία.

Ακόμη, θα ήθελα να ευχαριστήσω ξεχωριστά τους ανθρώπους που με εξυπηρέτησαν με πολλή προθυμία, όταν τους επισκέφθηκα για να συλλέξω τις απαραίτητες πληροφορίες.

Ευχαριστώ λοιπόν τους:

- κ. Γεώργιο Λαουντό, υπεύθυνο Πολιτιστικών Εκδηλώσεων και Τουρισμού στον Δήμο Λειψών,
- κ. Παντελή Λουλλά, υπεύθυνο στην Οικονομική Υπηρεσία του Δήμου Λειψών,
- κα Θεμελίνα Κραμβουσάνου, γραμματέα του Δήμου και υπεύθυνη για τα Έργα και τις Μελέτες στον Δήμο Λειψών,
- κ. Χάϊτα Σοφία, εκπαιδευτικό και μέλος του Δημοτικού Συμβουλίου Λειψών, και τον
- κ. Θεολόγο Μάγγο, ελεύθερο επαγγελματία και φωτογράφο.

Τέλος ευχαριστώ την οικογένειά μου και τους φίλους μου που με βοήθησαν με οποιοδήποτε τρόπο, καθώς και όλους τους ανώνυμους συνεργάτες, που βρέθηκαν στο δρόμο μου και συνεισέφεραν με το δικό τους τρόπο, είτε απλά συμπληρώνοντας ένα ερωτηματολόγιο, είτε παρέχοντας μου διάφορες πληροφορίες, όποτε τις χρειαζόμουν.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Λέγεται πως η ανάπτυξη των μικρών νησιών είναι εύθραυστη και ευάλωτη επηρεαζόμενη τόσο από εξωτερικούς όσο και εσωτερικούς παράγοντες.

Στα πλαίσια αυτής της εργασίας αναζητείται η σχέση του τουρισμού και της τοπικής ανάπτυξης σε ένα μικρό νησί και κατά πόσο μπορεί ένας Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης, στην περίπτωση μας ο Δήμος Λειψών, να παρέμβει σε αυτή τη σχέση, να την επηρεάσει και να την αλλάξει.

Δεδομένου ότι οι μικροί Δήμοι δεν έχουν την δυνατότητα απορρόφησης μεγάλων χρηματικών επιχορηγήσεων, εξαρτώμενων από την δυναμικότητα και το μέγεθος του Ο.Τ.Α., εξετάζεται η συμμετοχή του Δήμου σε φορείς, προγράμματα, δράσεις και ενέργειες, σχετικά με την βελτίωση της ζωής της τοπικής κοινωνίας, το μέγεθος συμμετοχής του σε αυτά, και την αποδοτικότητα τους. Επίσης, αναζητούνται οι τρόποι προσέλευσης και απορρόφησης κρατικών και ευρωπαϊκών επιχορηγήσεων, μέσα από το πρίσμα του τουρισμού και της τοπικής ανάπτυξης.

Ακόμη, εκτός από πλευράς Ο.Τ.Α. εξετάζεται και η τοπική κοινωνία του νησιού, δημογραφικά στοιχεία, παραγωγή, τουριστικές υποδομές, εκπαίδευση, πληθυσμός, οικονομία και οτιδήποτε σχετικό με την διαβίωση των κατοίκων.

Για την συλλογή και επεξεργασία στοιχείων χρησιμοποιήθηκαν δευτερογενείς και πρωτογενείς πηγές. Για την σύνταξη του θεωρητικού μέρους λήφθηκαν υπόψη δευτερογενείς πηγές, όπως: Αρχαικό υλικό του Δήμου Λειψών, νομοθεσίες και κανονισμοί, στατιστικά στοιχεία, βιβλιογραφικά δεδομένα και έγκυρες διαδικτυακές πηγές πληροφόρησης. Ενώ, για την έρευνα, το κυρίως τμήμα της πτυχιακής εργασίας, χρησιμοποιήθηκαν κατά κύριο λόγο πρωτογενείς πηγές. Η έρευνα διακρίνεται σε α) ποσοτική, ερωτηματολόγια που απαντήθηκαν από αντιπροσωπευτικό δείγμα της κοινωνίας του νησιού, ανώνυμα και εμπιστευτικά, και β) ποιοτική, δηλαδή, συνεντεύξεις που έγιναν τόσο σε αιρετούς όσο και σε υπαλλήλους του Δήμου και τοπικούς φορείς.

Τέλος, συμπεραίνεται ότι ο Δήμος Λειψών παρ' όλο που συμμετέχει σε ένα ευρύ φάσμα δράσεων, και ενισχύσεων και παρ' όλο που ο ίδιος ο Ο.Τ.Α. ενεργεί δραστικά, αδυνατεί να ανταπεξέλθει πλήρως στις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας και στην δημιουργία εύρυθμης τοπικής ανάπτυξης και τουρισμού. Λόγω του ότι είναι ένας πολύ μικρός Δήμος, χρήζει ιδιαίτερης προσοχής τόσο από πλευρά θέσης όσο και από πλευρά νησιωτικότητας. Έτσι, μέσα από την πτυχιακή εργασία παρατίθενται οι προτάσεις επίλυσης των προβλημάτων αυτών.

ABSTRACT

It is said that the development of small islands is fragile and vulnerable influenced by external and internal factors.

In the context of this project the relationship between tourism and local development of a small island is researched, and the degree to which local government, in our case the municipality of Lipsi, can intervene in this relationship to influence and change it.

Give the fact that small municipalities don't have the ability to absorb large economic grants as they depend on the dynamic and size of each municipality. We will examine the participation of the municipality of Lipsi in governmental organizations, programs, actions and measures with regard to the quality of life in the local community, the degree of the municipality's involvement and the effectiveness of these. In addition we research methods with which the municipality of Lipsi obtains governmental and European grants for tourism and local development.

In addition apart from the municipality we examine the local community of the island, demographic factors, production, constructions with regard to tourism, education, population, economy and everything related to the level of life of the inhabitants.

Primary and secondary sources were used in order to gather and process the information for the project. In order to compile the theoretical part secondary sources were used such as the municipality's files, laws and regulations, statistics, bibliography and internet references. While for the research which comprises the main section of this project primary sources were used, such as questionnaires which were answered by citizens and interviews with municipal counselors municipality employees and local organizations.

The final outcome is that although the municipality of Lipsi participates and takes part in a wide variety of actions regarding local development and tourism it cannot completely respond to the local community's needs for the creation of a balanced relationship between local development and tourism.

Thus through this project we suggest solutions to these problems.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΝ.ΔΩ.	: Αναπτυξιακή Δωδεκανήσου
Δ.Α.Φ.Ν.Η.	: Δίκτυο Αειφόρων Νήσων Αιγαίου
Δ.Ε.Η.	: Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ	: Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο
ΔΗ.ΦΟ.ΔΩ	: Δημοτικός Φόρος Δωδεκανήσου
Δ.Ο.Τ.	: Δωδεκανησιακός Οργανισμός Τουρισμού
Ε.Ε.	: Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Ο.Κ.	: Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
Ε.Ο.Μ.Μ.Ε.Χ.	: Ελληνικός Οργανισμός Μικρών - Μεσαίων Επιχειρήσεων και Χειροτεχνίας
Ε.Ο.Τ.	: Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού
Ε.Σ.Υ.Ε.	: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος
Η.Π.Α.	: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
Ι.Κ.Α.	: Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων
Κ.Α.Π.	: Κεντρικοί Αυτοτελείς Πόροι
Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.	: Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδος
Κ.Ε.Π	: Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών
Κοι.Σ.Π.Ε	: Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης
Κ.Ο.Κ.	: Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας
Ν.Ε.Τ.Π.	: Νομαρχιακές Επιτροπές Τουριστικής Προβολής
Ο.Α.Ε.Δ	: Οργανισμός Ανέργων Ελληνικού Δημοσίου
Ο.Γ.Α.	: Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων
Ο.Τ.Α.	: Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Π.Α.Α.	: Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης
Π.Ε.Π.	: Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Π.Π.Ι.Λ.	: Πολυδύναμο Περιφερειακό Ιατρείο Λειψών
Σ.Α.Τ.Α.	: Συλλογική Απόφαση Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΣΥ.Ν.Δ.Κ.Ε	: Συμβούλιο Νησιωτικών Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδος
Τ.Α.	: Τοπική Αυτοδιοίκηση
Τ.Α.Π.	: Τοπικά Αναπτυξιακά Προγράμματα
Τ.Π.Δ.	: Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων
Τ.Ε.Δ.Κ.	: Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων
Φ.Ε.Κ.	: Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως
Φ.Π.Α.	: Φόρος Προστιθέμενης Αξίας
Χ.Α.Δ.Α.	: Χώρος Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Απορριμμάτων
Χ.Υ.Τ.Α.	: Χώρος Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	6
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	7
ABSTRACT	8
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	9
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	10
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	13

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

1.1 Εννοιολογική προσέγγιση του τουρισμού.....	14
1.2 Ζητήματα τουριστικής ανάπτυξης	15
1.3 Το τουριστικό ρεύμα σε Ελλάδα και Ευρώπη	16
1.4 Τουρισμός και Τοπική Αυτοδιοίκηση.....	17
1.5 Νομαρχιακές Επιτροπές Τουριστικής Προβολής – Ν.Ε.Τ.Π.....	18

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

2.1 Παράγοντες τοπικής ανάπτυξης	20
2.2 Τοπική ανάπτυξη και Τοπική Αυτοδιοίκηση	21
2.3 Τουρισμός και τοπική ανάπτυξη	22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

3.1 Οι αρμοδιότητες των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης	23
3.2 Οι οικονομικοί πόροι των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης	25

3.3 Τοπικά Αναπτυξιακά Προγράμματα του Νόμου 1622/1986.....	26
3.4 Επιχειρησιακά Προγράμματα του Νόμου 3463/2006.....	28

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΛΕΙΨΩΝ

4.1 Γενικά – Εισαγωγή	29
4.1.1 Διοικητική παρουσίαση.....	30
4.1.2 Γεωγραφική θέση – Έκταση.....	31
4.2 Δημογραφικά στοιχεία.....	32
4.2.1 Πληθυσμός.....	32
4.2.2 Εξέλιξη του πληθυσμού.....	34
4.2.2.1 Πληθυσμός ανά φύλο και ηλικία	34
4.2.3 Στοιχεία οικονομικής δραστηριότητας.....	35
4.3 Τουριστικοί πόροι:	38
4.3.1 Φυσικό περιβάλλον.....	38
4.3.2 Κλίμα.....	39
4.3.3 Θάλασσα – Ακτές.....	40
4.3.4 Ορεινοί όγκοι.....	43
4.3.5 Τοπία.....	44
4.3.6 Σπηλιές.....	45
4.3.7 Άγρια φύση.....	47
4.3.8 Προστατευόμενες περιοχές.....	48
4.4. Ιστορικοί και πολιτισμικοί.....	49
4.4.1 Ιστορία των Λειψών.....	49
4.4.2 Μνημεία.....	52
4.4.3 Ήθη - Έθιμα - Παράδοση.....	56
4.4.4 Πολιτιστικές δραστηριότητες και εκδηλώσεις.....	59
4.5. Πολιτιστικά στοιχεία και λοιπές υποδομές.....	62
4.6 Υπηρεσίες.....	64

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΛΕΙΨΩΝ

5.1 Η Δημοτική Αρχή και η κοινωνική σύνθεση του Δημοτικού Συμβουλίου Λειψών.....	66
5.2 Το σχέδιο δράσης του Δήμου Λειψών.....	67
5.3 Οι οικονομικοί πόροι του Δήμου Λειψών.....	68
5.4 Η συμμετοχή και συνεργασία του Δήμου Λειψών με άλλους φορείς, τοπικούς - περιφερειακούς - ευρωπαϊκούς.....	70
5.5 Έργα που υλοποιήθηκαν στον Δήμο Λειψών στον τομέα της Ανάπτυξης.....	73

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΠΟΛΙΤΕΣ - ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ - ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

6.1 Η επικοινωνία με την Αυτοδιοίκηση και η συμμετοχή των πολιτών στα κοινά.....	79
6.2 Ο ενεργός ρόλος στην τοπική ανάπτυξη.....	80
6.3 Η σχέση των πολιτών με τον τουρισμό.....	84
6.4 Απορροφητικότητα και αποδοτικότητα επιδοτούμενων / επιχορηγούμενων προγραμμάτων σχετικά με τον τουρισμό και την τοπική ανάπτυξη.....	85
6.5 Η προώθηση του τουριστικού προϊόντος από τον Ο.Τ.Α.....	90

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΟΝ ΔΗΜΟ ΛΕΙΨΩΝ

7.1 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ.....	92
7.2 ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	114

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	116
--------------------------------------	------------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	118
--------------------------	------------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α: Ερωτηματολόγιο

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β: Συνέντευξη

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πτυχιακή που ακολουθεί αφορά την έρευνα για τον Δήμο Λειψών, σχετικά με τον τουρισμό και την τοπική ανάπτυξη και τις δυνατότητες παρέμβασης του Δήμου σε αυτή τη σχέση.

Η πλέον διαδεδομένη μορφή του τουρισμού σήμερα -μαζικός τουρισμός- καταστρέφει το φυσικό περιβάλλον και κάνει τους ανθρώπους να αδιαφορούν για την κοινωνία τους. Έτσι, δεδομένου ότι η τουριστική ανάπτυξη χρειάζεται πλέον την διατήρηση και ανάπτυξη του πλουτοπαραγωγικού τομέα ενός τόπου, δηλαδή το φυσικό περιβάλλον και όλα όσα εμπεριέχονται σε αυτό, το οποίο αποτελεί την βάση και για την τουριστική ανάπτυξη αλλά και για την τοπική ανάπτυξη, εξετάζουμε την υπάρχουσα κατάσταση στους Λειψούς. Ο τουρισμός ναί μεν χρειάζεται την τοπική ανάπτυξη, όμως αυτός είναι που αποτελεί και το βασικό κίνητρό για την δημιουργία της.

Ο Δήμος Λειψών είναι μικρός και δεν έχει πολλούς πόρους με αποτέλεσμα να έχει περιορισμένες δυνατότητες. Όμως στους Λειψούς η κατάσταση είναι αξιοβίωτη και γίνονται τεράστιες προσπάθειες για την δημιουργία υποδομών για τον τουρισμό και την τοπική ανάπτυξη.

Αναφορικά τώρα με τη δομή της εργασίας, αρχικά χωρίζουμε την έρευνα σε δύο μέρη. Στο πρώτο, που είναι και το θεωρητικό, παρουσιάζουμε ζητήματα τουρισμού, τοπικής ανάπτυξης και τοπικής αυτοδιοίκησης και πως εμπλέκετε το ένα με το άλλο. Στο δεύτερο τμήμα, που αποτελεί και τη μελέτη περίπτωσης, εξετάζουμε την υφιστάμενη κατάσταση στο νησί. Συγκεκριμένα, βλέπουμε αν υπάρχει η βάση για την τουριστική ανάπτυξη του τόπου ως προς την τοπική, δηλαδή παρουσιάζουμε το φυσικό περιβάλλον σε όλες του τις διαστάσεις. Μετά εξετάζουμε από πλευράς Ο.Τ.Α. τι γίνεται ως προς την τοπική ανάπτυξη, τη δημιουργία αναπτυξιακών έργων και έργων υποδομής καθώς και την τουριστική προβολή του νησιού. Ακόμη εξετάζουμε από πλευράς κατοίκων, κατά πόσο είναι ενεργός ή μη ο ρόλος τους ως προς την ανάπτυξη του τόπου τους και κατά πόσο έχουν δραστηριοποιηθεί τουριστικά στο νησί.

Στο τέλος παρατίθενται τα αποτελέσματα και η ανάλυση της έρευνας τα συμπεράσματα, οι προτάσεις, η σχετική βιβλιογραφία και δύο παραρτήματα, που περιλαμβάνουν το ερωτηματολόγιο της έρευνας και τις ερωτήσεις από την συνέντευξη του Δημάρχου Λειψών, κ. Μπενέτου Σπύρου.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

1.1 Εννοιολογική προσέγγιση του τουρισμού

Το να προσεγγίζει κανείς την έννοια του τουρισμού δεν είναι μια καθ' όλα εύκολη υπόθεση, διότι ο τουρισμός είναι μια συνεχώς εξελισσόμενη μορφή που επηρεάζει και επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες. Τα πρώτα σημάδια του ξεκινούν μόλις από την αρχαιότητα, όπου χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η έκβαση των Ολυμπιακών Αγώνων. Μετέπειτα, κατά το Μεσαίωνα εμφανίζεται ως πανεπιστημιακός τουρισμός και τουρισμός των μεγάλων θρησκευτικών εκδηλώσεων και εορτών. Περνάει στην Αναγέννηση εμπλουτισμένος με νέα κίνητρα και καταλήγει κάπου στο 1840 με 1860, όπου τα χαρακτηριστικά του μεταβάλλονται με την ανακάλυψη και την εξάπλωση του σιδηροδρόμου και φτάνει στον 20ό αιώνα, ο οποίος αποτελεί νέο σημείο εκκίνησης για την μεταγενέστερη εξέλιξη του.¹ Σήμερα η έννοια του τουρισμού έχει ξεπεραστεί ενώ τίθενται βασικά ζητήματα τουριστικής ανάπτυξης με βάση την αειφορία και τη βιωσιμότητα, τα οποία θα αναλυθούν παρακάτω.

Ο όρος τουρισμός προέρχεται από την γαλλική λέξη *tour* και την αγγλική λέξη *touring* που σημαίνουν περιήγηση, ενώ έχει τη ρίζα της απ' τη λατινική λέξη *TORNUS*. Στα ελληνικά η απόδοση της είναι «περιηγητισμός» αλλά επικράτησε ο όρος «τουρισμός» ο οποίος καθιερώθηκε και διεθνώς.

Αρκετοί είναι οι ερευνητές² που επιδίωξαν να δώσουν τον ορισμό του τουρισμού και κάθε φορά με διαφορετικό τρόπο, επικρατέστερος όμως όλων των ορισμών είναι αυτός που πλησιάζει σήμερα και την σύγχρονη μορφή του, έτσι σύμφωνα με αυτόν: «τουρισμός είναι η δραστηριότητα κατά την οποία άτομα ή ομάδες ανθρώπων μετακινούνται προσωρινά από τον τόπο κατοικίας τους σε άλλον τόπο για τουριστικό σκοπό και

¹ Βαγιονής Νικ.,(2002) *Στόχοι, Πολιτικές και μέσα προώθησης του Τουρισμού στην Ελλάδα – η εξέλιξη του φαινομένου του τουρισμού διαχρονικά*, Ημερίδα Σ.Τ.Ε., Ρόδος.

² Αρχικά η Διεθνής Ακαδημία Τουρισμού όπου αναφέρεται στο σύνολο των ανθρώπινων μετακινήσεων και δραστηριοτήτων που προκύπτουν από αυτές. Μετέπειτα ο J. Medecin λέει ότι: είναι μια δραστηριότητα ευκαιρίας κατά την οποία παραμένει κάποιος μακριά από τον τόπο της μόνιμου κατοικίας του. Ενώ μία νέα επιστημονική προσέγγιση, δόθηκε από τους Hunziker και Graf, όπου: τουρισμός είναι το σύνολο των ενεργοποιημένων σχέσεων και γεγονότων κατά τη διάρκεια της μετακίνησης και παραμονής των ατόμων εκτός του τόπου της συνήθους κατοικίας τους, υπό τον περιορισμό ότι δεν έχουν ως κίνητρο την άσκηση οποιασδήποτε κερδοσκοπικής δραστηριότητας.

χρησιμοποιούν γι' αυτόν το σκοπό μέσα που προσφέρονται από την τουριστική βιομηχανία. Τα άτομα που μετακινούνται γι' αυτό το σκοπό ονομάζονται τουρίστες».³

1.2 Ζητήματα τουριστικής ανάπτυξης

Είναι αντιληπτό πως η τουριστική ανάπτυξη επιφέρει αλλαγές και συμβάλει στην οικονομική ανάπτυξη των τουριστικών περιοχών. Επιπλέον διευρύνει την παραγωγική βάση αυτών των περιοχών και επηρεάζει και άλλους κλάδους της τοπικής οικονομίας. Διαφοροποιείται ανάλογα με τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα και τις παραμέτρους που την διαμορφώνουν σε κάθε τόπο, όπως η ανάλογη τουριστική πολιτική (διεθνής ή τοπική), η τουριστική ζήτηση και προσφορά, οι τουριστικοί πόροι (χώρας ή περιοχής), οι τουριστικές επιχειρήσεις καθώς και οι φορείς και οργανισμοί και όλες οι ομάδες που εμπλέκονται στην διαδικασία τουριστικής ανάπτυξης.⁴

Όμως δεν είναι πάντα θετικές οι αλλαγές της τουριστικής ανάπτυξης και αυτό γιατί επηρεάζει πολιτισμούς, κοινωνίες, παραδόσεις, ήθη, ακόμη και την κατάσταση του περιβάλλοντος και πάνω απ' όλα αλλοιώνει τη φυσιογνωμία μιας περιοχής. Και όλα αυτά γιατί τείνει τους πάντες να ασχολούνται, να δρουν και να δραστηριοποιούνται με βάση τον τουρισμό.

Γενικώς, υπάρχει ένα επίπεδο ανοχής στη φύση και στην κοινωνία όπου οι επιπτώσεις από την τουριστική ανάπτυξη το έχουν φτάσει αν όχι ξεπεράσει κιόλας. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να επαναπροσδιοριστεί η στρατηγική της τουριστικής ανάπτυξης με βάση τη διατήρηση των μη ανανεώσιμων φυσικών πόρων, την διαφύλαξη του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, τη διαφύλαξη του πολιτιστικού γνωρίσματος και της φυσικής ιδιαιτερότητας, την αναβάθμιση των τοπικών χαρακτήρων και την μη αλλοτρίωση του τρόπου διαβίωσης των μόνιμων κατοίκων.⁵

Οι αρνητικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης, διακρίνονται σε τρεις βασικές κατηγορίες:⁶

α) οικονομία: Με τον τουρισμό δημιουργούνται πολλές θέσεις εργασίας, όμως η περιοδικότητα τους επηρεάζει και τα χαρακτηριστικά της απασχόλησης που είναι τις περισσότερες φορές εποχική, ανειδίκευτη, και περιστασιακή. Επίσης σε τουριστικές περιοχές που λειτουργούν εποχικά, ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού απασχολείται

³ Δρ. Μαυροδόνης Θ., (2006), *Εισαγωγή στον τουρισμό*, Εκπαιδευτικό Υλικό 145 σελ.

⁴ Κοκκώσης Χ. – Τσάρτας Π., (2001), *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*, Κριτική, 288 σελ.

⁵ Παλακωνσταντινίδης Λ., (2001), *Τουρισμός – Αγροτουρισμός και Τοπική Ανάπτυξη*, Εκπαιδευτικό Υλικό, 164 σελ.

⁶ Κοκκώσης Χ. – Τσάρτας Π., (2001), *οπ. παρ.*, σ. 28-41

πολλαπλά με επίκεντρο βέβαια τον τουρισμό. Ακόμη αυξάνεται το κόστος ζωής σε τοπικό επίπεδο.

β) κοινωνία-πολιτισμός: Κυρίως σε περιοχές της υπαίθρου και σε γεωγραφικά απομονωμένες περιοχές όπως τα νησιά, παρουσιάζεται μια νέα μορφή αστικοποίησης του τόπου, κινούμενη και επηρεαζόμενη από τον τουρισμό σε όλα τα επίπεδα. Επιπλέον με την αποδοχή και την ανάγκη ύπαρξης τουριστικών επαγγελμάτων, αλλά και άλλων άμεσα σχετιζόμενων με τον τουρισμό, παρατηρείται εγκατάλειψη κλάδων όπως η γεωργοκτηνοτροφία. Διακρίνεται χαλάρωση των ηθών⁷ ενός τόπου από την επικοινωνία και την αλληλεπίδραση με τον τουρίστα, κυρίως σε μικρούς προορισμούς όπου η επικοινωνία αυτή είναι άμεση. Ένα ακόμη που παρατηρείται είναι οι μορφές τοπικού πολιτισμού να τυποποιούνται και να μετατρέπονται σε τουριστικά προϊόντα, με αποτέλεσμα τα προϊόντα αυτά να μην ανταποκρίνονται στα πραγματικά χαρακτηριστικά της τοπικής παράδοσης ή του πολιτισμού.⁸

γ) περιβάλλον: Η τουριστική ανάπτυξη επηρεάζει την ισορροπία του φυσικού περιβάλλοντος και ιδιαίτερα των οικολογικά ευαίσθητων περιοχών. Με τον τουρισμό έχουμε συγκρούσεις σε αγροτικές και παραθαλάσσιες περιοχές για τη χρήση γης υπέρ του, και εκτός από την γη έχουμε το νερό αλλά και τις επενδύσεις, αναγκαία για την ανάπτυξη του αγροτικού τομέα. Γενικότερα ο τουρισμός διεκδικεί ολοένα και περισσότερο χώρο για τις υποδομές του. Ακόμη το δομημένο και φυσικό περιβάλλον (όπως εθνικοί δρυμοί, υδροβιότοποι, φαράγγια και ποτάμια) μεταβάλλει την φύση του ώστε να διαμορφώσει τουριστικούς πόρους ως πόλο έλξης των τουριστών.

1.3 Το τουριστικό ρεύμα σε Ελλάδα και Ευρώπη

Σήμερα το τουριστικό ρεύμα σε Ελλάδα και Ευρώπη παίρνει μια άλλη διάσταση από αυτή που είχε ως συνήθως. Αναζητούνται και ενισχύονται νέοι τρόποι αναψυχής, πέραν του μαζικού τουρισμού και τίθενται ζητήματα νέων-εναλλακτικών μορφών του.

Υποστηρίζονται νέες δράσεις εκ μέρους της Ε.Ε και αυτό μπορούμε να το δούμε μέσα από την νομοθεσία υπέρ της βιώσιμης και αειφόρου ανάπτυξης, και της τουριστικής ανάπτυξης. Μέσα απ' αυτήν διαμορφώνεται ένα νέο μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης-ο βιώσιμος τουρισμός- που βρίσκεται στον αντίποδα του μοντέλου του μαζικού συμβατικού τουρισμού. Ο νέος αυτός τουρισμός δημιουργεί τις προϋποθέσεις για ισόρροπη και ήπια οικονομική ανάπτυξη, χωρίς τον κίνδυνο της επιβολής τουριστικού μονοπωλίου και τη

⁷ Βουτυράκης Μ., (2005), *Αειφορική Διαχείριση Τουρισμού*, 137 σελ.

⁸ Κοκκώσης Χ. – Τσάρτας Π., (2001), *οπ. παρ.*, σ. 31-34

συνακόλουθη υποβάθμιση ή και εξαφάνιση των υπόλοιπων οικονομικών δραστηριοτήτων - γεωργία - κτηνοτροφία - αλιεία κ.α. Παράλληλα μπορεί να συμβάλει στην προστασία των φυσικών οικοσυστημάτων και γενικότερα του περιβάλλοντος των τουριστικών περιοχών καθώς και στη διαφύλαξη και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Συγκεκριμένα τα μέτρα που προτείνει η Ε.Ε. στον τομέα του τουρισμού, είναι τα εξής:

- Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού κλάδου στην Ευρώπη.
- Προαγωγή της ανάπτυξης βιώσιμου, υπεύθυνου και προσανατολισμένου στην ποιότητα τουρισμού.
- Παγίωση της εικόνας και της προβολής της Ευρώπης ως συνόλου βιώσιμων και υψηλής ποιότητας προορισμών.
- Υποστήριξη της ένταξης του τουρισμού στις πολιτικές και τα χρηματοδοτικά μέσα της Ε.Ε.

Έτσι δημιουργείται ένα νέο ρεύμα τουριστικής ζήτησης, υπό την μορφή των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, ιδιαίτερος στον ευρωπαϊκό χώρο, το οποίο υποστηρίζεται από την Ε.Ε. μέσα από κανονισμούς, οδηγίες, δράσεις και ενέργειες της προς όλα τα κράτη μέλη. Επίσης παρουσιάζεται και το ανάλογο υπόβαθρο τουριστικής προσφοράς και στην Ελλάδα, δηλαδή με την βοήθεια της Ε.Ε., ενισχύονται δράσεις υπέρ της βιώσιμης και τουριστικής ανάπτυξης καθώς και των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

1.4 Τουρισμός και Τοπική Αυτοδιοίκηση

Σύμφωνα με το άρθρο 75 του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων Ν.3463/2006 “Οι δημοτικές και οι κοινοτικές αρχές διευθύνουν και ρυθμίζουν όλες τις τοπικές υποθέσεις, σύμφωνα με τις αρχές της επικουρικότητας και της εγγύτητας, με στόχο την προστασία, την ανάπτυξη, και τη συνεχή βελτίωση των συμφερόντων και της ποιότητας ζωής της τοπικής κοινωνίας”, οι Ο.Τ.Α. στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων τους μπορούν να λάβουν αποφάσεις σχετικά με την ανάπτυξη και προώθηση του τουρισμού στην περιοχή τους.

Επειδή όμως ένας Δήμος δεν έχει σαν πρωταρχικό του στόχο το κέρδος, όπως ένας επιχειρηματίας, είναι αδύνατον να προσπαθήσει να αναπτύξει πρωτογενής επιχειρηματική δραστηριότητα στον τουρισμό. Όμως μπορεί να δράσει σε τομείς που ο ιδιωτικός τομέας δεν μπορεί να δράσει σε πρωτοβουλίες για την συνολική ανάπτυξη του τουρισμού. Έτσι ο Ο.Τ.Α. μπορεί να δημιουργήσει τις υποδομές του τουρισμού ώστε να αναπτυχθεί στην

περιοχή του και μπορεί μέσα από αυτές να έχει κάποιο κέρδος ή να τις έχει αυτοσυντηρούμενες.

Από τον Ο.Τ.Α., εξαρτάται η συγκεκριμένη τουριστική πολιτική⁹ που θα χαράξει και το είδος τουρισμού που θέλει να αναπτύξει στην περιοχή του.

Οι τομείς που ένας Ο.Τ.Α. πλεονεκτεί και είναι απαραίτητοι για την τουριστική ανάπτυξη του τόπου του, είναι η σύνδεση του τουρισμού και πολιτισμού και η τουριστική προβολή. Ο πολιτισμός ενός τόπου είναι βασικό στοιχείο με το οποίο αναβαθμίζεται το τουριστικό προϊόν και έτσι ο Ο.Τ.Α. προσπαθεί να διασώσει τον τοπικό πολιτισμό μέσα από τον ρόλο του. Ενισχύει την παραγωγή πολιτιστικών αγαθών και βοηθάει τους επιχειρηματίες στην προώθησή τους. Όσον αφορά την τουριστική προβολή (μάρκετινγκ) του τουρισμού, μόνο ένας Ο.Τ.Α. μπορεί να προβάλει συνολικά μια περιοχή ως τουριστικό προορισμό, συντονίζοντας και εκπροσωπώντας τον τόπο του σε τουριστικές εκθέσεις και σε άλλες δραστηριότητες.

1.5 Νομαρχιακές Επιτροπές Τουριστικής Προβολής – Ν.Ε.Τ.Π.

Μια συλλογική προσπάθεια τουριστικής προβολής σε επίπεδο νομού αποτελούν οι Ν.Ε.Τ.Π.,¹⁰ όπου, στην έδρα κάθε νομού συνιστάται επιτροπή με σκοπό τον καταρτισμό προγραμμάτων τουριστικής προβολής της περιοχής στο εσωτερικό και το εξωτερικό, καθώς και η εκτέλεσή τους, ύστερα από έγκριση του Ε.Ο.Τ. Η επιτροπή συνιστάται με απόφαση Νομάρχη, είναι επταμελής και αποτελείται από εκπροσώπους της Δημόσιας Διοίκησης, των Ο.Τ.Α. και των τουριστικών παραγωγικών τάξεων. Η χρηματοδότησή τους αποτελείται κατά 50% από τον Ε.Ο.Τ και κατά το υπόλοιπο από υποχρεωτικές εισφορές των Ο.Τ.Α. καθώς και των λοιπών παραγωγικών τάξεων. Σε γενικές γραμμές όμως δεν λειτούργησε στο έπακρον αυτός ο θεσμός λόγω ασαφειών και γενικοτήτων που περιείχε, όπως για παράδειγμα: εκτός του ότι η σύστασή τους εξαρτάται μόνο από την κρίση του νομάρχη και καθορίζει ο ίδιος τους φορείς που θα συμμετέχουν και επιπλέον ορίζει και το ποσό εισφοράς τους σε αυτές, χωρίς βέβαια να ορίζονται κριτήρια επιλογής των φορέων αυτών. Μετά από πολλές προσπάθειες δόθηκε εκ νέου οδηγία για την λειτουργία των Ν.Ε.Τ.Π. κατά την οποία διευκρινίστηκαν όλες οι ασάφειες του νόμου.¹¹

⁹ Η τουριστική πολιτική βέβαια ενός Ο.Τ.Α. θα αποτελεί κομμάτι της Ελληνικής Τουριστικής Πολιτικής, θα βασίζεται δηλαδή στο σύνολο των γενικών γραμμών που έχει καθορίσει το κράτος και σε προέκτασή η Ε.Ε.

¹⁰ Ν.2160/93 , ΦΕΚ 118/Α/93

¹¹ Χατζηνικολάου Ε., (1995), *Η τουριστική προβολή σε επίπεδο νομού – ο νέος θεσμός των Ν.Ε.Τ.Π.*, Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης Α.Ε., 84 σελ.

Σήμερα, για την περίπτωση του νομού Δωδεκανήσου δεν βρέθηκε καμία τέτοιου είδους επιτροπή, παρ' όλο που σε άλλους νομούς υπάρχουν. Στα Δωδεκάνησα υπάρχει ο Δ.Ο.Τ., ο Δωδεκανησιακός Οργανισμός Τουρισμού, ο οποίος προωθεί το τουριστικό προϊόν, διοργανώνει εκθέσεις, μελετάει την τουριστική ανάπτυξη κάθε νησιού, συνεργάζεται με τους Ο.Τ.Α και διοργανώνει ενημερωτικές ημερίδες σχετικά με την τουριστική ανάπτυξη του νομού. Ο Δήμος Λειψών συμμετέχει στις διοργανώσεις και τις τουριστικές εκθέσεις του Δ.Ο.Τ., όμως για την περίπτωση των Λειψών δεν έχει γίνει κάποια αξιόλογη προσπάθεια εκ μέρους του Δ.Ο.Τ, ο οποίος δρα κυρίως για τα μεγαλύτερα νησιά, όπως τη Ρόδο και την Κω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

2.1 Παράγοντες τοπικής ανάπτυξης

Σύμφωνα με τον Δρ. Λεωνίδα Παπακωνσταντινίδη «Η Τοπική Ανάπτυξη είναι όριο διαδικασίας ανάπτυξης και διαρθρωτικής αλλαγής ταυτόχρονα, που επιδρά σε έναν χωρικά καθορισμένο και εντοπισμένο χώρο-τόπο και αποβλέπει στην βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων». ¹² Έτσι η Τοπική Ανάπτυξη δεν αποτελεί απλά κάποια διαδικασία ανάπτυξης και διαρθρωτικής αλλαγής αλλά συνάμα είναι και διαδικασία μεταβολής της διάρθρωσης των συντελεστών παραγωγής, των τομέων και κλάδων της τοπικής οικονομίας. Η παραπάνω διαδικασία έχει συγκεκριμένο πεδίο δράσης και στόχο: την κοινότητα, η οποία είναι χωρικά καθορισμένη, και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της κοινότητας αντίστοιχα.

Υπάρχουν τώρα δύο διαφορετικές προσεγγίσεις της Τοπικής Ανάπτυξης, η μία είναι από το κράτος, το οποίο παρεμβαίνει στις τοπικές κοινωνίες, με κάποια συγκεκριμένη πολιτική απ' την οποία προσπαθεί να επιφέρει μεταβολές διάρθρωσης, και η άλλη είναι από τους κατοίκους της τοπικής κοινωνίας, που αποφασίζουν μόνοι τους κάποια χρονική στιγμή την διαδικασία του μετασχηματισμού.

Σήμερα είναι αναγκαίο οι όποιες παρεμβάσεις σε ένα χώρο-τόπο να διασφαλίζουν την μη εξάντληση των «μη ανανεώσιμων πηγών» του τόπου αυτού. Γίνεται λόγος δηλαδή για μια Αειφόρο και Βιώσιμη Τοπική Ανάπτυξη, στην οποία παίζουν ρόλο και άλλοι παράγοντες πέραν από τους φυσικούς πόρους, την εργασία και το κεφάλαιο.

Μερικοί από αυτούς είναι:

- οι θεσμοί,
- οι οργανισμοί (δημόσιοι, δημοτικοί, κοινοτικοί, ιδιωτικού δικαίου),
- οι φορείς της κοινωνίας (συνδικάτα, επιμελητήρια, συνεταιρισμοί, δημοτικό-συνεταιριστικές επιχειρήσεις, πολιτιστικοί σύλλογοι),
- οι τοπικοί παράγοντες,
- η τοπική πρωτοβουλία,
- οι τοπικές επιχειρήσεις,
- η επιχειρηματικότητα,
- η ανθρώπινη αναζήτηση στους τομείς του πολιτισμού,

¹² Παπακωνσταντινίδης Λ., (2007), *Διαπραγμάτευση και Τοπική Ανάπτυξη*, Gutenberg, 468 σελ., σ.σ. 151

- το επίπεδο δημοκρατικής διακυβέρνησης ενός τόπου, και
- η ποιότητα τα επικοινωνίας των ατόμων ενός κοινωνικού συνόλου.¹³

Τέλος, ο βασικότερος παράγοντας της τοπικής ανάπτυξης είναι ο ίδιος ο άνθρωπος, που ζει στον τόπο αυτό, και που όταν εκείνος πραγματικά το πιστέψει, μπορεί να παρέμβει αποτελεσματικά και να αλλάξει τις εξελίξεις στον χώρο της. Είναι ο μοχλός δηλαδή των όποιων εξελίξεων, στον οποίο μπορεί να επενδύσει το κράτος ώστε να επηρεαστεί θετικά η διαδικασία της ανάπτυξης.

2.2 Τοπική Ανάπτυξη και Τοπική Αυτοδιοίκηση

Βασική προϋπόθεση επιτυχίας της Ολοκληρωμένης και Βιώσιμης Τοπικής Ανάπτυξης είναι η αποτελεσματική παρέμβαση της οργανωμένης τοπικής κοινωνίας, με πρώτη και σπουδαιότερη την Πρωτοβάθμια Τοπική Αυτοδιοίκηση, η οποία είναι ικανή να προγραμματίσει και να δρομολογήσει την ανάπτυξη του τόπου της.

Έτσι λοιπόν, η Τοπική Αυτοδιοίκηση είναι αυτή που θα εξασφαλίσει και θα διαχειριστεί τους πόρους που απευθύνονται στην ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών, θα συντονίσει τις τοπικές δημόσιες επενδύσεις και θα διαφυλάξει τη διαφάνεια και τον κοινωνικό έλεγχο στη δράση τους. Ακόμη, προετοιμάζει τους πολίτες για την αξιοποίηση των κοινοτικών πόρων που κατευθύνονται στην ανάπτυξη της υπαίθρου, όπου μέσα από την εκπόνηση προγραμμάτων σε τοπικό επίπεδο εξασφαλίζεται η χρηματοδότηση για την ανάπτυξη. Επίσης η Τ.Α. αναζητά πόρους για την χρηματοδότηση των τοπικών προγραμμάτων, η οποία γίνεται και σε υπερεθνικούς οργανισμούς, όπως η Ε.Ε. κ.α. Όσο πιο οργανωμένη είναι η Τ.Α. τόσο δυσκολότερα μπορούν οι ανώτερες από αυτήν διοικήσεις να αρνηθούν τους στόχους της και τις προτεραιότητες της.

Η Τ.Α. πέραν από μια λειτουργική οντότητα με μηχανισμούς και αποφάσεις, συνιστά και το πρότυπο που προβάλλεται μέσα στην τοπική κοινωνία, κατά συνέπεια οι αιρετοί έχουν πάνω απ' όλα την ηθική υποχρέωση απέναντι στους πολίτες να προσαρμόζουν τις προσωπικές τους επιλογές σε αξίες διαχρονικές και αξεπέραστες. Και εν προκειμένω περιπτώσει, όταν η τοπική κοινωνία είναι μικρή (μικρό μέγεθος πληθυσμού), ευνοείται η μεταξύ των ανθρώπων επικοινωνία και συνεργασία υπέρ της Τοπικής Ανάπτυξης.

Τέλος η Τ.Α. είναι το μέσω προαγωγής και προώσπισης της Τοπικής Ανάπτυξης, αφού ως αυτοδιοικούσα αρχή ασχολείται άμεσα με τις τοπικές υποθέσεις, αλλά και κάθε

¹³ Προβατάς Δ., (2003), *Ολοκληρωμένη ανάπτυξη της Υπαίθρου*, Παπαζήση, 338 σελ., σ.σ. 52-54

ένα άτομο-αιρετό, ξεχωριστά, αποτελεί μέλος της τοπικής κοινωνίας για την οποία λειτουργεί ως πρότυπο, υπόδειγμα και κινητήρια δύναμη ενεργοποίησης των πολιτών.

2.3 Τουρισμός και Τοπική Ανάπτυξη

Με την ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού παρατηρείται, ιδιαίτερα στα μικρά νησιά, μία εναρμόνιση των λειτουργιών ενός τόπου σε σχέση με την χρηματιστηριακή αντίληψη της κοινωνίας, δηλαδή φτάναμε στο σημείο τουρίστες και κάτοικοι να επισκεπτόμαστε μαζί έναν προορισμό, να μην υπάρχει κάποιο άλλο ενδιαφέρον για τον τόπο αυτό, με αποτέλεσμα να μην υφίσταται τοπική ανάπτυξη.

Έτσι τέθηκε το ζήτημα επανατοποθέτησης σε κάτι διαφορετικό-εναλλακτικό, σε σχέση με τον τουρισμό, ώστε η λειτουργία του να επανασυνδεθεί με την τοπική κοινωνία και την τοπική ανάπτυξη κατ' επέκταση. Για να συνεχιστεί λοιπόν η τουριστική ανάπτυξη χρειάζεται και η τοπική ανάπτυξη, αφού οι φυσικοί πόροι που στηρίζουν τον τουρισμό πρέπει να συνεχίσουν να είναι διαθέσιμοι και να γίνεται ορθολογική χρήση τους με βάση τις αρχές της αειφορίας και της βιωσιμότητας. Και όχι να κατακερματίζονται εξ' αιτίας των αρνητικών επιπτώσεων του μαζικού τουρισμού.

Παρ' όλα αυτά η σχέση μεταξύ τουρισμού και περιβάλλοντος είναι συμβιωτική και αμοιβαία εξαρτωμένη. Δηλαδή σήμερα έχουμε την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπου η νέα μορφή τουριστικής δραστηριότητας δεν επιβαρύνει το φυσικό περιβάλλον αλλά συνυπάρχει και συμβιώνει με αυτό, και επιπλέον προωθεί την τοπική ανάπτυξη, αφού συγκρατεί τον πληθυσμό, λόγω της οικονομικής ενίσχυσης μέσα από τις τοπικές πρωτοβουλίες υπέρ του. Με λίγα λόγια ο τουρισμός σήμερα ανταποκρίνεται στην οικονομική αλλά και στην κοινωνική δομή των χωρών φιλοξενίας, και συνδέεται και με το στοιχείο της ποιότητας.

Συμπερασματικά, ο τουρισμός είναι αυτός που ενισχύει την τοπική ανάπτυξη, αφού όταν δραστηριοποιηθεί σε έναν τόπο με τις εναλλακτικές μορφές του, βασίζεται στην αειφορία και τη βιωσιμότητα, στις οποίες όμως στηρίζεται και η Τοπική Ανάπτυξη. Έτσι, μέσω του τουρισμού δίνεται ένα κίνητρο στους κατοίκους να υποστηρίξουν και να αναπτύξουν το συγκριτικό τους πλεονέκτημα νησιωτικότητα-τοπικότητα-ορεινότητα-τοπική ανάπτυξη, στοχεύοντας σε αυτόν. Όμως πρέπει να στηρίζονται ταυτόχρονα και οι δύο τομείς, από τους διάφορους φορείς, γιατί για να υπάρχει τουρισμός πρέπει να υπάρχουν οι κατάλληλες υποδομές και η τοπική ανάπτυξη, και για να υπάρχει τοπική ανάπτυξη πρέπει να υπάρχει η ανάλογη στήριξη από τους φορείς ως προς την ενίσχυση του τουριστικού προϊόντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

3.1 Οι αρμοδιότητες των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Αρχικά οι αρμοδιότητες των Ο.Τ.Α. αφορούσαν υποθέσεις που συνδέονταν με πρακτικά κυρίως θέματα, όπως η στοιχειώδης εκπαίδευση, -απ' όπου προέρχεται και ο όρος «δημοτικά» σχολεία-, η αστυνόμευση και η στρατολόγηση, η διευθέτηση γραφειοκρατικών ζητημάτων σε επίπεδο τοπικό, όπως για παράδειγμα η έκδοση πιστοποιητικών και ληξιαρχικών πράξεων, κ.α. Με τον νέο Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων¹⁴ εισήχθησαν και θέματα ανάπτυξης, περιβάλλοντος, ποιότητας ζωής και εύρυθμης λειτουργίας των πόλεων, απασχόλησης, κοινωνικής προστασίας και αλληλεγγύης, πολιτικής προστασίας, καθώς και παιδείας, πολιτισμού και αθλητισμού.¹⁵

Βέβαια ένας Ο.Τ.Α. στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων του και κατά τις τοπικές υποθέσεις, μπορεί και ρυθμίζει ζητήματα που αφορούν την περιοχή του, λαμβάνει αποφάσεις και ενεργεί ανάλογα με το σχέδιο δράσης του, δηλαδή δεν οριστικοποιούνται οι αρμοδιότητες του αλλά στα πλαίσια που του θέτει ο κώδικας έχει την ελεύθερη βούληση ως τοπικό όργανο που είναι.

Σήμερα οι αρμοδιότητες των Δήμων εμπλουτίζονται ακόμη περισσότερο, στα πλαίσια του σχεδίου «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης», το οποίο πρόκειται να τεθεί σε εφαρμογή με την έναρξη των νέων Τοπικών Αυτοδιοικήσεων, στις 1 Ιανουαρίου το 2011. Το σχέδιο αυτό καταργεί τις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις και επαναπροσδιορίζει τα όρια των Ο.Τ.Α., δηλαδή άλλοι Δήμοι συγχωνεύονται με άλλους και άλλοι παραμένουν ως έχουν. Αυτοί που παραμένουν είναι κυρίως οι νησιωτικοί, οι ορεινοί και οι μεγάλοι Δήμοι.

Επίσης, ενισχύει τους Δήμους με νέες αρμοδιότητες¹⁶ και πόρους καθώς και προσωπικό, και υποστηρίζει πως στοχεύει στην δημιουργία νέων Ισχυρών Βιώσιμων Δήμων.

Έτσι οι νέες αρμοδιότητες των νέων και ισχυρών Δήμων θα είναι:

- ✓ Πρόνοια και προστασία της δημόσιας υγείας.
- ✓ Ανέγερση σχολικών κτιρίων.
- ✓ Καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού.

¹⁴ Ν.3463/2006

¹⁵ Άρθρο 75 Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων, Ν.3463/2006

¹⁶ Οι νέες αυτές αρμοδιότητες προέρχονται από την κατάργηση των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων,

- ✓ Ένταξη των μεταναστών.
- ✓ Πολεοδομικές εφαρμογές.
- ✓ Υγειονομικός έλεγχος.
- ✓ Προστασία της παιδικής και της τρίτης ηλικίας.
- ✓ Λαϊκές αγορές.
- ✓ Αδειοδοτήσεις και έλεγχος πολλών τοπικών, οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων.
- ✓ Πολιτική προστασία.

Σε γενικές γραμμές δηλαδή εμπλουτίζονται νέοι τομείς όπως: πρόνοιας, υγείας και δημόσιας υγιεινής, παιδείας, εμπορίου, μεταφορών και Τοπικής Ανάπτυξης.

Όμως για να έχει ο Δήμος τη διοικητική ικανότητα να ασκήσει αποτελεσματικά το παραπάνω ευρύ φάσμα αρμοδιοτήτων, το οποίο καλύπτει τις καθημερινές ανάγκες των κατοίκων του, και ταυτόχρονα να είναι σε θέση να κατασκευάζει και να διαχειρίζεται, όλες τις κρίσιμες υποδομές για την ποιότητα ζωής των δημοτών και την τοπική ανάπτυξη, πρέπει να διαθέτει τις ακόλουθες υπηρεσίες:

- Προγραμματισμού
- Οικονομική Υπηρεσία
- Τεχνική Υπηρεσία
- Πληροφορικής
- Νομικής Υποστήριξης
- Διοίκησης – διαχείρισης ανθρώπινου δυναμικού
- Περιβάλλοντος και Πολιτικής Προστασίας.

Συνοψίζοντας, η διοικητική αποκέντρωση αποσκοπεί να φέρει τις λειτουργίες του κράτους κοντά στον πολίτη, οι αιρετοί της Τ.Α. αναλαμβάνουν ένα βάρος που σχετίζεται με το μέλλον ολόκληρης της τοπικής κοινωνίας και η τοπική ανάπτυξη θα αποσκοπεί στην ενεργότερη συμμετοχή του πολίτη κοντά στα κοινά.

3.2 Οι οικονομικοί πόροι των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Τα έσοδα των πρωτοβάθμιων Ο.Τ.Α. διακρίνονται σε τακτικά και έκτακτα.¹⁷

Τα τακτικά έσοδα προέρχονται από:

- ❖ θεσμοθετημένους υπέρ αυτών πόρους,
- ❖ εισοδήματα της κινητής και ακίνητης περιουσίας,
- ❖ ανταποδοτικά τέλη και δικαιώματα,
- ❖ φόροι, τέλη, δικαιώματα και εισφορές
- ❖ τοπικά δυνητικά τέλη και εισφορές

Ενώ τα έκτακτα προέρχονται από:

- ❖ δάνεια, δωρεές, κληροδοτήματα,
- ❖ διάθεση, εκποίηση και γενικά εκμετάλλευση περιουσιακών στοιχείων
- ❖ συμμετοχή σε επιχειρηματική δραστηριότητα
- ❖ πρόστιμα, διοικητικές κυρώσεις και
- ❖ από κάθε άλλη πηγή.

Πιο συγκεκριμένα έχουμε:

- **Ίδια Έσοδα:** Συμβάλλουν στην οικονομική αυτοδυναμία των Ο.Τ.Α., επειδή το ύψος τους εξαρτάται από την αποφασιστικότητα των αιρετών οργάνων να τα επιβάλουν και από την ικανότητα των οικονομικών υπηρεσιών να τα βεβαιώσουν και να τα εισπράξουν. Σε όσους Δήμους τα έσοδα αυτά υπερβαίνουν το 50% των συνολικών τους εσόδων, παρατηρείται υψηλό ποσοστό αυτοχρηματοδότησης κυρίως των λειτουργικών δαπανών, αλλά και υπολογίσιμου τμήματος των επενδύσεων τους. Ίδια έσοδα είναι: ο Δημοτικός Φόρος, το Τέλος, το Δικαίωμα, και η Εισφορά.
- **Επιχορηγήσεις:** Οι επιχορηγήσεις διακρίνονται σε τακτικές ή έκτακτες, με βάση την περιοδικότητα και τη θεσμική τους κατοχύρωση, γενικές ή ειδικές, ανάλογα με τον προορισμό των σχετικών εσόδων (δαπάνες κάθε είδους ή συγκεκριμένες δαπάνες).
- **Κεντρικοί Αυτοτελείς Πόροι (Κ.Α.Π.):** Με το Νόμο 1828/1989 το σύστημα των κρατικών επιχορηγήσεων προς την πρωτοβάθμια Τοπική Αυτοδιοίκηση συνδέθηκε άμεσα με την απόδοση συγκεκριμένων φόρων και τελών. Με το σύστημα αυτό οι κρατικοί πόροι που κατανέμονται στους Ο.Τ.Α. παραμένουν στην ευθύνη της κεντρικής διοίκησης (κεντρικοί), ενώ το ύψος τους δεν

¹⁷ Άρθρο 175 §1 και 2, Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων, Ν.3462/2006.

εξαρτάται πλέον από συγκυριακές πολιτικές αποφάσεις κυβερνητικών οργάνων αλλά από τη δυναμικότητα των συγκεκριμένων φόρων και τελών (αυτοτελείς). Το ένα τρίτο (1/3) των εσόδων διατίθεται για τη χρηματοδότηση επενδυτικών δραστηριοτήτων των Ο.Τ.Α. και ονομάζεται «Συλλογική Απόφαση Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Σ.Α.Τ.Α.)», και το υπόλοιπο ποσό των Κ.Α.Π. (2/3) εγγράφεται στον τακτικό προϋπολογισμό, αποτελεί γενικό έσοδο των Ο.Τ.Α. και μπορεί να διατεθεί για οποιαδήποτε δαπάνη. Οι Κ.Α.Π. κατανέμονται, μέσω του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων (Τ.Π.Δ.), στους Ο.Τ.Α. κάθε μήνα (τακτική επιχορήγηση), ενώ η Σ.Α.Τ.Α. κάθε τετράμηνο.

Τα παραπάνω αποτελούν τις βασικές πηγές εσόδων ενός Ο.Τ.Α., βέβαια υπάρχουν και άλλες τις οποίες προείπαμε στις γενικές κατηγορίες εσόδων.

Τέλος, όπως είπαμε παραπάνω στις αρμοδιότητες της Τ.Α., οι Ο.Τ.Α. θα ενισχυθούν και με πόρους σύμφωνα με το νέο σχέδιο Καλλικράτης. Έτσι, αναδιαμορφώνεται το «καλάθι» των Κ.Α.Π. και επιδιώκεται ο εμπλουτισμός των πόρων της αυτοδιοίκησης και η σύνδεσή τους με τον Φ.Π.Α., καθώς και με τον Φόρο Ακίνητης Περιουσίας.

3.3 Τοπικά Αναπτυξιακά Προγράμματα του Νόμου 1622/1986

Εκτός από τις υπηρεσίες που προσφέρει ένας Ο.Τ.Α. στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων του, θεωρείται αναγκαίο να παράγει προτάσεις πολιτικής κατά χρονικά διαστήματα, κατά κάποιο τρόπο να προτείνει σχέδια δράσης. Οι προτάσεις αυτές καθώς και η επιλογή τους θα συνδέονται με τα προβλήματα του τόπου, τα οποία θα αναδύονται από ένα τοπικό αναπτυξιακό πρόγραμμα. Έτσι λοιπόν, δημιουργήθηκε η ανάγκη για εκπόνηση τοπικών αναπτυξιακών προγραμμάτων (Τ.Α.Π.) όπου θεσπίστηκαν με τον Νόμο 1622/1986.

«Τ.Α.Π. είναι η σχεδίαση μιας ολοκληρωμένης προγραμματικής αναπτυξιακής μελέτης, που υλοποιείται σε συγκεκριμένη περιοχή, όρια Δήμου - Κοινότητας, παρέχοντας τεχνικές κοινωνικές και πολιτικές διαδικασίες».¹⁸ Το Τ.Α.Π. με βάση τα προβλήματα και τα μειονεκτήματα μιας περιοχής, αλλά και με την γνώμη των κατοίκων της, επιδιώκει να αντιμετωπίσει όλες τις δυσκολίες της, και να πετύχει μια βελτιωμένη και αναθεωρημένη ποιότητα ζωής.

Οι φάσεις ενός Τ.Α.Π. είναι δύο, ο σχεδιασμός και η υλοποίηση, τα βασικά στοιχεία για τον σχεδιασμό του είναι:

¹⁸ Παπακωνσταντινίδης Λ., (2007), οπ. παρ., υποσημ., (12), σ. 252

- i. Η γεωγραφική, ανθρώπινη οικονομική σύνθεση της περιοχής.
- ii. Η επεξεργασία των δεδομένων, και ο εντοπισμός τους σε δυνατότητες και μειονεκτήματα.
- iii. Ο αναλυτικός καθορισμός στόχων.
- iv. Η διαδικασία υλοποίησης.
- v. Η περιγραφή των πηγών χρηματοδότησης, και
- vi. Ο έλεγχος και η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων.

Όμως από την εφαρμογή τους διαπιστώθηκαν σοβαρές αδυναμίες και δεν λειτούργησαν αποτελεσματικά. Οι αδυναμίες αυτές ήταν:

1. Η σχεδίαση τους έγινε σε εξωτερικά γραφεία τα οποία δεν γνώριζαν και αγνοούσαν τις πραγματικές συνθήκες κάθε περιοχής, με αποτέλεσμα οι μελέτες να μην εμπίπτουν με τα προβλήματα του τόπου, να είναι αποκομμένες και εξωπραγματικές.
2. Η συνεργασία με τους φορείς και τους κατοίκους ήταν ελλιπής.
3. Υπήρχε ανεπάρκεια οικονομικών πόρων.
4. Αδυναμία αξιολόγησης και συνεχούς αναπροσαρμογής του Τ.Α.Π. μετά τη διαδικασία εφαρμογής.
5. Αδυναμία των Ο.Τ.Α. για την συνέχιση της αναπτυξιακής διαδικασίας, μετά την παράδοσή της μελέτης.

Για την άρση όλων αυτών των προβλημάτων και ελλείψεων, αδυναμιών και μειονεκτημάτων, που συσσώρευσαν τα Τ.Α.Π. προκρίθηκαν τα Επιχειρησιακά Προγράμματα Ο.Τ.Α., για τα οποία θα μιλήσουμε αμέσως μετά.

3.4 Επιχειρησιακά Προγράμματα του Νόμου 3463/2006

Σύμφωνα με τον νέο Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων, άρθρο 203, όπου «Στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων τους και για την εκπλήρωση της αποστολής τους, οι Δήμοι, οι Κοινότητες και οι Σύνδεσμοι εκπονούν Επιχειρησιακά Προγράμματα. Το επιχειρησιακό πρόγραμμα περιέχει ένα συνεκτικό σύνολο αξόνων προτεραιότητας για δράσεις τοπικής ανάπτυξης και αποσκοπεί στην υλοποίηση του αναπτυξιακού σχεδιασμού των Ο.Τ.Α.».

Ειδικότερα το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα:

- Είναι ένα ολοκληρωμένο αναπτυξιακό πρόγραμμα σε τοπικό επίπεδο και συνιστά βασικό εργαλείο σχεδιασμού των Ο.Τ.Α. στις νέες απαιτήσεις της Ε.Ε. και στην αναγκαιότητα για αειφόρο ανάπτυξη και ευημερία του πληθυσμού.
- Αποτελεί μια ολοκληρωμένη στρατηγική για την αντιμετώπιση των τοπικών προβλημάτων, αφού διερευνά σφαιρικά και με επιστημονική προσέγγιση όλες τις προοπτικές ανάπτυξης.
- Αποτελεί εργαλείο, για την αποτελεσματικότερη και αποδοτικότερη κατανομή και αξιοποίηση των περιορισμένων πόρων, αλλά και μέσο, για την ορθολογικότερη οικονομική διαχείριση των Ο.Τ.Α. και για την εξεύρεση πόρων.
- Αναφέρεται σε μετρήσιμα και ταυτόχρονα ελεγχόμενα στοιχεία, αφού εισάγει τεχνικές ποσοτικοποίησης των στόχων.
- Βελτιώνει την εσωτερική οργάνωση προσανατολίζοντας τις εσωτερικές λειτουργίες σε νέα πρότυπα εργασίας, εισάγοντας νέες τεχνικές και μεθοδολογίες.
- Επισπεύδει την ωρίμανση και υλοποίηση των δράσεων.
- Διαθέτει τοπική στρατηγική η οποία εντάσσεται στον γενικότερο εθνικό στρατηγικό σχεδιασμό.

Οι άξονες προτεραιότητας του Επιχειρησιακού Προγράμματος θα πρέπει να προκύψουν μέσα από τον δημοκρατικό διάλογο των αιρετών των κοινωνικών και οικονομικών φορέων αλλά και των πολιτών της τοπικής κοινωνίας.

Τέλος, παρ' όλο που στον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων δεν ορίζεται ως υποχρέωση όλων των Ο.Τ.Α. η εκπόνηση Επιχειρησιακού Προγράμματος, κρίνεται ωφέλιμη και σε άλλους μικρότερους Ο.Τ.Α., αφού ενισχύει και δημιουργεί τη γνώση για μια ολοκληρωμένη και εμπειριστατωμένη άποψη της κοινωνίας, προάγει ζητήματα βιώσιμης και αειφόρου ανάπτυξης και αποτελεί έγκυρη πηγή προσέλκυσης ουσιαστικών έργων υποδομής και ανάπτυξης, απαραίτητα για την τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΛΕΙΨΩΝ

Εικόνα 4.1: Άποψη του οικισμού των Λειψών

(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Θ. Μάγγου)

4.1 Γενικά – Εισαγωγή

Οι Λειψοί είναι ένα μικρό και γραφικό νησί της Δωδεκανήσου, το οποίο διατηρεί έντονα την νησιωτικότητα του και την μοναδικότητα του ως προορισμός. Βρίσκεται στο Νότιο Αιγαίο και έχει άμεση συγκοινωνία με τα γύρω νησιά, όπως Λέρο, Πάτμο και Κάλυμνο, απ' τα οποία εξυπηρετείται και υπηρεσιακά/διοικητικά,¹⁹ αλλά και με άλλα τουριστικά νησιά όπως Ρόδο, Κω και Σάμο.

Η ονομασία του νησιού υποστηρίζεται σε τρεις βασικές εκδοχές κατά τις οποίες ονομάστηκε «(οι) Λειψοί» ή «(η) Λειψώ». Σύμφωνα με την πρώτη εκδοχή και τη παράδοση από γενιά σε γενιά, λέγεται πως πήρε το όνομά του από τη θεά Καλυψώ, οποία κατοικούσε σε αυτό κατά την αρχαιότητα. Η δεύτερη εκδοχή υποστηρίζεται στο γεγονός ότι στο νησί βρέθηκαν λείψανα ανθρώπων, τόσο κατά τα χριστιανικά χρόνια πεσφαιγιάστηκαν λόγω πίστεως, όσο και μετέπειτα όπου θανατώθηκαν από πειρατές μετά από κατά καιρούς- πολιορκίες και λεηλασίες του νησιού. Ενώ σύμφωνα με την τρίτη κ

¹⁹ Στους Λειψούς δεν υπάρχουν όλες οι δημόσιες υπηρεσίες, όπως για παράδειγμα Εφορία, Πολεοδομ Κτηματολόγιο, Τράπεζες, ακόμη και ιδιόκτητες όπως Συμβολαιογραφεία, Τυπογραφεία, Δικηγόροι, Ιατροί Αρχιτέκτονες, Μελετητές, Πολιτικοί Μηχανικοί, κ.α. Επαγγέλματα που είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με ανάγκες των κατοίκων.

πλέον αποδεκτή, οι Λειψοί ήταν ένα μεγάλο νησί που μετά από σεισμούς ετών και πλημμύρες, αποκόπηκαν, διαχωρίστηκαν και βυθίστηκαν τμήματά του, με αποτέλεσμα το σχήμα του σήμερα να μοιάζει με έλλειψη-λειψό²⁰.

Εμβαθύνοντας στην ιστορία των Λειψών, παρατηρούμε και ανακαλύπτουμε πως το νησί κατοικούνταν σχεδόν σε όλες τις χρονικές περιόδους,²¹ ξεκινώντας από τη νεολιθική εποχή μέχρι την βυζαντινή περίοδο και φτάνοντας στην Ιταλοκρατία, όπου εκεί ξεκινάει νέο σημείο αναφοράς για το νησί.²² Γενικά και σύμφωνα με αναφορές σε διάφορα ιστορικά κείμενα το νησί λειτουργούσε κυρίως ως σταθμός ανεφοδιασμού κατά το παρελθόν.

Διοικητικά οι Λειψοί υπάγονται στην Επαρχία Καλύμνου και τη Νομαρχία Δωδεκανήσου, με πρωτεύουσα την Ρόδο. Εκκλησιαστικά όμως, δεν ανήκουν σε κάποια Μητρόπολη της Ελλάδος όπως συνηθίζεται με τα γύρω νησιά, αλλά στο Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως και από άποψη διοικήσεως στην Πατριαρχική Εξαρχία της Πάτμου.

4.1.1 Διοικητική παρουσίαση

Οι Λειψοί διοικούνται από Οργανισμό Τοπικής Αυτοδιοίκησης και συγκεκριμένα από Δήμο και όχι από Κοινότητα²³ όπως θα συνηθίζόταν σε μικρές σε έκταση και κατοίκους²⁴ περιοχές. Ποτέ δεν αποτέλεσαν Κοινότητα ή Δήμο αλλά ανέκαθεν ήταν αυτοδιοικούμενοι. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην Ιταλική κατοχή. Η τότε Ιταλική Κυβέρνηση με ειδικό διάταγμα όριζε πως τα νησιά που κατείχε έπρεπε να είναι αυτοδιοικούμενα και διόριζε η ίδια τους Δημάρχους. Απαγόρευε το δικαίωμα ψήφου και απέκλειε έτσι τους κατοίκους να συμμετέχουν στα κοινά. Μετέπειτα με την ενσωμάτωση τους στην Ελλάδα παρέμειναν Δήμοι όλα τα Δωδεκάνησα «Τιμής Ένεκεν» για τα πολλά χρόνια Ιταλοκρατίας που υπέστησαν και τις προσπάθειες εξιταλισμού τους.

Ιστορικά, η έννοια της αυτοδιοίκησης στους Λειψούς εμφανίζεται κατά την Τουρκοκρατία, όπου εκεί οι υποψήφιοι αυτοδιοικούντες μαζεύονταν στην κεντρική

²⁰ Δεν υπάρχει εμπεριστατωμένη μελέτη ή κάποιο παλιό έγγραφο που να υποστηρίζει έστω μία από τις παραπάνω απόψεις, οι οποίες έχουν μεταδοθεί από γενιά σε γενιά. Παρατηρώντας όμως γεωγραφικά τα νησιά και τη μορφολογία του εδάφους τους αποδεικνύεται και υποστηρίζεται η τρίτη εκδοχή.

²¹ Αυτό μας το αποδεικνύουν τα διάφορα αρχαιολογικά ευρήματα, τα οποία εκτίθενται στο Εκκλησιαστικό Μουσείο Λειψών.

²² Η Ιταλοκρατία διήρκεσε από το 1912 μέχρι το 1943, το 1943 τα Δωδεκάνησα ενσωματώνονται με την Ελλάδα, και η τότε Lisso, κατά τους Ιταλούς Λειψώ, ξεκινάει μια νέα πορεία στην ιστορία, μαζί πλέον με τη μητέρα Ελλάδα.

²³ Σύμφωνα με τον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων Άρθρο 2, παρ. γ., οι Κοινότητες άνω των 4.000 κατοίκων μετατρέπονται σε Δήμους.

²⁴ Πληροφοριακά το νησί φτάνει περίπου τους 900 κατοίκους συμπεριλαμβανομένων και όσων βρίσκονται σε αυτό για εργασιακούς λόγους αλλά και αυτούς που ζουν εδώ για μεγάλο χρονικό διάστημα ύστερα από επαναπατρισμό ή τουρισμό.

πλατεία την ημέρα των εκλογών και δια βοής εξέλεξαν τον τοπικό άρχοντα που ήθελαν οι περισσότεροι. Κατά τα Ιταλοκρατούμενα χρόνια, όπως είπαμε, οι Δήμαρχοι διορίζονταν από την Ιταλική διοίκηση, ενώ από το 1948 και μετέπειτα με ψηφοφορία.

Από το 1922 μέχρι σήμερα, εκτός της χρονικής περιόδου 1967-1974,²⁵ έχουν διοικήσει στους Λειψούς 11 διαφορετικοί Δήμαρχοι,²⁶ μερικοί εκ των οποίων για αρκετά έτη, φτάνοντας στον σημερινό Δήμαρχο, κύριο Μπενέτο Σπύρου του Εμμανουήλ, ο οποίος τελεί τα καθήκοντά του από το 1987 μέχρι σήμερα.

Εικόνα 4.2: Ορισμένες από τις νησίδες που περιβάλλουν τους Λειψούς
(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Θ. Μάγγου)

4.1.2 Γεωγραφική θέση - Έκταση

Οι Λειψοί είναι ένα από τα μικρότερα νησιά της Δωδεκανήσου, εντοπίζονται στο Νότιο Αιγαίο και αποτελούν ένα σύμπλεγμα 30 μικρών νησιών και βραχονησίδων,²⁷ το οποίο παίρνει την ονομασία του από το μεγαλύτερο και κεντρικό νησί, τους Λειψούς.

Γεωγραφικά προσδιορίζεται μεταξύ Λέρου και Πάτμου και κοντά στα νησιά: Αρκιοί, Μαράθι και Αγαθονήσι. Συγκεκριμένα βρίσκεται σε απόσταση 11 ναυτικών μιλίων ανατολικά της Πάτμου και 8 βόρεια της Λέρου. Επίσης το νησί είναι κοντά στην Μίλητο και στα δυτικά παράλια της Μικράς Ασίας ή αλλιώς Ανατολίας. Βρίσκεται δηλαδή σε κεντρικό, κομβικό σημείο απ' όπου έχουμε διάφορα περάσματα.

²⁵ Είναι η περίοδος της Στρατιωτικής Κυβέρνησης όπου οι Δήμαρχοι πάλι διορίζονταν.

²⁶ Βολανάκης Ι., (2002), *Ιστορία και μνημεία των Λειψών Δωδεκανήσου*. Δήμος Λειψών, 252 σελ.

²⁷ Μερικά από τα νησιά και τις βραχονησίδες είναι τα εξής: Αρκιοί, Αρεφούσα, Μακρονήσι, Παλλωμάτα, Πιάτο, Ψώμου, Πιλάβι, Καπαρονήσι, Σταυρή, Λίρα, Κουλούρα, Ασπρονήσια, Τηγανάκια, Φράγκο, Καλαπόδια κ.α.

Το νησί αποτελείται από δύο κορμούς, οι οποίοι ενώνονται μεταξύ τους με στενό λαιμό, (πλάτος 400 μέτρων). Το μεγαλύτερο πλάτος του νησιού είναι δύο μίλια, (περίπου 3 χιλιόμετρα), ενώ η έκταση του από ΒΔ προς ΝΑ 4 μίλια, (6,3 χιλιόμετρα περίπου). Το νησί έχει μικρές εύφορες κοιλάδες και χαμηλά υψώματα (μέγιστο 300 μέτρα). Το εμβαδόν του είναι 16,4 τετραγωνικά χιλιόμετρα, ενώ το ανώτατο υψόμετρο υπολογίζεται στα 277 μέτρα.

Στο κέντρο περίπου του νησιού και στο βάθος ασφαλούς όρμου, είναι ο κυρίως οικισμός των Λειψών, εκτός όμως από αυτόν υπάρχουν και μικρότεροι συνοικισμοί, αγροικίες, μεμονωμένα κτίσματα και τουριστικές κατοικίες.²⁸

Εικόνα 4.3: Ο οικισμός των Λειψών και το Λιμάνι

(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Θ. Μάγγου)

4.2 Δημογραφικά στοιχεία

4.2.1 Πληθυσμός

Ο πληθυσμός του νησιού στις αρχές του 20^{ου} αιώνα ήταν 200 περίπου κάτοικοι. Κατά την απογραφή του 1991 με βάση την Ε.Σ.Υ.Ε. ο μόνιμος πληθυσμός απαριθμεί 598 άτομα ενώ το 2001 φτάνει τα 687 (αύξηση 15% σε μια δεκαετία). Σήμερα οι μόνιμοι κάτοικοι υπολογίζονται στους 750. Γενικά, ο πληθυσμός του νησιού εκτός από τους μόνιμους κατοίκους αποτελείται και από τουρίστες που είχαν έρθει εδώ για παραθερισμό

²⁸ Βολανάκης, (2002), οπ. παρ., υποσημ., (15), σ.19-23

και ζουν σχεδόν μόνιμα²⁹ έχοντας ή ενοικιάζοντας κάποια κατοικία. Επίσης, αυξάνεται ιδιαίτερα κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, όπου επιστρέφουν αρκετοί νησιώτες από την ελληνική ομογένεια αλλά και όσοι ζουν εκτός νησιού. Το καλοκαίρι ο πληθυσμός μη συμπεριλαμβανομένων των επισκεπτών-παραθεριστών σχεδόν διπλασιάζεται.

Στους Λειψούς ζουν αρκετοί Ιταλοί, περίπου το 40% των ξένων, μερικοί Άγγλοι, Γερμανοί, Ελβετοί και Γάλλοι. Πολλοί είναι οι Λειψιώτες που επέστρεψαν στο νησί με τις οικογένειες τους, από τον τόπο που είχαν πάει ως μετανάστες τόσο σε εξωτερικό όσο και σε εσωτερικό, δημιούργησαν τις επιχειρήσεις τους και εντάχθηκαν ομαλά στο κοινωνικό σύνολο του τόπου.

Επίσης στον πληθυσμό συμπεριλαμβάνουμε και μερικές δεκάδες άτομα όπου ζουν εδώ για εργασιακούς λόγους, όπως εκπαιδευτικοί, αστυνομικοί, λιμενικοί, τραπεζικοί υπάλληλοι καθώς και δημόσιοι υπάλληλοι.

Αξιοσημείωτο είναι δε το γεγονός ότι η μετανάστευση ατόμων για εργασιακούς λόγους από τις βαλκανικές και τρίτες χώρες είναι σχεδόν ανύπαρκτη.

Εικόνα 4.4: Κάτοικοι των Λειψών απολαμβάνουν την συντροφιά τους σε παραδοσιακό καφεενεδάκι

(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Θ. Μάγγου)

²⁹ Οι περισσότεροι τουρίστες ζουν στο νησί κατά τη διάρκεια σχεδόν όλου του έτους, συνήθως οι συνταξιούχοι και επιστρέφουν στις πατρίδες τους κατά τη χειμερινή περίοδο. Ενώ οι υπόλοιποι έρχονται ανά τακτά χρονικά διαστήματα και κυρίως στις γιορτές.

4.2.2 Εξέλιξη του πληθυσμού

Στον παρακάτω πίνακα (4.1) βλέπουμε την εξέλιξη του πληθυσμού στους Λειψούς και παρατηρούμε μια συνολική αύξηση των κατοίκων, περίπου 15%, από 598 δηλαδή κατοίκους ανήρθαν σε 687 συνολικά.

Πίνακας 4.1: Πληθυσμιακή εξέλιξη ανδρών και γυναικών κατά τις απογραφές 1991 και 2001

Έτος Απογραφής	Άρρενες	Θήλειες	Σύνολο
1991	293	304	597
2001	346	341	687

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ιδία επεξεργασία

4.2.2.1 Πληθυσμός ανά φύλο και ηλικία

Στον πίνακα 4.2 εξετάζουμε την κατανομή του πληθυσμού στους Λειψούς κατά έτος, φύλο και ηλικία.

Βλέπουμε ότι: Α) Κατά το 1991:

- τα παιδιά από 1 έως 19 ετών, αποτελούν το 30% του πληθυσμού
- οι νέοι, από 20 έως 34, το 21,2% του πληθυσμού
- οι ενήλικες, από 35 έως 54, το 19,5% του πληθυσμού
- οι μεσήλικες, από 55 έως 69, το 16,5% του πληθυσμού, και
- οι υπερήλικες, από 70 και άνω, το 12,8% του πληθυσμού.

Β) Κατά το 2001:

- τα παιδιά το 25,7% του πληθυσμού
- οι νέοι το 24,7% του πληθυσμού
- οι ενήλικες το 24,2% του πληθυσμού
- οι μεσήλικες το 13,6% του πληθυσμού, και
- οι υπερήλικες το 11,7% του πληθυσμού.

Πίνακας 4.2: Πληθυσμιακή εξέλιξη κατά φύλο και ηλικία κατά τις απογραφές 1991 και 2001

Ομάδες ηλικιών	ΕΤΟΣ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ							
	1991				2001			
	Άρρενες	Θήλειες	ΣΥΝΟΛΟ	αύξηση επί %	Άρρενες	Θήλειες	ΣΥΝΟΛΟ	αύξηση επί %
0-4	14	19	33	5,5	16	24	40	5,8
5-9	26	28	54	9,0	29	32	61	8,9
10-14	25	26	51	8,5	18	12	30	4,4
15-19	21	21	42	7,0	22	24	46	6,7
20-24	21	25	46	7,7	24	28	52	7,6
25-29	24	23	47	7,9	27	29	56	8,2
30-34	21	12	33	5,5	30	32	62	9,0
35-39	17	20	37	6,2	31	21	52	7,6
40-44	22	14	36	6,0	22	14	36	5,2
45-49	10	12	22	3,7	18	19	37	5,4
50-54	12	9	21	3,5	26	15	41	6,0
55-59	14	16	30	5,0	16	16	32	4,7
60-64	13	22	35	5,9	18	15	33	4,8
65-69	19	14	33	5,5	16	12	28	4,1
70-74	14	16	30	5,0	12	26	38	5,5
75-79	6	12	18	3,0	15	9	24	3,5
80-84	9	12	21	3,5	4	8	12	1,7
85+	3	5	8	1,3	2	5	7	1,0
Σύνολο:	291	306	597	100	397	387	687	100

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Ιδία επεξεργασία

4.2.3 Στοιχεία οικονομικής δραστηριότητας

Παρακάτω, στον πίνακα 4.3, θα εξετάσουμε την κατανομή του μόνιμου πληθυσμού με βάση την κύρια ασχολία του:

Πίνακας 4.3: Πληθυσμιακή κατανομή κατά κύρια ασχολία κατά τις απογραφές 1991 και 2001

Σύνολο πληθυσμού ανα επαννευματική κατάσταση, πηγή				
ΕΣΥΕ 1991, 2001				
Τόπος μόνιμης διαμονής	ΔΗΜΟΣ ΛΕΙΨΩΝ			
Κύρια Ασχολία	Έτος Απογραφής 1991		Έτος Απογραφής 2001	
	Άτομα	%	Άτομα	%
Άτομα κάτω των 10 ετών	87	14,55	101	14,70
Εργαζόμενος (-ή)	173	28,93	205	29,84
Ζητούσε εργασία	13	2,17	16	2,33
Ζητούσε εργασία για πρώτη φορά	0	0,00	10	1,46
Μαθητής (-τρια) / Σπουδαστής (-τρια)	63	10,54	64	9,32
Συνταξιούχος	132	22,07	129	18,78
Εισοδηματίας	0	0,00	6	0,87
Οικιακά	120	20,07	146	21,25
Άλλη περίπτωση	10	1,67	10	1,46
Σύνολο	598	100,00	687	100,00

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε..

Βλέπουμε ότι δεν παρουσιάζονται ιδιαίτερες μεταβολές στην κατανομή ανάμεσα στις δυο απογραφές. Εμφανίζεται μια μικρή αύξηση στον οικονομικά ενεργό (εργαζόμενο και άνεργο) πληθυσμό από 31,10% το 1991 σε 33,63% το 2001, με μια μικρή αύξηση και στο ποσοστό ανεργίας, η οποία όμως παρουσιάζεται χαμηλή (2 - 4 %). Παράλληλα φθίνει το ποσοστό των συνταξιούχων (από 22,04% σε 18,78%). Με τα οικιακά ασχολείται σταθερά περίπου το 1/5 του μόνιμου πληθυσμού.

Παρακάτω, (πίνακας 4.4), παρουσιάζεται ο τρόπος κατανομής του οικονομικά ενεργού πληθυσμού στους κλάδους δραστηριότητας:

Πίνακας 4.4: Πληθυσμιακή κατανομή κατά κύρια ασχολία κατά τις απογραφές 1991 και 2001

Σύνολο εργαζομένων ανά κλάδο δραστηριότητας, πηγή ΕΣΥΕ 1991, 2001				
Τόπος μόνιμης διαμονής Κλάδος Οικονομικής Δραστηριότητας	ΔΗΜΟΣ ΛΕΙΨΩΝ			
	Έτος Απογραφής 1991 Ατομα	%	Έτος Απογραφής 2001 Ατομα	%
Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα, δασοκομία.	28	16,18	20	9,76
Αλιεία.	29	16,76	21	10,24
Μεταποιητικές βιομηχανίες.	14	8,09	6	2,93
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου και νερού.	1	0,58	4	1,95
Κατασκευές.	44	25,43	54	26,34
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή αυτοκινήτων οχημάτων, μοτοσυκλετών και ειδών ατομικής και οικιακής χρήσης.	11	6,36	13	6,34
Ξενοδοχεία και εστιατόρια.	13	7,51	18	8,78
Μεταφορές, αποθήκευση και επικοινωνίες.	6	3,47	10	4,88
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, εκμισθώσεις και επιχειρηματικές δραστηριότητες.	0	0,00	3	1,46
Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση.	12	6,94	13	6,34
Εκπαίδευση.	9	5,20	22	10,73
Υγεία και κοινωνική μέριμνα.	1	0,58	4	1,95
Δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών υπέρ του κοινωνικού ή ατομικού χαρακτήρα.	1	0,58	6	2,93
Μη δυνάμενοι να καταταγούν κατά κλάδο.	4	2,31	11	5,37
Σύνολο	173	100,00	205	100,00

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε.

Συγκρίνοντας τα στοιχεία των δυο διαδοχικών απογραφών βλέπουμε μια σημαντική αποδυνάμωση τόσο του πρωτογενούς (γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία κλπ) όσο και του δευτερογενούς τομέα παραγωγής (μεταποίηση). Πιο συγκεκριμένα από το 1991 που το ποσοστό απασχόλησης αθροιστικά στους δύο κλάδους ήταν 41%, πέφτει το 2001 στο 23%. Παράλληλα ενισχύονται όλες σχεδόν οι δραστηριότητες του τριτογενούς τομέα με μεγαλύτερη αύξηση στον κλάδο της εκπαίδευσης (από 5,20% σε 10,73%). Σε ότι αφορά τους εργαζόμενους σε τουριστικές επιχειρήσεις (ξενοδοχεία, εστιατόρια) το ποσοστό είναι μάλλον χαμηλό (7– 9%) δεδομένου ότι πρόκειται για νησιωτικό Δήμο. Εντυπωσιακή είναι η απασχόληση στον κλάδο των κατασκευών, που παρουσιάζεται σταθερή στο 25–26 %.

Σχετικά με τα επαγγέλματα στον πρωτογενή τομέα στην επιτόπια έρευνα παρατηρείται το αντίθετο, δηλαδή υπάρχει μία αύξηση ενασχόλησης με την γεωργοκτηνοτροφία και την αλιεία. Το γεγονός αυτό οφείλεται στο ότι ναι μεν οι κάτοικοι ασχολούνται με τον τομέα αυτό άλλοτε ως κύριο και άλλοτε ως δευτερεύον επάγγελμα, έχοντας οικόσιτα ζώα ή με το να αλιεύουν, αλλά ως συνήθως να δηλώνουν κατά κύριο επάγγελμα τους κάτι άλλο.

Εικόνα 4.5: Αλιείς συλλέγουν τα ψάρια στο λιμάνι των Λειψών τη χαραυγή
(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Θ. Μάγγου)

4.3 Τουριστικοί πόροι

4.3.1 Φυσικό περιβάλλον

Οι Λειψοί είναι ένα απομονωμένο, γαλήνιο και ήσυχο νησί με φυσικό κάλλος και ήπια γεωμορφολογία. Περιτριγυρίζεται από μικρά νησιά, υφάλους και ογκώδη βράχια και τίποτα δεν είναι όμοιο και επίπεδο σε μεγάλη έκταση. Γενικά είναι νησί καθαρά αιγαιοπελαγίτικο, ξερό, άνυδρο, με λίγα δέντρα και πετρώδες. Στο κέντρο του υπάρχει στενή λωρίδα γης, με 400 μόλις μέτρα πλάτος, η οποία ενώνει τους δύο κύριους όγκους του. Ανάμεσα σε ποικίλους και ανισόπεδους λόφους δημιουργούνται μικροί καταπράσινοι κάμποι, χωρίς να υπάρχουν ιδιαίτερα ογκώδη βουνά. Η ανατολική πλευρά του νησιού είναι εύφορη με μαλακό γκριζόμαυρο ή κιτρινοκόκκινο χώμα, ενώ η δυτική είναι άγονη και ακαλλιέργητη γεμάτη ασβεστολιθικά, σχιστολιθικά και μαρμαροειδή πετρώματα. Από αυτήν την πλευρά έχουμε την εξόρυξη της ασβεστολιθικής πέτρας με την οποία κτίστηκαν τα πρώτα σπίτια, οι περιφράξεις των μαντρότοιχων, τα αλώνια, τα πλακόστρωτα μονοπάτια, οι ανεμόμυλοι,³⁰ τα τοιχία με ξερολιθιά που διαχωρίζουν τα κτήματα των κατοίκων, οι ειδικές κατασκευές απορροής νερού, τα πηγάδια, οι πηγές, τα καμίνια και όλα τα βοηθητικά κτίσματα που είχαν κοντά στις καλλιέργειες και τους βοσκοτόπους αλλά και τις αναβαθμίδες που έχτιζαν για την στήριξη του εδάφους.

Οι Λειψοί έχουν ένα ιδιαίτερο τοπίο και ολόκληρο το νησί θεωρείται ως υπαίθριο μουσείο. Διατηρεί την γραφικότητα του, αφού όλα τα σπίτια³¹ είναι λευκά και ασβεστομένα, με γαλάζια τελειώματα. Μπορεί να πει κανείς ανεπιφύλακτα πως η μορφολογία του εδάφους και το φυσικό περιβάλλον έχουν διατηρηθεί στο πέρασμα των χρόνων και σήμερα βλέπει κανείς τις αλλαγές, οι οποίες όμως είναι τέλεια εναρμονισμένες σε αυτό. Τα σπίτια που χτίζονται είναι μικρές λευκοντυμένες παραδοσιακές κατοικίες και όχι τεράστια και ογκώδη οικήματα με παράξενα και παράταιρα αρχιτεκτονικά γνωρίσματα. Ακόμη και τα ξενοδοχεία και τα ενοικιαζόμενα δωμάτια μοιάζουν περισσότερο με σπίτια παρά με αυτό που εκπροσωπούν. Όλα είναι τέλεια εναρμονισμένα και ακολουθούν τους φυσικούς κανόνες του τόπου. Εκτός από τον κεντρικό οικισμό του νησιού παρατηρεί κανείς τις απομακρυσμένες αγροικίες, μερικά γειτονικά σπίτια και τα απομονωμένα παραδοσιακά και ερημικά σπιτάκια που βρίσκονται άλλοτε στις κορυφές βουνών, και άλλοτε σε υψώματα κάμπων και σε απότομες, ερειπωμένες και απόκρυφες πτυχές του

³⁰ Δυστυχώς όμως σήμερα μόνο ένας απ' τους τρεις ανεμόμυλους έχει κρατηθεί απ' το πέρασμα των χρόνων και τις κακουχίες και παραμένει ερειπωμένος και αναξιποίητος.

³¹ Πριν μερικά χρόνια μόνο ένα σπίτι ήταν αυτό που παρέμβαινε εικαστικά στην αρμονία των χρωμάτων, ήταν το σπίτι του Αλέξανδρου Γιωτόπουλου, κατά εμάς Μιχάλη Οικονόμου, το οποίο σήμερα έχει ενταχθεί στην παράδοση του τόπου, αποτελώντας ένα καλαίσθητο λευκοντυμένο σπίτι.

νησιού. Επίσης, θα δει κανείς παλιά και καλοδιατηρημένα πετρόχτιστα σπίτια. Οι όποιες παρεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον δεν αποτελούν υπερβολή, αλλά αναγκαιότητα για την ομαλή και υγιή διαβίωση των κατοίκων. Η μόνη παρέμβαση που μπορεί να διακρίνει κανείς, αν και με το πέρασμα των χρόνων, έχει αφομοιωθεί από τη φύση, είναι η τότε επίμονη προσπάθεια των κατοίκων να βρουν τρόπους, και με διάφορες μεθοδίες να καλλιεργήσουν όλα τα πετρώδη υψώματα του νησιού, ακόμη και τα βουνά, αφαιρώντας τα θαμνοειδή φυτά, μαζεύοντας τις πέτρες και χτίζοντας αναβαθμίδες για την στήριξη του εδάφους, εκεί καλλιεργούσαν διάφορα σιτηρά αλλά κυρίως τα χρησιμοποιούσαν για αμπελοφύτευση.³²

Εικόνα 4.6: Καλοδιατηρημένο παλιό οίκημα στους Λειψούς
(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Θ. Μάγγου)

4.3.2 Κλίμα

Το κλίμα του νησιού μπορεί να χαρακτηριστεί ως τυπικό μεσογειακό. Ο χειμώνας είναι ήπιος με χαμηλά επίπεδα βροχοπτώσεων και, γενικά, με μακρές περιόδους ηλιοφάνειας κατά την μεγαλύτερη διάρκεια του έτους. Επίσης, επικρατούν δυνατοί άνεμοι και σχετικά θερμά και ξηρά καλοκαίρια με έντονη ηλιοφάνεια. Το νησί είναι εκτεθειμένο στους ανέμους του Αιγαίου, από τους οποίους προστατεύεται εκ φύσεως από τις νησίδες του και από τον δυνατό ήλιο χωρίς να δημιουργείται ιδιαίτερο πρόβλημα.

³² Παρατηρώντας το νησί, βλέπει κανείς τις αναβαθμίδες που χρησιμοποιούσαν παλιά οι γεωργοί, βέβαια σήμερα δεν χρησιμοποιούνται τόσο, γιατί και οι γεωργία μειώθηκε σημαντικά, αλλά και το έδαφος αδυνατεί να ανταπεξέλθει στις όποιες παρεμβάσεις.

4.3.3 Θάλασσα – Ακτές

Οι Λειψοί διαθέτουν πληθώρα παραλιών, εξαιρετικής καθαρότητας, τόσο στον κύριο όγκο του νησιού όσο και στα νησιωτικά συμπλέγματα που το περιβάλλουν. Το νησί περιτριγυρίζεται από 36 χιλιόμετρα δαντελωτής ακτής, η οποία είναι πλούσια σε κολπίσκους, όρμους,³³ ακρωτήρια, αμμόδεις, βοτσαλωτές αλλά και βραχώδεις παραλίες, οι οποίες είναι μικρές, άλλοτε προσβάσιμες και άλλοτε απομονωμένες. Στη βόρεια πλευρά του νησιού, σε ορισμένα τμήματα η θάλασσα είναι άγρια, οι παραλίες απότομες, βραχώδεις και με βότσαλα, όμως, με καθαρά, καταγάλανα και κρυστάλλινα νερά, δημιουργώντας πρόκληση στον επισκέπτη.

Περιμετρικά του νησιού, στο τόξο των μικρών νήσων, ξεκινώντας από το Μακρονήσι και το Πιλάβι στα νότια, υπάρχουν εντυπωσιακοί γεωλογικοί σχηματισμοί που δημιουργούν κάθετα υψώματα και πολλές σπηλιές. Ενώ προς τα βόρεια συναντάμε τα νότια και βόρεια Ασπρονήσια, τα οποία αποτελούνται από παραλία ολόλευκου βότσαλου.

Επιπλέον υπάρχει πολύ πλούσια θαλάσσια πανίδα και το υγρό στοιχείο διαθέτει πλήθος και ποικιλία θαλάσσιων ειδών. Υπάρχουν εκατοντάδες είδη ψαριών, πολλά μαλάκια και οστρακοειδή, όπως πίνες, μπουρούδες, πατελίδες και σφουγγάρια. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι στους Λειψούς παρουσιάζεται η μεσογειακή φώκια *Monachus monachus*, η οποία προσεγγίζεται κυρίως στην νοτιοανατολική πλευρά του νησιού,³⁴ όπου πλησιάζει την ακτή κυρίως σε περιόδους τοκετού και βρίσκει τα βραχώδη νησάκια με τους ήσυχους όρμους, κατάλληλα για την αποικία της. Επίσης, ο μοναχικός και μοναδικός Αιγαιόγλαρος, ο οποίος ζει και αναπαράγεται στο πιο ερημικό ακρωτήριο, τον Γλαρόκαβο.³⁵ Και τέλος, σύμφωνα με αναφορές εντοπίζονται θαλάσσιες χελώνες και σμέρνες.³⁶

Το θαλάσσιο οικοσύστημα δεν υστερεί καθόλου ποικιλίας, ιδιαιτερότητας και ομορφιάς, καθώς η θάλασσα είναι πεντακάθαρη και “ήσυχη”. Όπως υπάρχουν και ανιχνεύονται σπάνια είδη πανίδας έτσι και ο βυθός εκτός από τα θαλάσσια ευρήματα του από ναυάγια, διαθέτει πλούσια και ακόμη περισσότερη σε αριθμό βιοποικιλότητα, χαρακτηριστικές είναι οι πανέμορφες Ποσειδονίες μεταξύ των μικρονήσων.

³³ Οι περισσότεροι όρμοι του νησιού και το σύμπλεγμα των γύρω νησιών αποτελούν προορισμό για τα ιστιοπλοϊκά σκάφη.

³⁴ Η νοτιοανατολική πλευρά του νησιού και ιδιαίτερα στο σημείο όπου πλησιάζει κάθε χρόνο η μεσογειακή φώκια, είναι μια πολύ ζεστή, μοναχική, ήσυχη και απρόσιτη περιοχή.

³⁵ Το ακρωτήριο αυτό πήρε την ονομασία του από την παρουσία του Αιγαιόγλαρου σε αυτό, ο οποίος ζει μόνο εκεί.

³⁶ Οι Σμέρνες ανήκουν στην κατηγορία των νερόφιδων, και πραγματικά μπορεί να τις θεωρήσει κανείς ως θαλάσσια φίδια, κρίνοντας από την μορφή τους.

Όπως προαναφερθήκαμε, οι Λειψοί διαθέτουν πολλές και ποικίλες παραλίες όμως οι πιο διαδεδομένες, προσβάσιμες και επισκέψιμες είναι οι ακόλουθες:

- **Λιεντού:** Βρίσκεται κοντά στον οικισμό, σε απόσταση 5 λεπτών με τα πόδια. Είναι αμμουδερή και τοξοειδής παραλία με ρηχά νερά.
- **Κάμπος:** Η παραλία αυτή είναι κατά το ήμισυ αμμουδερή και βοτσαλωτή συνάμα, τόσο στο εσωτερικό της όσο και στο εξωτερικό της. Βρίσκεται και αυτή κοντά στον οικισμό σε απόσταση 20 λεπτών με τα πόδια, και βορειοδυτικά της Λιεντούς.
- **Χοχλακούρα:** Ανατολικά του οικισμού είναι η Χοχλακούρα, η οποία πήρε το όνομα της από τα μεγάλα και πανέμορφα βότσαλα³⁷ που υπάρχουν σε αυτήν. Εκεί η θάλασσα είναι κρυστάλλινη και πεντακάθαρη και πολύ προτιμητέα από τους επισκέπτες.
- **Κατσαδιά:** Στον όρμο της Λίμνης βρίσκεται η Κατσαδιά, μια αμμώδης παραλία, με πεύκα κατά μήκος της ακτής.³⁸
- **Παπανδριά:** Βρίσκεται ακριβώς δίπλα στην Κατσαδιά, και είναι μια επίσης αμμουδερή παραλία, απέναντι της ατενίζετε η νησίδα Λίρα, η οποία προσφέρεται για “κολυμβητικούς αγώνες”.
- **Μονοδένδρι:** Βόρεια του νησιού υπάρχει μια ερημική, μοναχική και άγρια σε φύση υπέροχη παραλία, αποτελώντας σήμα κατατεθέν του νησιού. Είναι κυρίως βραχώδης, με θέα το απέραντο γαλάζιο του Αιγαίου.

Εικόνα 4.7: Το μονοδένδρι, ερημική παραλία των Λειψών

(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Θ. Μάγγου)

³⁷ Τα βότσαλα στους Λειψούς, κατά την τοπική διάλεκτο, ονομάζονται χόχλακα (οι, χοχλάκοι), εξ' ου και το Χοχλακούρα.

³⁸ Το γεγονός αυτό είναι σπάνιο, γι' αυτό και κάνει την παραλία προτιμητέα κυρίως σε οικογένειες και ηλικιωμένους. Επίσης, εκεί υπάρχει και εστιατόριο και bag café, όπου οι λουόμενοι μπορούν να απολαύσουν το φαγητό τους, ή ένα ποτό το βράδυ, με θέα την γειτονική Λέρο.

- **Καμάρες:** Απότομες πλαγιές του νησιού και ορμητικά και κάθετα υψώματα δημιούργησαν σχήματα καμαροειδή. Σπάνια σε ομορφιά παραλία, με ιδιαίτερη χρωματικά πετρώδη ακτή.
- **Πλατύς Γιαλός:** Βορειοδυτικά του οικισμού και σε αρκετά μακρινή απόσταση βρίσκεται ο Πλατύς Γιαλός, μια πανέμορφη και πεντακάθαρη παραλία με άμμο. Τα νερά της είναι πολύ ρηχά³⁹ και ο κόσμος την προτιμά και για το γεγονός ότι υπάρχει εστιατόριο με παραδοσιακές γεύσεις. Χαρακτηριστικό αυτής της παραλίας είναι οι λικνίζουσες αγριόχηνες και πάπιες που κολυμπούν κοντά στους λουόμενους.
- **Κοίμηση:** Μια ερημική παραλία που το όνομα της πήρε από τον μικρό ναύσκο που υπάρχει εκεί ως αφιέρωμα στην Παναγία, με την ονομασία Κοίμηση της Θεοτόκου. Είναι βοτσαλωτή και διαθέτει λιμανάκι όπου μπορεί κανείς να πάει με βάρκα ή κάποιο μικρό σκάφος. Κοντά στο ξωκλήσι υπάρχει αναβλύζουσα πηγή πόσιμου νερού, το οποίο είναι γάργαρο και πολύ κρύο.

Εικόνα 4.8: Τα Ασπρονήσα, παραλίες από τις μικρές νησίδες των Λειψών
(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Θ. Μάγγου)

- **Στενό Λαγκάδι, Κέντρος, Στυφή, Μικρό και Μεγάλο Μερσίνη, Πάτρα, Κουμουλιά:** Μια σειρά από ερημικές και όχι τόσο γνωστές παραλίες. Όλες είναι με βότσαλα και βρίσκονται κυρίως στην Βόρεια πλευρά του νησιού. Ο Κέντρος, το Μικρό και Μεγάλο Μερσίνη, είναι παραλίες στις οποίες υπάρχει ένα σπάνιο είδος

³⁹ Για να βρεις βάθος πρέπει να κολυμπάς για τουλάχιστον 50 μέτρα.

δένδρου με αγκαθωτό φύλλωμα,⁴⁰ αποτελεί πηγή δροσιάς για τις θερμές ημέρες του καλοκαιριού, αφού όταν μεγαλώσει γίνεται τεράστιο, με απέραντη σκιά. Η Πάτρα ή αλλιώς Πισίνα, είναι πάρα πολύ μικρή και περισσότερο μοιάζει με πισίνα παρά με παραλία. Έχει πάρα πολύ κλειστό σχήμα και μοιάζει σαν κύκλος με μικρό άνοιγμα προς την θάλασσα. Είναι βοτσαλωτή με παγωμένα νερά και μπορούν να κολυμπήσουν μόνο 2 ή 3 το πολύ άτομα ή μία οικογένεια.

Εκτός από τις παραλίες του νησιού, υπάρχουν και αυτές που βρίσκονται στις νησίδες, όπως τα Ασπρονήσια, που έχουν καταγάλανα νερά με ολόλευκα βότσαλα, και το Μακρονήσι, καθώς και άλλα τα οποία είναι προσβάσιμα με πλεούμενο.

Παλαιότερα στις παραλίες: Κάμπος, Μονοδένδρι και Παπανδριά επιτρεπόταν ο γυμνισμός, όμως σύμφωνα με ειδική απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου απαγορεύτηκε εντελώς σε όλο το νησί, για λόγους δημοσίας αιδούς και ευπρεπισμού στους κατοίκους του νησιού.

4.3.4 Ορεινοί όγκοι

Το ψηλότερο σημείο του νησιού είναι η Σκάφη, 277 μέτρα ύψος και ακολουθεί η Πλάκα στα 200 μέτρα, που αποτελούν τους δύο κύριους όγκους του νησιού. Τα δυο αυτά βουνά, είναι κυρίως βοσκότοποι, διαθέσιμοι από τον Δήμο Λειψών στους αγρότες για χρήση ελευθέρως βοσκής των αιγοπροβάτων και των βοοειδών. Έχουν σπάνια είδη χλωρίδας και το μεγαλύτερο τμήμα τους είναι καλυμμένο από θαμνοειδή δενδρύλλια, τα οποία ονομάζονται Φίδες. Αυτά τα δέντρα είναι πολύ σημαντικά και χρήσιμα, γιατί συγκρατούν υγρασία από τις βροχές, δημιουργούν δροσιά στις ρίζες τους και με αυτήν φυτρώνουν και αναπτύσσονται μικρόφυτα τα οποία αποτελούν την βασική τροφή των ζώων. Τα μικρόφυτα αυτά λέγονται «Μαζάς, ο» και είναι σπάνιο είδος της νησιωτικής χλωρίδας. Υπάρχουν σε αφθονία και σε περιόδους ξηρασίας και λόγω της ξηρότητας του νησιού γενικά, βοηθούν στην επιβίωση των ζώων και στο πέραςμα τους από το ξηρό και άνυδρο καλοκαίρι στην βλάστηση του δροσερού χειμώνα. Επίσης σε διάσπαρτα σημεία των βουνών υπάρχουν ελιές,⁴¹ μερικές εκ των οποίων είναι σε άριστη κατάσταση.

⁴⁰ Το δέντρο αυτό ονομάζεται Κέντρος και φυτρώνει μόνο στην Βόρεια πλευρά του νησιού, όπου το βρέχει η αλμύρα της θάλασσας. Είναι σπάνιο και χρειάζεται πάρα πολλά χρόνια για να μεγαλώσει, μερικές δεκαετίες περίπου, έχει μεγάλη διάρκεια ζωής και αντέχει πολύ στις καιρικές συνθήκες.

⁴¹ Όπως είπαμε στην αρχή, παλιά ο κόσμος προσπαθούσε να βρει τρόπους και μεθοδίες επιβίωσης. Ένας απ' αυτούς ήταν και η φύτευση ελιών σε διάφορα σημεία των βουνών. Αρχικά διαμόρφωναν το σημείο και έχτισαν βοηθητικά στηρίγματα του εδάφους συγκεντρώνοντας χώμα.

Ακόμη, στα βουνά αυτά αλλά και σε άλλους λοφίσκους του νησιού, φυτρώνουν σπάνια αφεψήματα και βότανα, αλλά και ιδιαίτερα μυρωδικά και χόρτα που χρησιμοποιούνται στην μαγειρική.

Εικόνα 4.9: Ορεινοί όγκοι και πεδιάδες των Λειψών

(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Θ. Μάγγου)

4.3.5 Τοπία

Όσον αφορά τα τοπία των Λειψών, αδυνατεί κανείς να ορίσει ότι κάποιο σημείο του, τοποθεσία, ή περιοχή, αποτελεί τοπίο. Αφού, κάθε κομμάτι, και όπου κι αν γυρίσεις το βλέμμα σου, είναι μοναδικό, διαφορετικό και μαγευτικό.

Τα τοπία στους Λειψούς συνεχώς αλλάζουν μορφή. Το καλοκαίρι θα δεις τη γαλήνια και καταγάλανη θάλασσα να παίζει με τις ακρογιαλιές, τον ήλιο να βουτάει και να μοιράζει σε θάλασσα, γη και ουρανό τα πανέμορφα χρώματα του και κάθε είδους πλεούμενο να αρμενίζει ήρεμα και αβίαστα προς κάθε κατεύθυνση. Το χειμώνα πάλι, η θάλασσα να προσπαθεί με ορμή να φτάσει την ταλαίπωρη και τυραννημένη από την ξηρασία στεριά. Τα βουνά και ολόκληρη η φύση να καλωσορίζουν την άνοιξη, και σε ολόκληρο το νησί να χορεύει στους ρυθμούς του δροσερού αέρα κάθε λογής αγριολούλουδο. Από την βόρεια πλευρά του νησιού, άλλοτε να βλέπει κανείς τα παράλια της Μικράς Ασίας και άλλοτε να χάνονται στην φουρτουνιασμένη θάλασσα που θέλει να τα κρύψει. Άλλες φορές την Σάμο, την Ικαρία, τους Φούρνους, και πάντα μα πάντα τους Αρκιούς, το Μαράθι, το Αγαθονήσι, αδερφάκια των Λειψών. Από τη νότια πλευρά την Λέρο, την Πάτμο, την Κάλυμνο, τα Ίμια και καμιά φορά την Αστυπάλαια.

Ακόμη και η νύχτα κρύβει τοπία, αφού διακρίνεις τα φώτα των απέναντι νησιών, το φεγγάρι να παιχνιδίζει με την θάλασσα και από ψηλότερο σημείο του νησιού να βλέπεις ολόκληρο τον οικισμό να περιμένει ήσυχα το ξημέρωμα.

Τα γραφικά δρομάκια, οι ερημικές παραλίες και τα ολόλευκα με γαλανό φόντο σπιτάκια, τα πετρόχιστα καλντερίμια, τα ερημικά κατάλευκα ξωκλήσια, θαμπώνουν απ' την απλότητα που εκφράζουν. Οι καθαρές παραλίες, τα βράχια, οι νησίδες, όλα με θέα το Αιγαίο Πέλαγος και τα γύρω νησιά.

Κάθε εποχή, κάθε στιγμή και σε κάθε σημείο βλέπεις ένα μοναδικό και ανεπανάληπτο τοπίο.

Οι Λειψοί και τα τοπία τους είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με γεύσεις, χρώματα, και αρώματα της φύσης, μοναδικά και σπάνια σαν τους ανθρώπους της.

Εικόνα 4.10: Τοπίο των Λειψών

(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Θ. Μάγγου)

4.3.6 Σπηλιές

Στους Λειψούς δεν υπάρχουν ιδιαίτερα αρχαιολογικά ευρήματα σπηλαίων. Όμως παρουσιάζουν μία αξιόλογη αναφορά. Η πρώτη σπηλιά που θα αναφέρουμε βρίσκεται πάνω από τον οικισμό του νησιού και συγκεκριμένα άνωθεν της παραλίας Λιεντού. Φημίζεται ότι εκείνη η σπηλιά αποτέλεσε οικία και καταφύγιο της πρώτης οικογένεια που ήρθε να κατοικήσει στους Λειψούς⁴² και γι' αυτό το λόγο είναι προστατευόμενος αρχαιολογικός χώρος.

Μια άλλη σπηλιά, μέσα στην οποία υπάρχουν σταλαγμίτες, είναι αυτή που βρίσκεται κοντά στην Άνω Κοίμηση, στην περιοχή Χάλαρος. Βέβαια λόγω του ότι παλιά

⁴² Ο πρώτος κάτοικος του νησιού ήταν ο γέρο Λιός (Ηλίας), ο οποίος ζήτησε άδεια από την Ιερά Μονή της Πάτμου για να έρθει εδώ και να ζήσει με την οικογένεια του.

οι βοσκοί την χρησιμοποιούσαν ως καταφύγιο για τα ζώα τους, οι σταλαγμίτες έσπασαν και διαλύθηκαν. Σε υψηλότερα σημεία όμως, που δεν είχαν πρόσβαση τα ζώα, διακρίνονται τα ευρήματα.

Γενικά σε όλο το νησί και περισσότερο στην βόρεια και πετρώδη περιοχή υπάρχουν σπηλαιώδη ανοίγματα στα βράχια. Επίσης, υπάρχουν θαλάσσιες και υποθαλάσσιες σπηλιές. Οι θαλάσσιες είναι οι λεγόμενες Φωκοσπηλιές, όπου τις χρησιμοποιούν οι φώκιες για να γεννήσουν.

Τέλος, δεν υπάρχει επίσημη καταγραφή των σπηλαίων, ούτε γνωρίζουμε επίσημα τα πετρώματα, τη θερμοκρασία που επικρατεί σε αυτές, τη χρονολογία, ακόμη και τις διαστάσεις και το ύψος τους, γιατί δεν έχει γίνει κάποια αρχαιολογική έρευνα. Ούτε και στην θαλάσσια και υποθαλάσσια περιοχή γνωρίζουμε επισήμως κάτι, αν και από μαρτυρίες κυρίως ερασιτεχνών ψαράδων υποστηρίζεται ότι είναι αξιοθαύμαστου κάλλους.

Όντως νησί οι Λειψοί, δεν έχουν φαράγγια και λίμνες, όμως από τις κατά ετών βροχοπτώσεις έχουν δημιουργηθεί μέσα σε βάθος πετρεοειδών τοιχωμάτων, βαθειά ρήγματα από την επιφάνεια της γης προς το κέντρο. Τα ρήγματα αυτά πιθανόν να είναι δημιουργήματα ισχυρών σεισμικών δονήσεων, όμως οι κάτοικοι εδώ, και κυρίως οι βοσκοί, υποστηρίζουν ότι σχηματίστηκαν από τις βροχές και ότι στα σημεία αυτά το υπέδαφος ήταν μαλακό και σιγά σιγά σμιλεύτηκε από την βροχή και δημιουργήθηκαν οι λεγόμενοι «Βότσοι».⁴³ Ακόμα και αυτοί, δεν έχουν ερευνηθεί γεωλογικά, ώστε να γνωρίζουμε με σιγουριά την δημιουργία τους, παρ' όλο που είναι κάτι σπάνιο μιας και δεν έχει παρατηρηθεί σε κάποιο άλλο νησί.

Εικόνα 4.11: Τοπίο των Λειψών – περιοχή Χοχλακούρα

(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Θ. Μάγγου)

⁴³ Έτσι ονομάζουν οι ντόπιοι τα μεγάλα ρήγματα που υπάρχουν στην βορειοδυτική πλευρά του νησιού.

4.3.7 Άγρια φύση

Σχετικά με τη χλωρίδα του νησιού διακρίνει κανείς γνώριμα είδη της νησιωτικής αιγαιοπελαγίτικης άγριας φύσης, όπως η αλιφασκιά, το θυμάρι, η θρούμπα, η ρίγανη, ο μάλαθος, ο αμάραγκας, ο ασκίνος, η λυγαριά, οι ασφόδελοι, οι κουμαριές, οι χαρουπιές, οι αγρελιές, οι δάφνες, οι πικροδάφνες, τα φρύγανα, οι ακονιζιές, ο ασπάλαθος, ο αλός, το θαμνώδες κυπαρίσσι, το πεύκο, η φοινικιά, ο ευκάλυπτος, οι καλαμιές, ο κέδρος, η φραγκοσουκιά, η τζιτζιφιά, το κρινάκι της άμμου-βγαίνει στις αμμώδεις παραλίες-, το γλυφόνι, ο αέλαμος, ο μανδραγόρας, ο ράμνος, ο άψινθος, οι βρούβες, τ' αγριομπίζελα, οι αβρονιές, ο αγκάβανος, ο αζώγυρος, οι αγριοκρομμυδιές, τ' αρμυρίκια, οι ασκόλυμνοι, τα βρούλα, οι βοριοί, οι ελεβόρες, οι ζοχοί, η κάπαρη, οι μολόχες, οι μυρτιές, οι νάρθηκες, τα πικροράδικα, τα πουρνάρια, οι στύφνοι, οι γραμιθιές, οι τσουκνίδες κ.λπ.

Σχετικά με την πανίδα, όπως προαναφέραμε, στο νησί ζει ο Αιγαιόγλαρος και ιδιαίτερα σε ερημικές και ήσυχες περιοχές και εκτός από τα αγριοκάτσικα υπάρχουν και άλλα ζώα ανάλογα με αυτά που υπάρχουν και στα γύρω νησιά. Από τα μικρόσωμα είναι οι σαύρες, οι όφιοι, οι οχιές, οι ανήλιοι, τα σαμιαμίδια κ.ά. ως προς τα ερπετοειδή. Ο λαγός, ο σκαντζόχοιρος, ο αρουραίος και ο ποντικός ως προς τα τρωκτικά. Και τέλος, οι πέρδικες, τα κοτσύφια, οι αετοί, τα γεράκια, τα κοράκια, τα πετροχελιδόνα, τα σπουργίτια, τ' αγριοπερίστερα, οι σουσουράδες, οι δεκοχτούρες, οι πολύχρωμες πεταλούδες κ.ά. ως προς τα πτερωτά.⁴⁴

Εικόνα 4.12: Από την χλωρίδα και πανίδα των Λειψών

(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Θ. Μάγγου)

⁴⁴ Δράκος Σ. , (2007), «Λειψοί: ένας παράδεισος στο αρχιπέλαγος του Αιγαίου», σε Δωδεκανησιακά Χρονικά, Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών Δωδεκανήσου, 853 σελ., σ.σ. 162-182

4.3.8 Προστατευόμενες περιοχές

Οι Λειψοί και τα γύρω νησιά διαθέτουν αξιόλογο φυσικό περιβάλλον με άριστα ενδιαιτήματα και πληθυσμούς σημαντικών ειδών. Αυτό καταδεικνύεται από την παρουσία των Λειψών σε καταλόγους βιοτόπων – προστατευμένων περιοχών όπως τον επιστημονικό και εθνικό κατάλογο των περιοχών Natura 2000 και τον κατάλογο των βιοτόπων Corine.

Στον επιστημονικό κατάλογο Natura 2000, υπάρχει καταγραφή της περιοχής «Αρκιοί, Λειψοί, Αγαθονήσι και βραχονησίδες».⁴⁵ Η περιοχή απαρτίζεται από τα νησιωτικά συγκροτήματα Αγαθονησίου, Αρκιών και Λειψών, από τα οποία το κάθε ένα ονομάζεται όπως το μεγαλύτερο και κατοικημένο νησί και γύρω από τα οποία βρίσκονται 7, 12 και 23 μικρές νησίδες-βραχονησίδες αντίστοιχα και ο τόπος αυτός χαρακτηρίζεται από εντυπωσιακή βιοποικιλότητα. Αν και ο αριθμός των φυτικών ειδών στους Αρκιοί, τους Λειπούς και το Αγαθονήσι δεν είναι ιδιαίτερα μεγάλος, οι νησίδες αυτές διαθέτουν ένα αξιόλογο απόθεμα από σημαντικά είδη που βρίσκουν καταφύγιο σε αυτές. Η κάθε μία χαρακτηρίζεται από τη δική της ξεχωριστή χλωρίδα και βλάστηση όσον αφορά τη χλωριδική σύνθεση, τα κυρίαρχα είδη και τη φυτοκάλυψη. Άρα η περιοχή εμφανίζει τοπικό ενδημισμό.

Τέτοιες περιπτώσεις είναι, για παράδειγμα: α) το είδος προτεραιότητας τους παραρτήματος II της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, *Silene holzmannii* που βρέθηκε πρόσφατα μόνο στην βραχονησίδα Τρυπητή, β) των ειδών: i) *Malcolmia flexuosa* - που ενώ κυριαρχούσε στην βραχονησίδα Ανατ. Ασπρονήσι δεν υπήρχε καθόλου στο πολύ κοντινό Δυτικό Ασπρονήσι, ii) *Didesmus aegyptius* - που βρέθηκε μόνο στο Δυτικό Ασπρονήσι του νησιωτικού συγκροτήματος Λειψών και iii) *Ruta chalepensis* - που βρέθηκε μόνο στην βραχονησίδα Καλόβολος του νησιωτικού συγκροτήματος Αρκιών.

Αξίζει να αναφερθεί ότι ένα νέο φυτικό είδος, το *Didesmus aegyptius* αποτελεί νέα αναφορά για το Ανατολικό Αιγαίο. Τα είδη *Romulea tempskyana*,⁴⁶ *Muscari macrocarpum*⁴⁷ και *Garidella nigellastrum*⁴⁸ περιέχονται στον Κατάλογο Απειλούμενων Ειδών της IUCN.

Η πανίδα του τόπου αυτού είναι πολύ λίγο γνωστή. Δύο είδη ερπετών, τα *Columber nummifer* και *Vipera xanthina* προστατεύονται από τη Συνθήκη της Βέρνης και από την Ελληνική Νομοθεσία.⁴⁹ Επίσης, πρέπει να σημειωθεί ότι οι νησίδες αυτές προσφέρουν

⁴⁵ Κωδικός GR4210010

⁴⁶ Σπάνιο για την Ελλάδα

⁴⁷ Επίσης Σπάνιο για την Ελλάδα

⁴⁸ Εύρωτο για την Ελλάδα

⁴⁹ Προεδρικό Διάταγμα 67/81

καταφύγιο για τη φώκια *Monachus monachus*, τη θαλάσσια χελώνα *Caretta caretta*, καθώς και το Μαυροπετρίτη *Falco eleonore*. Ένας τύπος ενδιαιτήματος που δεν περιέχεται στο Παράρτημα I της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ αλλά πρέπει να αναφερθεί είναι η ομοιογενής εμφάνιση σημαντικών πληθυσμών του είδους *Erica manipuliflora*, κυρίως σε ξηρά εδάφη, σε πλαγιές (ερεϊκώνες).

Η περιοχή περιλαμβάνεται ακόμα στους βιοτόπους Corine⁵⁰ και εγκρίθηκε πρόσφατα⁵¹ ως Τόπος Κοινοτικής Σημασίας για τη Μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.⁵²

Εικόνα 4.13: Από την πανίδα των Λειψών - Ασπάλαθος

(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Θ. Μάγγου)

4.4. Ιστορικοί και πολιτισμικοί

4.4.1 Ιστορία των Λειψών

Οι Λειψοί όπως προείπαμε ήταν σε κεντρικό σημείο του Αιγαίου, μεταξύ Μικρασιατικών Ακτών, Κυκλάδων, Πάτμο και Λέρο, και ήταν αδύνατον να μείνουν ανεπηρέαστοι από τα διάφορα ιστορικά γεγονότα της γύρω περιοχής τους.

📖 Κατά τη προϊστορική εποχή⁵³ οι Λειψοί κατοικούνται από τους Κάρες που ήρθαν από τα Μικρασιατικά παράλια. Ακολούθησαν οι Δωριείς και μετά οι Ίωνες από τη Μίλητο της Μ. Ασίας.

⁵⁰ Κωδικός A00010230 «Νήσοι Αρκιοί και Λειψοί» και στον εθνικό κατάλογο των περιοχών Natura 2000 τόσο ως Τόπος Κοινοτικής Σημασίας (SCI: GR4210010), όσο και ως Τόπος Ειδικής Προστασίας (SPA: GR4220004) με την ονομασία «Νήσοι Λειψοί (δυτικό τμήμα) και νησίδες...».

⁵¹ 19-07-2006

⁵² Γ. Καρακατσάνης, (2006), οπ. παρ., 38 σελ.

⁵³ 1^η – 6^η π.Χ. χιλιετηρίδα.

- 📖 Κατά τους αρχαϊκούς χρόνους,⁵⁴ οι αρχαίοι Λειψιοί ασχολούνταν με την γεωργία, την αλιεία, την κτηνοτροφία, τη βιοτεχνία και τις τέχνες.
- 📖 Κατά την κλασσική περίοδο⁵⁵ βλέπουμε άνθιση και στους Λειψούς, μέσα από τα λείψανα τειχών, οικιών και ακροπόλεως, επιγραφών και αγγείων. Στο ύψωμα Κάστρο,⁵⁶ διατηρούνται λείψανα αρχαίας οχυρώσεως, κτισμάτων, κεραμίδια και όστρακα από αγγεία καλής ποιότητας, καθώς και καθημερινής χρήσης. Φαίνεται ότι εκεί ήταν η Ακρόπολη, ενώ στη θέση του σημερινού οικισμού η πόλη. Μεταξύ πόλεως και Ακροπόλεως υπήρχε εκτεταμένη Νεκρόπολη,⁵⁷ η οποία ήταν σε χρήση και κατά την ελληνορωμαϊκή εποχή.
- 📖 Κατά τα Ελληνορωμαϊκά χρόνια,⁵⁸ οι κάτοικοι των Λειψών και των υπολοίπων Δωδεκανήσων γνώρισαν τα θετικά στοιχεία της Ρωμαϊκής Ειρήνης.⁵⁹ Με αυτό τον τρόπο ήταν ευνοϊκές οι συνθήκες και για τους Λειψούς στην διάδοση της νέας θρησκείας, τον Χριστιανισμό, αφού στην γειτονική Πάτμο ήταν και ο Απόστολος Παύλος.
- 📖 Την παλαιοχριστιανική περίοδο⁶⁰ έχουμε πολλούς Χριστιανικούς ναούς στον τύπο της τρίκλιτης, ξυλόστεγης, απλής ελληνοστικής βασιλικής. Τα μνημεία της περιόδου αυτής μαρτυρούν πως υπήρχε ικανός αριθμός κατοίκων και οικονομική, καλλιτεχνική, πνευματική και πολιτιστική ακμή.
- 📖 Την Βυζαντινή περίοδο⁶¹ πειρατές και κουρσάροι βασανίζουν όλα τα νησιά, όμως οι Λειψοί κατοικούνται και οι κάτοικοι κατορθώνουν και ανεγείρουν ένα σημαντικό θρησκευτικό μνημείο της εποχής. Το 1088 περίπου, οι Λειψοί μαζί με την Πάτμο δωρίζονται με Χρυσόβουλο έγγραφο.⁶²
- 📖 Την περίοδο της Τουρκοκρατίας⁶³ οι Λειψιώτες υπομένουν την τουρκική καταπίεση και οι ασκητές και μοναχοί βασανιστήρια και φόνους. Με την μεγάλη εξέγερση του 1821 έχουμε τη συμμετοχή του νησιού και την φιλοξενία και

⁵⁴ 7^{ος} – 8^{ος} π.Χ. αιώνας.

⁵⁵ 5^{ος} – 4^{ος} π.Χ. αιώνας.

⁵⁶ Νοτιοανατολικά του νησιού και κοντά στον οικισμό των Λειψών.

⁵⁷ Το μαρτυρούν οι τάφοι που βρέθηκαν σε όλη την κάτω απ' το Κάστρο και γύρω περιοχή.

⁵⁸ 3^{ος} π.Χ. – 3^{ος} μ.Χ. αιώνας.

⁵⁹ Η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία κατέλαβε τα Δωδεκάνησα, τα οποία αποτέλεσαν μια τεράστια επαρχία της και κατά την ρωμαϊκή ειρήνη καθαρίστηκαν οι θάλασσες από τους πειρατές, εξασφαλίστηκαν οι συγκοινωνίες και διευκολύνθηκε η διακίνηση αγαθών και ιδεών σε ολόκληρη την οικουμένη.

⁶⁰ 4^{ος} – 6^{ος} μ.Χ. αιώνας.

⁶¹ 7^{ος} – 14^{ος} μ.Χ. αιώνας.

⁶² Κουμουνδούρος Ν., (1994), *Λειψώ*. Φοινίκη, 112 σελ., σ.σ. 17

⁶³ 1523 – 1912 μ.Χ.

- προστασία μεγάλων ονομάτων της Ελληνικής επανάστασης.⁶⁴ Με την συνθήκη της Κωνσταντινούπολης όμως οι Λειψοί επανέρχονται πάλι στην τουρκική κυριαρχία.
- 📖 Κατά την Ιταλοκρατία⁶⁵ το 1912 οι Λειψοί και τα υπόλοιπα νησιά καταλείφθηκαν από τους Ιταλούς, οι οποίοι τα μετονόμασαν σε «νησιά του Αιγαίου» ή «Δεκατρείς Σποράδες», εκδίδουν νέο δικαστικό Οργανισμό για τα Δωδεκάνησα και προσπαθούν να εξιταλίσουν τους νησιώτες. Ο λαός διατήρησε την γλώσσα του, την θρησκεία του και τις παραδόσεις του και μετά από πολλές δοκιμασίες και απογοητεύσεις κατόρθωσε να ενσωματωθεί με την Ελλάδα.
- 📖 Στην Γερμανική κατοχή⁶⁶ οι ιταλικές φρουρές υποχρεώθηκαν να παραδώσουν τα όπλα στους Γερμανούς, το ίδιο έγινε και στους Λειψούς οι οποίοι αντιστάθηκαν με την βοήθεια των Άγγλων και των άλλων συμμαχικών δυνάμεων. Μετά το 1943 οι Ιταλοί εγκατέλειψαν εντελώς το νησί, ενώ οι Γερμανοί το 1945.
- 📖 Κατά την Αγγλική Διοίκηση⁶⁷ τα Δωδεκάνησα μπήκαν στην Αγγλική Στρατιωτική Διοίκηση μέχρι της ενσωμάτωσής τους με την μητέρα Ελλάδα. Οι πληγές του πολέμου ήταν πολλές και μεγάλες γι' αυτό κι έγιναν μεγάλες προσπάθειες τόσο από την τότε διοίκηση όσο και από μέρος της Ελλάδας.
- 📖 Τέλος, έχουμε την χρονική περίοδο από την Ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου με την Ελλάδα μέχρι σήμερα.⁶⁸ Στις 7 Μαρτίου του 1948 γίνεται επισήμως η ενσωμάτωση των Δωδεκανήσων. Οι Λειψοί διοικητικά υπάγονται στην Επαρχία Καλύμνου και στην Νομαρχία Δωδεκανήσου με πρωτεύουσα την Ρόδο. Παρ' όλο που ο πόθος εκπληρώθηκε, τα πρώτα χρόνια ήταν πολύ φτωχά και δύσκολα, με αποτέλεσμα οι Λειψιώτες να μεταναστεύσουν σε άλλα μεγαλύτερα νησιά και πόλεις αλλά και σε χώρες του εξωτερικού, όπως Ρόδο, Αθήνα, Πειραιά, Θεσσαλονίκη, Η.Π.Α., Καναδά, Αυστραλία, Βέλγιο, Γερμανία και Γαλλία αντιστοίχως. Όμως δεν έπαψαν να ενισχύουν το φτωχό νησί τους δίνοντας χρήματα, για ανεγέρσεις δημοσίων κτιρίων, εκκλησιών, και διαφόρων βοηθημάτων. Σήμερα, οι περισσότεροι κατορθώνουν και επιστρέφουν στο πολυπόθητο νησί τους μετά από αρκετά χρόνια.

⁶⁴ Όπως ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας Θεόφιλος, ο Ανδρέας Μιαούλης και ο Γεώργιος Σαχτούρης.

⁶⁵ 1912 – 1943 μ.Χ.

⁶⁶ 1943 – 1945 μ.Χ.

⁶⁷ 1945 – 1947 μ.Χ.

⁶⁸ 1948 – 2010 μ.Χ.

Εικόνα 4.14: Ο Σταυρός – Ερημικό ξωκλήσι των Λειψών

(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Θ. Μάγγου)

4.4.2 Μνημεία

Παρακάτω παραθέτουμε με χρονολογική σειρά τα μνημεία των Λειψών:

1. **Σπήλαιο Λιεντού και Σπηλιά του Φίδι:** Σε απόσταση περίπου 200 μέτρων από την παραλία και σε ύψωμα 100 μέτρων βρίσκεται φυσικό σπήλαιο, το οποίο αποτελείται από τρεις φυσικούς χώρους. Από τη θέση του και την μορφή του αλλά και από τα όστρακα που υπάρχουν εντός και εκτός του, καταλαβαίνουμε πως χρησιμοποιήθηκε ως κατοικία ή και ως ιερό. Η σπηλιά του φίδι βρίσκεται στην κάτω Κοίμηση και κοντά στον όρμο «Φουντάνα» την χρησιμοποιούσαν ως κατοικία, ιερό και νεκροταφείο.
2. **Κάστρο – αρχαία ακρόπολη:** Σε απόσταση ενός και χιλιομέτρου από τον οικισμό, βρίσκονται τα σημάδια της αρχαίας ακροπόλεως, λείψανα αρχαίων οικοδομημάτων, λιθόπλινθοι, αργοί λίθοι από τοιχοποιίες, κεραμίδια, χονδροειδή όστρακα από αγγεία καθημερινής χρήσεως, τμήμα χερόμυλου κλπ. Από τα ευρήματα φαίνεται ότι ολόκληρη η κορυφή του κάστρου ήταν από πολύ ισχυρό τείχος. Νοτιοδυτικά στο κάστρο, στο πιο ψηλό σημείο του, υπήρχε οικοδόμημα που χρησιμοποιούνταν ως παρατηρητήριο ή φρουκτωρία, από εκείνο το σημείο μπορεί κανείς να δει ολόκληρο το νησί και κυρίως να ελέγχει τα παράλια και το λιμάνι του Κουσελιού⁶⁹ και του οικισμού. Δυστυχώς όμως σήμερα πάρα πολύ λίγα έχουν διασωθεί από αυτό, από το πέρασμα των χρόνων αλλά και επειδή οι κάτοικοι χρησιμοποίησαν τα τείχη του για την ανέγερση των κατοικιών τους.

⁶⁹ Στο Κουσέλιο υπήρχε φυσικό λιμάνι.

3. **Κουσέλιο:** Στην θέση Κουσέλιο νοτιοανατολικά του οικισμού, διατηρούνται αρχαία λείψανα, λείψανα τοίχων, αρχιτεκτονικά μέλη, κεραμίδια, όστρακα, αντίβαρο ελαιοπιεστηρίου, κ.α. Εκεί ήταν ο αρχαίος οικισμός, η πρωτεύουσα του νησιού κατά την αρχαιότητα, ο οποίος άκμασε κατά την κλασική, ελληνορωμαϊκή και παλαιοχριστιανική εποχή. Μετά παράκμασε εξ αιτίας πολλών παραγόντων, όπως: πόλεμοι, επιδρομές, φυσικές καταστροφές, σεισμοί, πλημμύρες κλπ. Στην ίδια περιοχή στην εξωτερική πλευρά του ναού της Παναγίας του Κουσελίου, υπάρχει εντοιχισμένη, εγχάρακτη αρχαία επιγραφή σε μάρμαρο διαστάσεων $0,97 \times 0,44$ μέτρα.
4. **Η Παναγιά του Κουσελίου:** Ο ναός της Παναγίας του Κουσελίου έχει κτιστεί στη θέση Ιερού Βήματος μεγάλων διαστάσεων, τρίκλιτης, ξυλόστεγης βασιλικής, του απλού ελληνιστικού τύπου. Από την παλαιοχριστιανική βασιλική διακρίνονται: μία μεγάλη ημικυκλική αψίδα του Ιερού Βήματος, το περίγραμμα των εξωτερικών τοίχων, αρχιτεκτονικά μέλη, κτίσμα που ήταν το βαφτιστήριο, στον κήπο της βρίσκεται πηγάδι με νερό, το οποίο χτίστηκε με υλικά από την βασιλική, και τέλος σε βάθος ενός μέτρου υπάρχουν ψηφιδωτά, τα οποία καλύπτουν το δάπεδο της παλαιοχριστιανικής εκκλησίας.
5. **Η Παναγία του Χάρου:** Ο ναός της Παναγίας του Χάρου βρίσκεται δύο χιλιόμετρα έξω από τον οικισμό νοτιοανατολικά του νησιού και είναι πολύ σημαντικός από άποψη παλαιότητας και αρχιτεκτονικής δομής. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι κτίστηκε κατά τη σκοτεινή εποχή - Βυζαντινή περίοδο. Ο ναός είναι μέτριων διαστάσεων, σταυροειδής, εγγεγραμμένος με χαμηλό τρούλο. Τα τελευταία χρόνια προστέθηκε σε αυτόν ο νάρθηκας. Μπορεί να πει κανείς πως ο τέκτονας του ναού είχε υπ' όψη του την τρίκλιτη βασιλική αλλά και τον τύπο του ελεύθερου σταυρού. Στο προαύλιο του ναού υπάρχουν μαρμάρινα αρχιτεκτονικά τμήματα: ένα κομμάτι κυλινδρικού κίονα με ραβδώσεις, ένα παρόμοιο εντοιχιζόμενο στον τοίχο της αυλής και ένα εντοιχιζόμενο στον ναό μάρμαρο που ήταν πιθανότατα από ιερό.
6. **Άγιος Σπυρίδωνας – Άγιος Παντελεήμονας:** Το εκκλησάκι βρίσκεται στην περιοχή Κατσαδιά και σε απόσταση 25 μέτρων από αυτό υπάρχει ψηφιδωτό δάπεδο τριών επάλληλων επιπέδων. Επίσης ανατολικά των ψηφίδων διακρίνονται λείψανα μεγάλης ημικυκλικής αψίδας και στην αυλή του ναού διατηρούνται μαρμάρινα αρχιτεκτονικά μέλη. Έτσι συμπεραίνουμε από τα παραπάνω πως εκεί υπήρχε παλαιοχριστιανική βασιλική εκκλησία. Του 5^{ου} αιώνα μ.Χ.

7. **Πάνω και κάτω Κοίμηση:** Είναι δυο μικρά εξωκλήσια 3 περίπου χιλιόμετρα εκτός του οικισμού, αφιερωμένα στην Κοίμηση και τον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου αντίστοιχα. Το ένα βρίσκεται χαμηλά κοντά στην παραλία Κάτω Κοίμηση και το άλλο σε απόσταση ενός χιλιομέτρου στο βουνό Πλάκα. Διακρίνονται οικοδομικές φάσεις – προσθήκες σε αυτές και χρονολογούνται κατά τον 10^ο αιώνα μ.Χ, ενώ με τις προσθήκες κατά την βυζαντινή εποχή. Η Πάνω Κοίμηση ανήκει στον «αγιορείτικο» τύπο και έχει κελί το οποίο διατηρείται μέχρι σήμερα. Στην Κάτω Κοίμηση υπάρχει πηγή πόσιμου νερού με την ονομασία «των αγρίων το νερό», υπάρχει και εκεί μικρό κελί στο οποίο μέχρι πρότινος υπήρχε ένας ασκητής.

Εικόνα 4.15: Η θαυματουργή εικόνα της Παναγίας του Χάρου

(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Θ. Μάγγου)

Πολλά είναι τα εξωκλήσια που είχαν κτιστεί πάνω σε θεμέλια παλαιότερων βασιλικών ναών και στα οποία βρέθηκαν τοιχία, αψίδες, ψηφίδες και μαρμάρινα κομμάτια. Μερικά απ' τα πιο σημαντικά είναι: Ο Άγιος Γεώργιος στον Κάμπο, οι Άγιοι Ανάργυροι, ο Άγιος Δημήτριος του Γνάτη, ο Άγιος Νικόλαος στο Καβί, ο Άγιος Νικόλαος στην Απαλωνιά, η Αγία Παρασκευή, η Αγία Σκέπη και ο Προφήτης Ηλίας. Στον Πλατύ Γιαλό και ιδιαίτερα γύρω από την εκκλησία του Αγίου Κωνσταντίνου υπάρχουν στοιχεία αρχαίου και μεσαιωνικού οικισμού, όπως αρχαία λείψανα, λιθοπλίνθοι, κεραμικά στεγών και χονδροειδή όστρακα αγγείων καθημερινής χρήσεως.

8. **Ο Μύλος του Αραβή:**⁷⁰ Σε μικρό ύψωμα και κοντά στον οικισμό βρίσκεται ο μοναδικός μύλος που απέμεινε καθώς εκεί υπήρχαν και άλλοι δυο ανεμόμυλοι. Φτάνει τα 6,3 μέτρα ύψος και έχει 4,2 μέτρα διάμετρο, διακρίνεται σε αυτόν ισόγειο και πατάρι και ήταν σκεπασμένος με ξύλινη κωνική στέγη. Εξωτερικά του

⁷⁰ Η ονομασία του Αραβή οφείλεται στο γεγονός ότι ήταν στην ιδιοκτησία της οικογένειας του Αραβή.

υπήρχε μεγάλη φτερωτή που κινιόταν ανάλογα με την φορά του ανέμου. Ο μύλος κτίστηκε περίπου τον 17^ο αιώνα μ.Χ και χρησιμοποιούταν μέχρι και τα μέσα του 20^{ου}.

Εικόνα 4.16: Ο μύλος του Αραβή

(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Θ. Μάγγου)

9. **Αστυνομικός Σταθμός Λειψών:** Από τα τελευταία, χρονολογικά, μνημεία του νησιού είναι ο Αστυνομικός σταθμός των Λειψών, ο οποίος υπολογίζεται ότι χτίστηκε κατά τις αρχές της δεκαετίας του 30, από τους Ιταλούς. Το κτίριο είναι ισόγειο και έχει ευρύχωρη αυλή με κήπο και είναι δείγμα της ιταλικής αρχιτεκτονικής στα Δωδεκάνησα. Δίνεται έμφαση κυρίως στην κυρία όψη του, όπου έχουμε μια κεντρική καμάρα με πλαϊνές εισόδους, διαφορετικά ύψη στα στηθαία του κτιρίου και διακοσμητικά γεωμετρικά σχήματα. Τα μεγάλα παράθυρα και οι πόρτες που έχει ολόγυρα του, είναι σε εσοχή από την επιφάνεια και έχουν κυκλικές διατομές περιμετρικά τους καθώς και γείσο, ενώ πριν την είσοδο υπάρχουν φοινικιές, κυπαρίσσια, πεύκα και άλλα φυτά, τα οποία δίνουν έμφαση στο κτίριο.⁷¹

Ένα μεγάλο ιστορικό μνημείο για το νησί των Λειψών βρίσκεται στο στάδιο των ανασκαφών. Στην περιοχή Κάμπος και μόλις λίγα μέτρα μακριά από τον οικισμό βρέθηκε ένα αρχαίο κεραμοποιείο. Ο χώρος είναι γεμάτος από άνισα και επίπεδα οικοδομήματα ανασκαφών και σύμφωνα με αναφορές ένας τεράστιος πλούτος κεραμικών ευρημάτων και αγγείων αντλείται και ανακαλύπτετε σταδιακά.

⁷¹ Βολανάκης, (2002), οπ. παρ., υποσημ., (15), σ.41-133

4.4.3 Ήθη - Έθιμα - Παράδοση

Όπως κάθε τόπος έτσι και οι Λειψοί έχουν τις παραδόσεις, τα ήθη και έθιμά τους. Σε κάθε στάδιο της ζωής, σε κάθε περίπτωση και εποχή ακολουθείται κάτι σπάνιο και ιδιαίτερο που χαρακτηρίζει αυτόν τον τόπο και τους κατοίκους του. Τραγούδια, χοροί, στιχάκια, πανηγύρια, παραμύθια, μύθοι, και άλλα πράγματα της καθημερινότητας αποτελούν το σύμπλεγμα του Λειψιώτικου λαού.

Εικόνα 4.17: Από το βράδυ της Αναστάσεως, όπου ψέλνουμε όλοι μαζί

(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Θ. Μάγγου)

Τα πιο ιδιαίτερα από αυτά είναι:

Πρωτοχρονιά: Όποιος μπει πρώτος στο σπίτι, συνήθως ο πατέρας, φέρνει μαζί του και μια άσπρη πέτρα για να 'ναι το γούρι της χρονιάς να φέρνει υγεία και να διώχνει κάθε κακό. Εκείνη την ημέρα δεν συνηθίζονται οι επισκέψεις.⁷²

Της Αναλήψεως του Κυρίου: Από βραδύς όλοι ανάβουν κεριά έξω από τις πόρτες τους για να βοηθήσουν τους νεκρούς τους να ανεβούν στον ουρανό, μετά από τις 40 ημέρες της Αναστάσεως που ήταν και αυτοί στη γη. Επίσης της Αναλήψεως συνηθίζεται να κάνουν το πρώτο τους μπάνιο στη θάλασσα λέγοντας το εξής τραγουδάκι: «Αναλήβεται ο Χριστός, αναλήβομαι κι εγώ. Παίρνω τη μαχαίρα μου και πέφτω στο γιαλό».

Του Αγίου Πνεύματος: Πηγαίνουν θρούμπη στην εκκλησία για να ευλογηθεί και μετά να την κρεμάσουν όπου έχει δέντρα στα αμπέλια τους για να τους φέρουν ευλογία και καλή σοδειά για το κρασί.

⁷² Οι επισκέψεις δεν συνηθίζονται γιατί θεωρούσαν πως κάποιος μπορεί να μην φέρει καλό ποδαρικό σε ένα σπίτι όταν το επισκεφτεί πρώτος.

Εσπερινός του Προφήτη Ηλία και εσπερινός της Παναγίας του Χάρου: Και στα δύο προσφέρονται πάντα σταφύλια. Στο ένα που είναι η αρχή ωρίμανσης του σταφυλιού ζητούν απ' τον προφήτη Ηλία ευφορία και ευλογία. Στο άλλο που είναι το ξεκίνημα του τρύγου και επειδή κοντά στην Παναγιά είναι οι περισσότεροι αμπελώνες, οι παραγωγοί την ευχαριστούν για την βοήθεια και την προστασία της.

Το πανηγύρι του Χριστού: Στις 6 Αυγούστου στον εσπερινό του Χριστού ακολουθεί μικρό πανηγύρι κοντά στο μικρό εκκλησάκι. Ο κόσμος πάει στο εσπερινό με βάρκες και καϊκια που αράζουν στο λιμανάκι του Χριστού. Μετά ακολουθεί κέρασμα με ντόπια προϊόντα, κυρίως καρπούζι, πεπόνι, φρέσκια ξινομυζήθρα και άρτο.

Το πανηγύρι της Παναγίας τα νιάμερα: Στις 22 Αυγούστου ανήμερα της Παναγίας του Χάρου έχουμε τον λαμπερό και πανηγυρικό εσπερινό στο μικρό εξωκλήσι της Παναγίας, όπου την παραμονή της χάρης της μεταφέρεται η εικόνα της από την κεντρική εκκλησία του χωριού με τιμές αρχηγού κράτους στο εξωμονάστηρο, συνοδευόμενη από άγημα στρατιωτών, ιερείς και πολλούς πιστούς χριστιανούς. Όταν φτάσει η εικόνα, ξεκινάει ο πανηγυρικός εσπερινός και μετά ακολουθεί παράκληση και αγρυπνία. Εκείνη την ημέρα τα караβάκια πηγαionoέρχονται συνεχώς κουβαλώντας κόσμο για την χάρη της. Μετά γίνεται μεγάλο γλέντι στο νησί στην μεγάλη πλατεία και προσφέρεται ντόπιο γλυκό κρασί με κατσίκι κοκκινιστό στην κατσαρόλα μαζί με άλλα εδέσματα, και ακολουθεί γλέντι μέχρι το πρωί με παραδοσιακούς χορούς.

Εικόνα 4.18: Από το πανηγύρι της Παναγίας του Χάρου όπου μεταφέρουν την εικόνα της με τιμές αρχηγού κράτους

(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Θ. Μάγγου)

Το έθιμο του γάμου: Ένα παλιό και καλοδιατηρημένο έθιμο είναι και αυτό του γάμου. Ο γάμος γίνεται πάντα Κυριακή και όταν κανονιστεί η ημερομηνία, την Παρασκευή έχουμε το στρώσιμο του κρεβατιού, γίνεται αγιασμός στο σπίτι των νέων και την στιγμή που στρώνουν το κρεβάτι λέγονται τα τραγούδια του κρεβατιού - παστικά. Την Κυριακή την ημέρα του γάμου από νωρίς στρώνουν με μυρτιές όλη τη διαδρομή που θα περάσει ο γαμπρός και η νύφη ως την εκκλησία. Όταν είναι έτοιμη η νύφη, ξεκινάνε οι γονείς της για το σπίτι του γαμπρού με συνοδεία ανύπαντρων κοριτσιών που κρατούν τα τσετόνια,⁷³ τα γλυκά και τα λουλούδια, μαζί με τους οργανοπαίκτες. Όταν φτάσουν στον γαμπρό, δίνουν τα δώρα τους και πάνε όλοι μαζί στο σπίτι της νύφης όπου εκεί γίνεται η παράδοση της στον γαμπρό. Τότε, ξεκινάνε για την εκκλησία συνοδευόμενοι με μουσική. Όταν γίνει το μυστήριο και δοθούν οι ευχές, τα δώρα και τα κέρασματα - τα λεγόμενα ξηροτήγανα, ακολουθεί παραδοσιακό γλέντι μέχρι τις πρώτες πρωινές ώρες. Τα ξημερώματα λένε ένα ειδικό τραγούδι για να τελειώσει το γλέντι και αφού πάνε τους νεόνυμφους στο σπίτι τους, τους τραγουδούν το συγκινητικό, αποχαιρετιστήριο νανούρισμα, με ευχές, παινέματα και ευχαριστίες για το όμορφο γλέντι.

Άλλα ενδιαφέροντα έθιμα είναι εκείνα της γέννησης και βάπτισης ενός τέκνου, το έθιμο του Κλήδονα κατά το Γενέθλιο του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου, τα έθιμα της Μεγάλης Εβδομάδας με το μοιρολόι της Παναγιάς και των Χριστουγέννων με τα ντόπια κάλαντα και τα ειδικά εδέσματα των ημερών εκείνων, τα έθιμα των Θεοφανείων, η ταφή των νεκρών και τα χειροποίητα κόλλυβα.

Επίσης βρίσκουμε και πολλά ενδιαφέροντα στα ήθη και την παράδοσή, όπως το πρώτο άνοιγμα του βαρελιού με το κρασί, το ξεκίνημα του θέρους, το σταύρωμα των καρπών, οι ειδικές ευχές για την καλή σοδειά, το παρατήρημα του φεγγαριού για τον καιρό και οι ευχές του όταν γεμίσει, το στιχάκι της σκορδούλας για το μάτι, το μελέτημα του ουράνιου τόξου στα πρατοβρόχια για την σοδειά του έτους, το κάθισμα των ζώων το βράδυ του προφήτη Ηλία για την ερχόμενη χρονιά, το ξεμάτιασμα, οι γητειές, το δέσιμο μερμηγκιών, τα γιατροσόφια, οι εσπερινοί και οι Θείες λειτουργίες στα εξωκλήσια, τα βάγια, η προετοιμασία για το πρόσφορο, το μαγείρεμα στα ξύλα, το πλύσιμο των ρούχων στις πηγές και άλλα πολλά που έχουν αφομοιωθεί στην ζωή και την καθημερινότητα των κατοίκων.

⁷³ Τσετόνια λέγονται τα δώρα που ετοιμάζουν οι γονείς της νύφης για τον γαμπρό, τους γονείς και τα αδέρφια του και τα προσφέρουν όταν πάνε σπίτι του την ημέρα του γάμου.

Έτσι είναι οι Λειψιώτες γεμάτοι γλέντια και χαρές, αγάπη, πίστη και καλοσύνη. Είναι άνθρωποι φιλήσυχοι, ευγενικοί και φιλόξενοι και έχουν έντονο το αίσθημα της θρησκευτικότητας.⁷⁴

4.4.4 Πολιτιστικές δραστηριότητες και εκδηλώσεις

Οι πολιτιστικές εκδηλώσεις του Δήμου γίνονται κυρίως κατά τους θερινούς μήνες αλλά και κατά την διάρκεια του έτους. Έχουν πάντα διαφορετικό σκοπό και προάγουν άλλοτε την υγεία, την βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, την ενημέρωση, την εκπαίδευση, τη νησιωτικότητα και άλλοτε την ψυχαγωγία.

Η πιο γνωστή είναι η Γιορτή του Κρασιού η οποία είναι καθιερωμένη γύρω στις 3 με 4 φορές το καλοκαίρι και κυρίως Ιούλιο και Αύγουστο. Είναι μια μεγάλη γιορτή και αποτελεί την καταξίωση των προσπαθειών των αμπελουργών του νησιού, οι οποίοι προσφέρουν δωρεάν το κρασί τους. Γίνεται γλέντι με παραδοσιακά όργανα και τη γιορτή ξεκινάει ο χορευτικός σύλλογος του Δήμου με τοπικούς, Δωδεκανησιακούς, Κρητικούς, Ποντιακούς, Βορειοελλαδίτικους, και Μικρασιάτικους χορούς. Συνήθως οι Γιορτές Κρασιού συνδυάζονται και με κάποιο άλλο πολιτιστικό γεγονός, όπως μια θεατρική ή μουσική παράσταση από κάποιο ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. ή κάποια άλλη θεατρική ομάδα.

Εικόνα 4.19: από την αναπαράσταση υποδοχής του «Κερόνεια»

(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Θ. Μάγγου)

⁷⁴ Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Κύριο Γεώργιο Λαουντό, υπάλληλο του Δήμου Λειψίων και υπεύθυνο πολιτιστικών εκδηλώσεων και τουρισμού, για τις πληροφορίες του σχετικά με τα ήθη, έθιμα και την παράδοση του τόπου καθώς και τις πολιτιστικές δραστηριότητες και συλλόγους του Δήμου Λειψίων.

Μια από τις πολύ σημαντικές πολιτιστικές εκδηλώσεις ήταν όταν το 2004 πριν την έναρξη των Ολυμπιακών αγώνων είχαμε στους Λειψούς την πλήρη αναπαράσταση του καλωσορίσματος του αρχαίου πλοίου «Κερύνεια» το οποίο μετέφερε, κατά την αρχαιότητα, από την Κύπρο στην αρχαία Ελλάδα, χρυσό, χαλκό και αργυρό για τα μετάλλια των Ολυμπιακών Αγώνων. Στην αναπαράσταση συμμετείχαν τα παιδιά του σχολείου και του χορευτικού συλλόγου ντυμένα ιέρειες. Ήταν μια λαμπρή τελετή την οποία παρακολούθησαν όχι μόνο οι κάτοικοι των Λειψών αλλά και των γύρω νησιών και περιοχών, καταγράφηκαν αποσπάσματα από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα οποία προβλήθηκαν και τηλεοπτικά.

Ο Δήμος έχει προβεί κατά το παρελθόν σε αδελφοποιήσεις με τον Καραβά της Κύπρου προς ενίσχυση του εθνικού φρονήματος και συμπαράσταση των Κυπρίων αδελφών, και πρόσφατα με το Μάλε Τρέντο της Ιταλίας προς ενθάρρυνση της καλής σχέσης και συμβίωσης με τους Ευρωπαίους αδελφούς μετά την Ιταλοκρατία. Μέσα από τις αδελφοποιήσεις αυτές διοργανώνονται επισκέψεις και εκδηλώσεις στις οποίες συμμετέχουν και οι πολίτες, ανταλλάσσονται ιδέες για την βελτίωση της ποιότητας ζωής, την αιεφορία και τη βιωσιμότητα και παρουσιάζονται τα πολιτιστικά στοιχεία κάθε τόπου.

Μια από τις σημαντικότερες και σπουδαιότερες δραστηριότητες είναι η διοργάνωση εκδηλώσεων και ενημερώσεων με σκοπό την προαγωγή και βελτίωση της υγείας των κατοίκων σε συνεργασία με την Ομάδα Αιγαίου και την Ανοιχτή Αγκαλιά, οι οποίες είναι δυο διαφορετικές μη κερδοσκοπικές οργανώσεις που επισκέπτονται νησιά, συνδιοργανώνουν ημερίδες προς ενημέρωση των κατοίκων, προσφέρουν και επιχορηγούν σχολικές, κτιριακές και άλλου τύπου ανάγκες στο νησί και εξετάζουν αφιλοκερδώς τους κατοίκους, προλαμβάνοντας σημαντικότερα προβλήματα υγείας. Η Ανοιχτή αγκαλιά δραστηριοποιείται κυρίως σε παιδιατρικά νοσήματα ενώ η Ομάδα Αιγαίου σε όλες τις κατηγορίες ηλικιών. Έτσι ο Δήμος συνδιοργανώνει μαζί τους ιατρικές εξετάσεις, ενημερώσεις και ψυχαγωγικές δραστηριότητες. Οι επισκέψεις αυτών των ομάδων και οι συνεργασίες με αυτές είναι πολύ τακτικές.

Άλλη μία σπουδαία πολιτιστική δραστηριότητα είναι η διοργάνωση του τερματισμού των ιστιοπλοϊκών αγώνων, του Ράλλη Αιγαίου και της Aegean Regatta. Συνήθως γίνεται κάθε δύο με τρία χρόνια και κατά την εκδήλωση ακολουθείται γιορτή

κρασιού με μουσικές παραστάσεις, γίνεται απονομή βραβείων, δίνονται δώρα⁷⁵ σε όλους τους συμμετέχοντες, προσφέρεται κρασί και πιάτα με παραδοσιακές γεύσεις και ντόπια προϊόντα.

Πολλές φορές γίνονται συνέδρια, συμπόσια και ημερίδες με διάφορα θέματα. Πρόσφατα είχαμε το πρώτο Συμπόσιο εκπαίδευσης με θέμα: «Νησιωτικότητα και Εκπαίδευση» στο οποίο συμμετείχαν εκπαιδευτικοί και στελέχη της εκπαίδευσης για το μείζον αυτό ζήτημα. Τα συμπόσια βασίζονται στα προβλήματα του τόπου και γενικά του νησιωτικού χώρου, την ακτοπλοϊκή σύνδεση, την αειφορία, την βιώσιμη ανάπτυξη, τον τουρισμό, τα δημόσια έργα, τα ευρωπαϊκά προγράμματα στήριξης του νησιωτικού χώρου κ.α. Συνήθως μετά το πέρας τους συγκεντρώνουν τα αποτελέσματα και παίρνουν σημαντικές αποφάσεις και μέτρα.

Ακόμη διοργανώνονται συνεδρίες του Περιφερειακού, Νομαρχιακού και Επαρχιακού συμβουλίου και της Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων, οι συνεδρίες αυτές έχουν σκοπό να γνωρίζουν οι σύνοδοι τον τόπο και τα προβλήματα του, τους κατοίκους και τις ανάγκες τους.

Τέλος, γίνονται εκδηλώσεις στα πλαίσια της Ναυτικής εβδομάδας διοργανώνοντας τοπικούς αγώνες στους οποίους συμμετέχουν τα παιδιά. Με το πέρας των αγώνων γίνεται η απονομή μεταλλίων και επάθλων και ακολουθεί μια μικρή εκδήλωση. Ακόμη, την πρωτοχρονιά έχουμε την κοπή της βασιλόπιτας μαζί με όλους τους κατοίκους, και την βράβευση των επιτυχόντων μαθητών του Λυκείου στα Ανώτατα και Ανώτερα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα δίνοντας τους κάποιο σημαντικό χρηματικό έπαθλο, επιβραβεύοντας τις προσπάθειες τους.

Πάντα και για κάθε λόγο και αναγκαιότητα γίνονται πολιτιστικές εκδηλώσεις στον Δήμο, ποτέ δεν σκοπεύουν μόνο στον ψυχαγωγικό χαρακτήρα αλλά μέσα από αυτόν περνούν μηνύματα κοινωνικού ενδιαφέροντος, ενισχύουν το μορφωτικό επίπεδο, ενημερώνουν, ενθαρρύνουν και ενδυναμώνουν τους κατοίκους. Ακόμη και οι απλές πολιτιστικές δραστηριότητες που γίνονται, όπως καλλιτεχνικές συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις, παρουσιάσεις ταινιών σχετικά με το νησί, γιορτές, παρουσίαση χορευτικών συλλόγων και άλλων δραστηριοτήτων, στοχεύουν σε κάτι διαφορετικό και μοναδικό κάθε φορά και γενικά στην διασφάλιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

⁷⁵ Τα δώρα δίδονται από τον Δήμο και είναι κυρίως αναμνηστικά των Λειψών, βιβλία, κρασί και άλλα τοπικά προϊόντα.

4.5 Πολιτιστικά στοιχεία και λοιπές υποδομές

Για τις γενικές υποδομές, όπως δρόμοι, συγκοινωνίες, αεροδρόμια και λοιπά αναφερόμαστε παρακάτω, στα κεφάλαια 5 και 6, ενώ για τις τουριστικές υποδομές, όπως καταλύματα, τουριστικά γραφεία, εστιατόρια κ.α., αναφερόμαστε στα παρακάτω κεφάλαια, σε γενικές γραμμές όμως δεν υπάρχουν ιδιαίτερα αναπτυγμένες υποδομές για το νησί.

Εικόνα 4.20: από τις πολιτιστικές εκδηλώσεις του Δήμου - Χορευτικός σύλλογος Λειψών
(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Θ. Μάγγου)

Αναφορικά τώρα με τα πολιτιστικά στοιχεία των Λειψών, εκτός από τις πολιτιστικές δραστηριότητες του Δήμου, δεν παρατηρείται ιδιαίτερη άνθιση στον τομέα των πολιτιστικών, ως ομαδική και συλλογική προσπάθεια των πολιτών. Υπάρχει μόνο ο **Χορευτικός Σύλλογος Λειψών**, ο οποίος συμμετέχει σε όλες τις δραστηριότητες του Δήμου, σε χορευτικούς διαγωνισμούς, τοπικούς και περιφερειακούς, και σε πολλές χορευτικές παρουσιάσεις.

Ακόμη ο Δήμος Λειψών δημιούργησε την **Φιλαρμονική Ομάδα** του Δήμου Λειψών, όπου μικρά και μεγάλα παιδιά, με τη βοήθεια ειδικού δασκάλου, μαθαίνουν κάποιο μουσικό όργανο και παίζουν στις δημοτικές εκδηλώσεις με την φιλαρμονική ομάδα του Δήμου.

Με τη βοήθεια της Ομάδας Αιγαίου, ιδρύθηκε **Δημοτικό Γυμναστήριο**, στο οποίο μπορούν όλοι οι κάτοικοι με μικρή ενδεικτική οφειλή να συμμετέχουν σε κάποιο απ' τα γυμναστικά προγράμματα και τις δραστηριότητες.

Αθλητισμός: Οι υποδομές αθλητισμού είναι ένα γήπεδο 5x5, το οποίο είναι χορηγίας της Ομάδας Αιγαίου. Το γήπεδο 5x5 είναι για την μικρή ομάδα ποδοσφαίρου η οποία αποτελεί μέλος της Εθνικής **Ακαδημίας Ποδοσφαίρου** και η οποία συμμετέχει σε τουρνουά ποδοσφαίρου που διοργανώνει η Ακαδημία μεταξύ των μελών της. Ακόμη υπάρχει ένα γήπεδο 11x11 στο οποίο στεγάζεται και προπονείται ο **Αθλητικός Όμιλος Λειψιωτών**, ο οποίος υπάρχει εδώ και 22 χρόνια και συμμετέχει σε αγώνες Β΄ και Γ΄ κατηγορίας. Τέλος, έχουμε μια πρόσφατη προσπάθεια του Δήμου Λειψών για ανάπτυξη νέων αθλητικών δραστηριοτήτων των παιδιών και αυτή την φορά σε σχέση με το υγρό στοιχείο. Το 2008 δημιουργήθηκε ο **Ιστιοπλοϊκός Όμιλος**, στον οποίο συμμετέχουν μικρά και μεγάλα παιδιά και εκπαιδεύονται κάθε καλοκαίρι από ειδικό προπονητή ιστιοπλοΐας. Για τον όμιλο αυτόν υπάρχουν ειδικά μικρά ιστιοπλοϊκά σκάφη, καθώς και άλλο εκπαιδευτικό και μη υλικό για τις ανάγκες και την προστασία των παιδιών κατά τη διάρκεια των μαθημάτων. Η συμμετοχή και το ενδιαφέρον των παιδιών σε αυτή τη νέα δραστηριότητα είναι πολύ μεγάλη.

Εικόνα 4.21: Αθλητικός Όμιλος Λειψιωτών και Γυμνάσιο - Λυκειακές Τάξεις Λειψών

(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Δήμου Λειψών)

Μουσεία: Στο νησί δεν υπάρχει κάποιο λαογραφικό μουσείο, ανάδειξης του πολιτισμού των Λειψών, όμως υπάρχει ένα και μοναδικό μουσείο, το **Εκκλησιαστικό Μουσείο Λειψών** που ανήκει στην εκκλησία. Στο μουσείο αυτό υπάρχουν κυρίως ευρήματα που αναδεικνύουν τον έντονο θρησκευτικό χαρακτήρα των Λειψών, ιερατικά σκεύη και άμφια, αρχαίες επιγραφές με διάφορα μηνύματα και στοιχεία καθώς και αρχαία ιερατικά βιβλία.

Εκπαίδευση: Στον τομέα της εκπαίδευσης στους Λειψούς υπάρχει Νηπιαγωγείο, Δημοτικό σχολείο, Γυμνάσιο και Λυκιακές Τάξεις. Το Γυμνάσιο και οι Λυκιακές τάξεις συστεγάζονται στο ίδιο κτίριο, αφού οι μαθητές συνολικά είναι περίπου 40. Παρ' όλα αυτά στο σχολείο γίνονται πάρα πολλές εκπαιδευτικές δραστηριότητες, συμμετοχές σε μαθητικούς διαγωνισμούς, ενασχολήσεις με θεατρικές και χορευτικές ομάδες αλλά και συνεργασίες με άλλα Ευρωπαϊκά σχολεία, μέσα απ' τα οποία ανταλλάσσονται απόψεις σε ζητήματα εκπαίδευσης, εφηβείας, κ.α. Στο δημοτικό σχολείο, μαθητεύουν 60 παιδιά και επίσης και σε αυτό το επίπεδο εκπαίδευσης γίνονται αρκετές δραστηριότητες, κυρίως σε περιβαλλοντικά ζητήματα. Τέλος, σημαντική είναι η παρουσία του νηπιαγωγείου Λειψών στο οποίο προετοιμάζονται τα παιδιά για την επόμενη εκπαιδευτική βαθμίδα, μαθαίνουν στοιχειώδη και βασικά πράγματα και διευρύνουν τους ορίζοντες τους. Στο νηπιαγωγείο πηγαίνουν περίπου 25 παιδάκια.

Εικόνα 4.22: Δημοτικό Σχολείο Λειψών

(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Δήμου Λειψών)

4.6 Υπηρεσίες

Στους Λειψούς υπάρχουν οι κάτωθι υπηρεσίες:

- Πολυδύναμο Περιφερειακό Ιατρείο Λειψών, για το οποίο θα αναφερθούμε παρακάτω.
- Αστυνομικός Σταθμός Λειψών, ασχολείται κυρίως με ζητήματα αστυνόμευσης, οδικής κυκλοφορίας και καλής και εύρυθμης συνύπαρξης των πολιτών. Για υπηρεσιακά ζητήματα όπως έκδοση Δελτίων Αστυνομικής Ταυτότητας οι κάτοικοι οφείλουν να απευθύνονται σε κάποιο Αστυνομικό τμήμα.

- Λιμενικός Σταθμός Λειψών: Ο Λιμενικός Σταθμός ασχολείται κυρίως με τον έλεγχο για την σωστή λειτουργία των δρομολογίων, τις αδειοδοτήσεις των αλιευτικών σκαφών, την παράνομη λαθρομετανάστευση μέσω άλλων νησιών κ.α. Γενικά παρατηρείται μια αυξημένη και έντονη δραστηριότητα του Λιμενικού σταθμού, αφού υφίσταται κιόλας σε νησιωτική περιοχή.
- Συναιτεριστική Τράπεζα Δωδεκανήσου: είναι η μοναδική τράπεζα που υπάρχει στο νησί και η δράση της εξυπηρετεί κυρίως σε ζητήματα συναλλάγματος με τους τουρίστες και τους ευρωπαίους πολίτες που έχουν κάποια κατοικία στο νησί.
- Ταχυδρομείο: το ταχυδρομείο των Λειψών είναι ως ταμιευτήριο και ως παραλαβή και αποστολή επιστολών και δεμάτων. Είναι μια πολύ σημαντική υπηρεσία αφού εξυπηρετεί τους πολίτες σε θέματα πληρωμών διαφόρων λογαριασμών, δόσεων τραπεζικών δανείων, κ.α. και αποτελεί ένα μέσο διασύνδεσης των πολιτών με τις υπηρεσίες εκτός νησιού.
- Δ.Ε.Η.: στους Λειψούς υπάρχει ένα υπηρεσιακό γραφείο της Δ.Ε.Η. στο οποίο στεγάζονται οι υπάλληλοι που εξυπηρετούν το νησί σε ζητήματα παροχής ρεύματος, ηλεκτροδοτήσεις και φωταγωγήσεις, δηλαδή ασχολούνται μόνο με τις παροχές και όχι με την πληρωμή λογαριασμών.

Εικόνα 4.23: Άποψη από το Λιμάνι των Λειψών

(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Θ. Μάγγου)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΛΕΙΨΩΝ

5.1 Η Δημοτική Αρχή και η κοινωνική σύνθεση του Δημοτικού Συμβουλίου Λειψών

Κάνοντας μια μικρή έρευνα διαπιστώσαμε ότι η Δημοτική Αρχή του Δήμου Λειψών αποτελείται από 14 μέλη, συμπεριλαμβανομένου του Δημάρχου. Η ίδια δημοτική παράταξη διοικεί για 6 συνεχείς τετραετίες, αλλάζοντας βέβαια την σύνθεση της αλλά πάντα με επικεφαλής τον ίδιο Δήμαρχο. Συνήθως υπήρχαν μικρές αλλαγές στα υποψήφια μέλη, κυρίως σε άτομα νεαρής ηλικίας, αλλά πάντα υπάρχουν μέλη που εκλέγονται σε όλες τις τετραετίες. Ακόμη, κατά τις δύο τελευταίες τετραετίες, αυτή που διανύουμε και την προηγούμενη, δεν υπήρξε άλλη δημοτική παράταξη που να έθεσε υποψηφιότητα στις εκλογές.

Στην προκειμένη περίπτωση θέλουμε να δούμε αν μέσα από το Δημοτικό Συμβούλιο εκπροσωπούνται όλες οι κοινωνικές ομάδες, οι ηλικιακές τάξεις και οι απόψεις των δημοτών και εάν προάγονται και ακούγονται οι ανάγκες και οι επιθυμίες τους, μέσω της αυτοδιοικούσας αρχής στα ανωτέρω ζητήματα.

Έτσι παρατηρούμε τα εξής:

- Ως προς το φύλλο, το 42% των αιρετών είναι γυναίκες, ενώ το 58% άνδρες.
- Ως προς την ηλικία, το 29% είναι από 20 έως 39 ετών, το 50% από 40 έως 59 ετών και το 21% από 60 και άνω.
- Ως προς το επάγγελμα, το 14% είναι δημόσιοι υπάλληλοι, το 43% ελεύθεροι επαγγελματίες, όπως ξενοδόχοι, έμποροι, εστιατορες και εργολάβοι, το 7% ψαράδες, το 21% οικιακά και το 14% συνταξιούχοι.

Από τα ανωτέρω συμπεραίνουμε ότι τα αιρετά μέλη εκπροσωπούν σε γενικές γραμμές όλες τις ηλικιακές τάξεις των δημοτών, με ιδιαίτερη αύξηση στην μέση ηλικία. Ακόμη, το ποσοστό των ανδρών και γυναικών του δημοτικού συμβουλίου είναι αντίστοιχο του πληθυσμού. Ενώ, η επαγγελματική δραστηριότητα των αιρετών είναι μερικώς αντίστοιχη με αυτή των κατοίκων, εδώ έχουμε κυρίως ελεύθερους επαγγελματίες και καθόλου γεωργοκτηνοτρόφους.

5.2 Το σχέδιο δράσης του Δήμου Λειψών

Ως σχέδιο δράσης μπορεί να πει κανείς ότι είναι η πολιτική που χαράζει μια αυτοδιοικούσα αρχή κατά τη διάρκεια της θητείας της, πάνω σε ποιό στρατηγικό σχεδιασμό βασίστηκε, ποιοι ήταν οι άξονες προτεραιότητας της και τι θέλει να επιτελέσει.

Όλα αυτά τα χρόνια ακολουθήθηκε μία συγκεκριμένη στρατηγική από τους αιρετούς, διοικούσε η ίδια παράταξη και έτσι μπόρεσε να υλοποιήσει αυτά που καθόριζε επί πολλά έτη.

Για το σχέδιο δράσης του Δήμου Λειψών καθώς και για άλλα ζητήματα, τα οποία θα αναπτυχθούν παρακάτω, ρωτήσαμε τον κύριο Μπενέτο Σπύρου, Δήμαρχο του νησιού.

Κεντρικός στόχος ήταν η δημιουργία μιας κοινωνίας που θα λειτουργεί 365 μέρες το χρόνο και όχι τους μήνες που υπάρχει τουρισμός. Θέτει την εξάντληση του μοντέλου της ισόρροπης ανάπτυξης σε έναν μικρό τόπο και την κάλυψη βασικών αναγκών των πολιτών.

Τα βασικά σημεία του στόχου αυτού είναι τα εξής:

- ✓ Συγκράτηση του πληθυσμού
- ✓ Ποιοτική αναβάθμιση της ζωής
- ✓ Άνοδος του βιοτικού επιπέδου

Όλα αυτά έγιναν με τις παρακάτω δράσεις:

- ✓ Δημιουργία υποδομών παιδείας
- ✓ Ορθολογική διαχείριση των υγρών αποβλήτων
- ✓ Ολοκλήρωση αποχετευτικού δικτύου
- ✓ Επέκταση δικτύου ύδρευσης
- ✓ Δημιουργία δρόμων διεξόδου προς τους αναπτυξιακούς τομείς του νησιού, γεωργία, αλιεία, κτηνοτροφία, τουρισμός.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ο Δήμος Λειψών, παρόλο που δεν ανήκει στους Ο.Τ.Α. όπου η εκπόνηση Επιχειρησιακού Προγράμματος είναι αναγκαία,⁷⁶ έχει ξεκινήσει τις διαδικασίες κατάρτισης. Το έχει αναθέσει σε έναν όμιλο ανθρώπων, οι οποίοι είναι γνώστες της εξελικτικής πορείας του νησιού και της φιλοσοφίας του συνολικού

⁷⁶ Ν. 3463/2006, Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων, άρθρο 204

σχεδιασμού, επίσης οι ίδιοι υπήρξαν και σύμβουλοι διαχείρισης στα δύο πρώτα κοινοτικά πλαίσια στήριξης.

Έτσι οι όποιες παρεμβάσεις που γίνονται στο νησί, εντάσσονται σε ένα συνολικό στρατηγικό σχεδιασμό του τόπου.

5.3 Οι οικονομικοί πόροι του Δήμου Λειψών

Ο Δήμος Λειψών παρ' όλο που είναι ένας μικρός Ο.Τ.Α. έχει κάποια έσοδα τόσο τακτικά όσο και έκτακτα, μερικά εκ των οποίων υπολογίζονται με διάφορα κριτήρια. Ορισμένα από τα κριτήρια αυτά είναι: πληθυσμός, έκταση, δυσπροσιμότητα, νησιωτικότητα, χιλιομετρική απόσταση κ.α.

Τα βασικά έσοδα του Δήμου είναι τα εξής:

- Από ανταποδοτικές υπηρεσίες, όπως ύδρευση και αποχέτευση, και από τέλη καθαριότητας και φωτισμού.
- Σε δεύτερο επίπεδο, είναι τα τέλη ακίνητης περιουσίας, τα τέλη χρήσης πεζοδρομίου, τα δικαιώματα χρήσης δημοτικού σφαγείου και δημοτικού βοσκότοπου, οι συνδέσεις ύδρευσης και αποχέτευσης και κατά πολύ λιγότερο τα πρόστιμα από παραβάσεις του Κ.Ο.Κ.
- Επίσης, τα μισθώματα από ενοικίαση αποθήκης και κτιρίου επιβατών και οι τόκοι χρηματικών καταθέσεων.
- Ακόμη, είναι τα τέλη διαμονής παρεπιδημούντων,⁷⁷ τέλη επί των ακαθορίστων εσόδων,⁷⁸ ο φόρος Ζύθου, και το ΔΗ.ΦΟ.ΔΩ,⁷⁹ τα παραπάνω τα εισπράττουν από επιχειρηματίες που εδρεύουν οι επιχειρήσεις τους στο νησί.
- Επιπλέον, είναι τα έσοδα είσπραξης παροχής ύδρευσης και ρεύματος λιμένα Λειψών.⁸⁰

Εκτός από τα παραπάνω, έχουμε και τους θεσμοθετημένους πόρους του κράτους, οι οποίοι υπολογίζονται με διάφορα κριτήρια.

⁷⁷ Τα τέλη παρεπιδημούντων είναι εισπραττόμενα τέλη επί των ενοικιαζόμενων δωματίων.

⁷⁸ Τα τέλη αυτά υπολογίζονται από τα κέντρα διασκέδασης, τα εστιατόρια, τα καφενεία, τις καφετέριες κ.α.

⁷⁹ Είναι ο Δημοτικός φόρος Δωδεκανήσου.

⁸⁰ Τα έσοδα αυτά αποτελούν ένα σεβαστό ποσό για τον Δήμο, εισπράττονται όλο το χρόνο και ιδιαίτερα το καλοκαίρι από ιστιοπλοϊκά σκάφη που προσαράζουν στο λιμάνι για ανεφοδιασμό.

Μερικοί από αυτούς, είναι οι ακόλουθοι:

- Φόρος Εισοδήματος, από τον συνολικό φόρο που εισπράττει το κράτος ένα μικρό ποσό αποδίδεται στους Ο.Τ.Α. και κατανέμεται κυρίως με πληθυσμιακά κριτήρια.
- Τακτική Οικονομική Ενίσχυση Κεντρικών Αυτοτελών Πόρων – Κ.Α.Π., είναι μηνιαία οικονομική επιχορήγηση των Δήμων για κάλυψη λειτουργικών δαπανών και πληρωμής των υπαλλήλων, περίπου 48.000 € για τον Δήμο Λειψών.
- Επιχορήγηση από τους Κ.Α.Π., είναι μια επιπλέον επιχορήγηση των Κ.Α.Π. σχετική με τριμηνιαία έσοδα προς κάλυψη λειτουργικών αναγκών των σχολείων, με βάση την υποχρέωση των Δήμων να τα μεταφέρουν σε αυτά.
- Έσοδα από τις προγραμματικές συμβάσεις του Δήμου Λειψών με Ι.Κ.Α., Ο.Α.Ε.Δ. και Ο.Γ.Α., πράγμα σπάνιο για έναν Ο.Τ.Α.⁸¹
- Έσοδα μισθοδοσίας υπαλλήλων Κ.Ε.Π., τα έσοδα αυτά εισπράττονται κάθε τρεις ή τέσσερις μήνες, με την υποχρέωση ο Δήμος να προπληρώνει τους υπαλλήλους για τον κάθε μήνα.
- Σ.Α.Τ.Α.: είναι ειδικός λογαριασμός που αποδίδονται ποσά στους Ο.Τ.Α. για κατασκευή έργων εκ μέρους του Δήμου με αυτεπιστασία ή απ' ευθείας ανάθεση. Τα ποσά αυτά δίδονται σε τέσσερις δόσεις, είναι ανάλογα των κρατικών εσόδων και υπολογίζονται με συγκεκριμένα κριτήρια και ανάγκες των Δήμων.
- Έσοδα για έργα που είναι σε προγράμματα, όπως το "ΘΗΣΕΑΣ". Από την στιγμή που ένα έργο ενταχθεί σε κάποιο πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων και προϋπολογισθεί η αξία ολοκλήρωσης του, μετά από συγκεκριμένες διαδικασίες, χωρίζεται σε λογαριασμούς, οι οποίοι αποδίδονται στους Δήμους για την αποπληρωμή του.
- Κατά τα τελευταία χρόνια υπάρχουν τα έσοδα Πολιτικής Προστασίας, ένας νέος θεσμοθετημένος πόρος των Ο.Τ.Α. Είναι ένα εφάπαξ σταθερό ποσό που δίνεται στους Δήμους μια φορά τον χρόνο και αφορά την προμήθεια ειδών πυροπροστασίας και πυρόσβεσης για περιπτώσεις ειδικής ανάγκης.
- Κατά ένα πολύ μικρό ποσό είναι και τα χρήματα που δίνονται για την συντήρηση των σχολικών κτιρίων.

Υπάρχουν και τα έσοδα από τις δημοτικές επιχειρήσεις του Δήμου:

⁸¹ Επειδή ελλείπουν στο νησί οι αρμόδιες υπηρεσίες έχουν συνάψει ετήσιες συμβάσεις με τις οποίες ορισμένοι υπάλληλοι υποχρεούνται να εξυπηρετούν τους πολίτες.

- Έσοδα δημοτικής συγκοινωνίας με λεωφορεία mini bus, τα οποία λειτουργούν το καλοκαίρι προς εξυπηρέτηση των τουριστών και όλων των κατοίκων.
- Έσοδα από το γραφείο τουρισμού πληροφοριών και ταξιδιού.
- Έσοδα από το δημοτικό πρατήριο υγρών καυσίμων.

Ο Δήμος Λειψών δεν έχει έσοδα από δανεισμό, δωρεές και κληροδοτήματα. Το γεγονός αυτό οφείλεται κυρίως στο ότι οι Λειψοί είναι ένα βαθιά θρησκευόμενο νησί με αποτέλεσμα να δωρίζονται οι περιουσίες από τους κατοίκους στην εκκλησία. Όσον αφορά τα δάνεια ο Δήμος δεν έχει οφειλές, και έχει καλύψει όλες τις ασφαλιστικές υποχρεώσεις του προς όλους τους φορείς και τους οργανισμούς των υπαλλήλων. Προ πενταετίας είχε πάρει κάποιο δάνειο από το ταμείο παρακαταθηκών και δανείων προς αγορά οικοπέδων για να στεγάσει κάποια έργα σε αυτά, το οποίο όμως βρίσκεται σε φάση αποπληρωμής.

Όλα τα παραπάνω αποτελούν τις πηγές εσόδων του Δήμου Λειψών, το σύνολό των οποίων προϋπολογίζεται γύρω στα 2.800.000,00€. Ακριβές πληροφορίες για τα ποσά σε κάθε στοιχείο ήταν αδύνατον να δοθούν από τον Ο.Τ.Α., όμως πληροφοριακά γνωρίζουμε ότι το μεγαλύτερο μέρος των εσόδων προέρχεται από τις ανταποδοτικές υπηρεσίες του Δήμου, μετά σε σειρά είναι τα έσοδα για τα έργα, και τέλος οι θεσμοθετημένοι πόροι, που είναι φυσικό να είναι λιγότεροι, αφού το κράτος τους χορηγεί με γνώμονα κυρίως τα πληθυσμιακά κριτήρια και όχι με τις ανάγκες και την ιδιαιτερότητα ενός μικρού τόπου και των κατοίκων του.

5.4 Η συμμετοχή και συνεργασία του Δήμου Λειψών με άλλους φορείς, τοπικούς - περιφερειακούς - ευρωπαϊκούς

Ο Δήμος Λειψών προκειμένου να διασφαλίσει την τοπική ανάπτυξη και να προωθήσει τον τουρισμό, που αποτελούν και το συγκριτικό πλεονέκτημα του νησιού, διενέργησε κάποιες συνεργασίες και συμμετοχές με διάφορα δίκτυα σε τοπικό, περιφερειακό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Παρακάτω παραθέτουμε μερικές από τις συνεργασίες αυτές.

- **ΣΥ.Ν.Δ.Κ.Ε.:** Είναι το συμβούλιο Νησιωτικών Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδος στο οποίο ο Δήμος Λειψών έγινε μέλος το 2000. Το ΣΥ.Ν.Δ.Κ.Ε. διοργανώνει τακτικά συνέδρια στα οποία συζητούν τις ανάγκες των νησιωτικών Δήμων και Κοινοτήτων, λαμβάνουν αποφάσεις για την κοινή αντιμετώπιση προβλημάτων, και κινητοποιούνται ομαδικά προκειμένου να ζητήσουν διάφορα αιτήματα από το κράτος.

- **Κοι.Σ.Π.Ε.:** Οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης είναι συνεταιρισμοί που αποσκοπούν στην κοινωνικοοικονομική ενσωμάτωση και ένταξη προσώπων με σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα και συμβάλλουν στην θεραπεία τους και στην οικονομική τους αυτάρκεια. Με την 14/2001 απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου, ο Δήμος Λειψών έγινε μέλος του Κοι.Σ.Π.Ε.
- **Europe Direct:** Το Europe Direct είναι ένα νέο προαιρετικό πρόγραμμα για τους Ο.Τ.Α., αναφέρεται κυρίως στους Ευρωπαίους πολίτες οι οποίοι διαμένουν στην Ελλάδα και αναζητούν πληροφορίες για την χώρα τους αλλά και για οποιαδήποτε άλλη χώρα. Είναι περίπου στην φιλοσοφία των Κ.Ε.Π, δηλαδή σαν ένα ευρωπαϊκό κέντρο εξυπηρέτησης πολιτών.
- **Φίλοι Κοινωνικής Παιδιατρικής – Ανοιχτή Αγκαλιά:** Η Ανοιχτή Αγκαλιά όπως προείπαμε, είναι μια μη κερδοσκοπική οργάνωση η οποία επισκέπτεται, σε συνεργασία με τους αρμόδιους Ο.Τ.Α., παραμεθόριες περιοχές της Ελλάδας. Η συνεργασία με τον Δήμο Λειψών ξεκίνησε το 1997 και μέσα από αυτήν βγήκαν άξια αποτελέσματα. Γίνονται τακτικές επισκέψεις στο νησί, εξετάζονται κυρίως παιδιά, προλαμβάνονται σημαντικά προβλήματα υγείας και εκτός αυτού προσφέρουν στα σχολεία σπάνιο εκπαιδευτικό υλικό δημιουργώντας νέες δραστηριότητες για τα παιδιά. Ακόμη εκ μέρους της Ανοιχτής Αγκαλιάς γίνονται διάφορες δωρεές που έχουν σχέση με παιδικές δραστηριότητες, μερικές από αυτές είναι οι παιδικές χαρές σε δημόσιο χώρο- πάρκο και στο νηπιαγωγείο.
- **Διανησιωτική Συνεργασία (Λέρος – Πάτμος – Λειψοί – Αγαθονήσι):** Είναι μια σύσταση Συμπολιτείας στην οποία βασικός σκοπός είναι η παροχή υπηρεσιών μεταξύ αυτών των νησιών, για παράδειγμα να βρίσκεται Τεχνική Υπηρεσία στην Λέρο η οποία θα εξυπηρετεί όλα τα νησιά, αφού είναι αδύνατον να υπάρχει και από μία σε κάθε τόπο. Εκτός όμως από τον βασικό της στόχο υπάρχει και ένας δεύτερος ο οποίος στηρίζει ζητήματα ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού στα μεταξύ νησιά.
- **Νησιωτική Αμφικτιονία Απολλώνιος Ποσειδών, Ελληνικό Δίκτυο Μικρών Νησιών και Δ.Α.Φ.Ν.Η. (Δίκτυο Αειφόρων Νήσων Αιγαίου):** Είναι και αυτά διανησιωτικές συνεργασίες μεταξύ Δήμων και Κοινοτήτων στις οποίες προάγονται ζητήματα τοπικής, βιώσιμης και αειφόρου ανάπτυξης, καθώς και ζητήματα εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Παραδειγματικά έχουμε την αντιμετώπιση της λειψυδρίας, τις εναλλακτικές μορφές ενέργειας και τον προγραμματισμό έργων υποδομής για την προώθηση της αειφορίας και της βιώσιμης ανάπτυξης.

Συνεδριάζουν ανά τακτά χρονικά διαστήματα και λαμβάνουν και προωθούν τις αποφάσεις τους στις αρμόδιες υπηρεσίες. Το Ελληνικό Δίκτυο Μικρών Νησιών είναι επίσημο μέλος της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Μικρών Νησιών.

- **Δίκτυο Τουριστικών Δήμων:** Είναι ένα νεοσύστατο δίκτυο που αφορά κυρίως Δήμους που ασχολούνται με την προώθηση του τουρισμού στην περιοχή τους, συμμετέχουν Δήμοι από όλη την Ελλάδα, ανεξαρτήτου εκτάσεως και πληθυσμού.
- **Ομάδα Αιγαίου:** Είναι μία αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία η οποία ταξιδεύει στα νησιά του Αιγαίου, χρησιμοποιώντας δικά της φουσκωτά σκάφη, με σκοπό την εξέταση, πρόληψη και ενημέρωση των κατοίκων σε θέματα υγείας. Συνεργάζεται με τους Ο.Τ.Α. και δημιουργούν από κοινού Συνέδρια και Ημερίδες για σοβαρά ζητήματα υγείας και πρόληψης διαφόρων ασθενειών και επίσης συνδιοργανώνουν πολιτιστικές εκδηλώσεις με σκοπό την ψυχαγωγία των κατοίκων. Εκ μέρους της Ομάδας Αιγαίου επιχορηγούνται έργα, ένα από αυτά είναι το κλειστό γυμναστήριο του Δήμου στο οποίο βρίσκονται εγκατεστημένα πολλά μηχανήματα ενόργανης γυμναστικής και το γήπεδο ποδοσφαίρου 5x5.
- **ΑΝ.ΔΩ. (Αναπτυξιακή Δωδεκανήσου):** Είναι μια μη κερδοσκοπική εταιρεία που στοχεύει στην ενημέρωση των Δήμων αλλά και των πολιτών για αναπτυξιακά προγράμματα στα οποία μπορούν να συμμετάσχουν. Επίσης προωθεί τους Ο.Τ.Α. - μέλη της σε έργα υποδομής μέσα από αυτά τα προγράμματα. Μερικά έργα που έγιναν με την βοήθεια και συνεργασία της ΑΝ.ΔΩ. είναι μέσω του Leader® η χαρτογράφηση και σήμανση μνημείων του Δήμου Λειψών και σε ιδιώτες οι αγροτουριστικές κατοικίες με αγροτουριστικές δραστηριότητες στην νήσο Λειψοί.

Οι παραπάνω συνεργασίες ήταν αυτές που ως κεντρικό στόχο έχουν την προαγωγή του τουρισμού και της τοπικής ανάπτυξης μέσα από νέες μορφές προσέγγισης, ακόμη υπάρχουν και άλλες τοπικές, περιφερειακές και ευρωπαϊκές, όπως το Επαρχιακό συμβούλιο, το Νομαρχιακό συμβούλιο, το συμβούλιο της Τ.Ε.Δ.Κ., της Κ.Ε.Δ.Κ.Ε. το Περιφερειακό συμβούλιο κ.α.

5.5 Έργα που υλοποιήθηκαν στον Δήμο Λειψών στον τομέα της Ανάπτυξης

Τα έργα που γίνονται στους Λειψούς είναι ενταγμένα στον συνολικό αναπτυξιακό σχεδιασμό του νησιού και αναφέρονται σε έργα υποδομής για την ανάπτυξη του τόπου. Τα βασικότερα από αυτά ανήκουν στην διαχείριση των στερεών αποβλήτων και απορριμμάτων, στην διαχείριση των υδατικών πόρων και στην διαχείριση των αστικών λυμάτων. Έπειτα έχουμε έργα για τον πολιτισμό, για την προώθηση του τουριστικού προϊόντος καθώς και για την ανάδειξη της περιοχής, για τα οποία θα αναφέρουμε στο επόμενο κεφάλαιο.

Στερεά απόβλητα – απορρίματα:

1. **Χώρος Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Απορριμμάτων:** Το έργο αυτό λειτουργούσε εδώ και αρκετά χρόνια, ήταν το μοναδικό σημείο απόθεσης όλων των απορριμμάτων του νησιού, καθώς και των παλιών ηλεκτρικών συσκευών και κάθε είδους οικιακού και μη αντικειμένου. Ο Χ.Α.Δ.Α. βρίσκεται στους πρόποδες του βουνού προς Πλατύ Γιαλό και εκεί γινόταν η ανεξέλεγκτη διάθεση και καύση των στερεών απορριμμάτων και η απόθεση των αδρανών. Σήμερα δεν λειτουργεί αφού τη θέση του έχει πάρει ο Χ.Υ.Τ.Α. και το σύστημα ανακύκλωσης. Ο Χ.Α.Δ.Α. έπαψε να λειτουργεί, τα μεγάλα και ογκώδη αντικείμενα περισυλλέχτηκαν και σήμερα βρίσκεται σε φάση αποκατάστασης του περιβάλλοντος χώρου η οποία προϋπολογίζεται στις 105.000,00€.
2. **Χώρος Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων(Χ.Υ.Τ.Α.):** Ο Χ.Υ.Τ.Α. είναι ένα έργο που ολοκληρώθηκε πριν μερικά χρόνια αλλά προσφάτως τέθηκε σε λειτουργία. Εκεί διοχετεύονται μόνο τα οργανικά απόβλητα, τα οποία θάβονται και μέσα από κατάλληλη επεξεργασία τους θα προκύψει βιολογικό λίπασμα για τις καλλιέργειες. Ο λόγος που δεν λειτούργησε ο Χ.Υ.Τ.Α. τόσα χρόνια ήταν το γεγονός ότι η Τοπική Αυτοδιοίκηση επιθυμούσε και επέμενε να λειτουργήσει ταυτόχρονα με αυτόν πρόγραμμα ανακύκλωσης στερεών απορριμμάτων, ούτως ώστε να μην καταλήξει ως ένας νέος και εξελιγμένος Χ.Α.Δ.Α.
3. **Πρόγραμμα ανακύκλωσης στερεών απορριμμάτων:** Το πρόγραμμα αυτό ξεκίνησε με την λειτουργία του Χ.Υ.Τ.Α. όπου στην ίδια περιοχή υπάρχουν εγκατεστημένα μηχανήματα που συσκευάζουν τα ανακυκλώσιμα προϊόντα για να αποσταλούν στα αρμόδια εργοστάσια. Το πρόγραμμα αυτό ξεκίνησε το καλοκαίρι του 2009 και λειτουργεί με τον εξής τρόπο: καθημερινώς υπάλληλοι καθαριότητας του Δήμου περνούν με το ειδικό όχημα απορριμμάτων από κάθε γειτονιά και παίρνουν το οργανικά απορρίματα από σπίτι σε σπίτι. Επίσης καθορίζονται τρεις

μέρες την εβδομάδα κατά τις οποίες συλλέγονται και τα ανακυκλώσιμα υλικά από δεύτερο όχημα. Μετά την συλλογή τους τα μεταφέρουν στον Χ.Υ.Τ.Α. όπου εκεί γίνεται η υγειονομική ταφή των οργανικών και η συμπίεση των ανακυκλώσιμων. Ο Δήμος παρέχει ειδικές σακούλες ανακύκλωσης και συλλογής των οργανικών απορριμμάτων σε κάθε σπίτι, μαγαζί, εστιατόριο ακόμη και ενοικιαζόμενα δωμάτια. Οι παραθεριστές ενημερώνονται άμεσα για το πρόγραμμα, με την άφιξη τους στο νησί, τόσο από αναρτήσεις σε διάφορα σημεία του νησιού, όσο και από τα καταλύματα στα οποία υπάρχουν ενημερωτικά φυλλάδια, χωρίς έτσι να προκαλούν σύγχυση στην λειτουργία του προγράμματος. Ο Δήμος Λειψών έχει συνάψει σύμβαση με την Ελληνική Εταιρεία Ανακύκλωσης στην οποία στέλνει κάθε μήνα τα ανακυκλώσιμα υλικά. Τα έσοδα από την ανακύκλωση χρησιμοποιούνται για την προμήθεια των πρώτων υλών του προγράμματος – σακούλες ανακύκλωσης.

Οι Λειψοί με την επιμονή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και την υπομονή και καλή συνεργασία των κατοίκων στο πρόγραμμα, κατόρθωσαν να αποτελούν υπόδειγμα της Δωδεκανήσου κι αν όχι της Ελλάδος ολόκληρης στον τομέα διαχείρισης των στερεών αποβλήτων, συμβάλλοντας έτσι στην αειφόρο και βιώσιμη ανάπτυξη του τόπου και στην μείωση της περιβαλλοντικής του επιβάρυνσης.

Διαχείριση Λυμάτων:

4. **Μονάδα Βιολογικού Καθαρισμού Αστικών Λυμάτων:** Νοτιοδυτικά του οικισμού υπάρχει μονάδα βιολογικού καθαρισμού των αστικών λυμάτων η οποία λειτουργεί εδώ και 12 περίπου χρόνια. Το έργο εντάχθηκε στα ευρωπαϊκά προγράμματα MEDSPA και ENVIREG προκειμένου να χρηματοδοτηθεί και να υλοποιηθεί. Από το κεντρικό αποχετευτικό δίκτυο συγκεντρώνονται όλα τα λύματα του οικισμού τα οποία καταλήγουν στην μονάδα, στην οποία γίνεται συλλογή - ανάδευση - καθίζηση των βαρέων στοιχείων - διαχωρισμός νερού και λυματολάσπης - χλωρίωση νερού και τελική αποχέτευση μέρους του νερού στην θάλασσα. Στο σύστημα έχει δοθεί αποκλειστική βάση στην αποδόμηση με χρήση του φυσικού δυναμικού, όπως προσθήκη μικροοργανισμών κατά τη συλλογή, ήλιος και αέρας. Το υπόλοιπο νερό έχει καθαρότητα 95% περίπου και διοχετεύεται για άρδευση και μέσω της διήθησης στο έδαφος φτάνει 100% καθαρό στον υδροφόρο ορίζοντα.

Εικόνα 5.24: Λιμνοδεξαμενή

(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Δήμου Λειψών)

Διαχείριση υδατικών πόρων:

Στους Λειψούς το δίκτυο ύδρευσης συνίσταται σε δεξαμενές αποθήκευσης, πηγάδια συνδεδεμένα με αυτό, γεωτρήσεις και υδρομαστευτικές στοές.

5. **Λιμνοδεξαμενή:** Υπάρχει μια μικρή λιμνοδεξαμενή που αξιοποιεί τη βροχόπτωση με χωρητικότητα 42.000 κυβικά μέτρα, όμως λόγω του ότι υπάρχουν προβλήματα εξαιτίας της κακής πρόβλεψης στην απορροή των υδάτων από την λεκάνη απορροής προς τα φράγματα δεν έχει σωστές αποδόσεις το έργο. Επίσης υπάρχουν και προβλήματα στην συντήρηση της, αφού εισέρχονται μικρά ζώα, βουλώνουν οι σωληνώσεις και υποβαθμίζεται η ποιότητα του νερού. Αυτή τη στιγμή έχει γίνει μελέτη διορθωτικών παρεμβάσεων στην Λιμνοδεξαμενή οι οποίες πρόκειται να μπου σε εφαρμογή άμεσα.
6. **Δεξαμενές αποθήκευσης και διοχέτευσης νερού στο δίκτυο:** Οι δεξαμενές αυτές Προφήτης Ηλίας - Υψηλάντης και Βαρδιάνου έχουν χωρητικότητα περίπου 1.000 κυβικά μέτρα η κάθε μία και σε αυτές μεταφέρεται νερό από υδροφόρα πλοία. Το χειμώνα μεταφέρουν περίπου μία φορά το μήνα νερό, ενώ το καλοκαίρι σχεδόν κάθε εβδομάδα. Η ποιότητα του νερού δεν εξασφαλίζει δυνατότητα πόσης παρά μόνο πλύσης και άρδευσης, παρόλο που το δίκτυο ύδρευσης βρίσκεται σε άριστη κατάσταση αφού συντηρείται τακτικά.

Υπάρχει πρόβλεψη κατασκευής δύο επιπλέον δεξαμενών Προφήτης Ηλίας και Ανεμούριο, σε κοντινή περιοχή των προηγούμενων, για την κάλυψη των αναγκών υδροδότησης του νησιού. Ακόμη υπάρχει μια επιπλέον μελέτη σχεδιασμού μονάδας αφαλάτωσης η οποία θα λειτουργεί με ηλεκτρισμό που θα παράγεται από αιολικό πάρκο.

Πιστεύεται πως η κατασκευή των δύο νέων δεξαμενών, η δημιουργία και χρήση της μονάδας αφαλάτωσης και ο καλύτερος σχεδιασμός διύλισης του νερού από τον βιολογικό καθαρισμό⁸² καθώς και η επέκταση του, θα εξασφαλίσουν το πρόβλημα υδροδότησης του νησιού για την φέρουσα ικανότητα του.

Τέλος, όσον αφορά το πόσιμο νερό, παρόλο που υπάρχουν φυσικές πηγές και πηγάδια, από τα οποία παρέχετε με τη χρήση αντλιοστασίων, το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού καταναλώνει εμφιαλωμένες φιάλες μεταλλικού νερού, το οποίο εισάγεται σε τεράστιες ποσότητες.

Στα πλαίσια του Π.Ε.Π. (Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος) Νοτίου Αιγαίου 2000 – 2006 έγιναν τα εξής έργα στο μέτρο 5.7 σχετικά με την Ανάπτυξη της Υπαίθρου και Ενίσχυση Νησιών και Περιοχών Χαμηλής Οικονομικής Ανάπτυξης - Βασικές Υποδομές:

7. **Ολοκλήρωση Αποχετευτικού δικτύου Δήμου Λειψών:** Το έργο ολοκληρώθηκε το 2001 και αποτελεί συμπλήρωση και ολοκλήρωμα του παλιού αποχετευτικού δικτύου, το οποίο συνδέει τα οικήματα που βρίσκονται εντός και εκτός οικισμού στο συνολικό δίκτυο του νησιού. Επίσης σε αυτό το έργο φτιάχτηκαν τρία νέα αντλιοστάσια ώθησης των λυμάτων στον βιολογικό καθαρισμό. Το έργο προϋπολογίστηκε στις 836.459,00€.
8. **Βελτίωση οδού Πλατύς Γιαλός Μοσχάτο:** Είναι ένα έργο κατά το οποίο ο περιφερειακός δρόμος του νησιού συνδέθηκε με τις περιοχές εισόδου και εξόδου του, δηλαδή αποτελεί την ολοκλήρωση δημιουργίας δρόμου ο οποίος συνδέει το νησί με τους αναπτυξιακούς του τομείς, στην προκειμένη περίπτωση με την αλιεία. Είναι ένα αξιόλογο έργο αφού ενισχύει την αλιεία και την αύξηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας στις ιχθυοκαλλιέργειες. Ο προϋπολογισμός του έργου ήταν 348.500,00 €.
9. **Λιμάνι Λειψών – Γ' Φάση:** Το Λιμάνι των Λειψών αποτελεί ένα τεράστιο έργο το οποίο ολοκληρώθηκε σε τρεις φάσεις. Αποτελείται από τρεις ζώνες οι οποίες αντιστοιχούν και χρονικά των φάσεων. Το Λιμάνι έχει περίμετρο περίπου ίσης με αυτή του Λαυρίου, αφαιρώντας από αυτό τις νέες προσθήκες του. Η πρώτη ζώνη είναι η τουριστική για την υποδοχή των πλοίων της γραμμής κάθε χωρητικότητας. Η δεύτερη ζώνη είναι των Αλιευτικών Σκαφών και Σκαφών Αναψυχής για την

⁸² Το νερό αυτό θα χρησιμοποιείται μόνο για άρδευση.

υποδοχή των ιδιωτικών σκαφών αναψυχής, μηχανοκίνητων και ιστιοπλοϊκών, με όλες τις παρεχόμενες υπηρεσίες, νερό – ρεύμα - καύσιμα. Ακόμη έχει γίνει προσθήκη ενός πλωτού μόλου προς αύξηση της περιμέτρου υποδοχής. Η Γ΄ Φάση υλοποιήθηκε πρόσφατα και προϋπολογίσθηκε στο 1.710.800,00€, αποτελεί την εμπορική ζώνη του λιμανιού, στην οποία γίνεται η υποδοχή κάθε εμπορικής δραστηριότητας, από τροφοδοσία ύδατος και καυσίμων μέχρι και την υποδοχή φορτηγών πλοίων.

Εικόνα 5.25: Άποψη του λιμανιού των Λειψών

(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Θ. Μάγγου)

- 10. Βελτίωση οδών προς Κουσέλιο, Καραντάνη, Νεκροταφείο, Αγ. Ιωάννη, οροθετημένου οικισμού Λειψών:** Ένα ακόμη μεγάλο έργο ολοκληρώθηκε στους Λειψούς με προϋπολογισμό 668.847,00€. Πρόκειται για την δημιουργία κάθετων δρόμων που συνδέουν τον περιφερειακό δρόμο του νησιού με τον οικισμό. Είναι αρχικά μία προέκταση του περιφερειακού δρόμου, ο οποίος πλέον περιτριγυρίζει ολόκληρο το νησί και εξυπηρετεί πολύ τους κατοίκους στους τομείς της αλιείας, της κτηνοτροφίας, της γεωργίας και του εμπορίου γενικά. Εκτός του ότι προσφέρεται για πεζοπορία ιδιαίτερα κατά τους θερινούς μήνες, εξυπηρετεί πολύ και τους γεωργοκτηνοτρόφους για την μετακίνηση των κοπαδιών με οχήματα και την μεταφορά ζωοτροφών, και τους αλιείς, οι οποίοι μπορούν, εφόσον τώρα έχουν πρόσβαση κοντά στους όρμους του νησιού, να αφήσουν την βάρκα τους σε έναν από αυτούς και να πάνε στον οικισμό από στεριάς και όχι μέσω θαλάσσης, όπως υποχρεωνόντουσαν παλαιότερα λόγω έλλειψης δρόμων. Επίσης οι κάθετοι δρόμοι εξυπηρετούν την διακίνηση των οχημάτων χωρίς να προκαλείται σύγχυση και ατυχήματα μέσα στον οικισμό, ο οποίος σήμερα πρόκειται να καθιερωθεί ως ιστορικός, με παραδοσιακά καλντερίμια και πλακόστρωτα δρομάκια.

11. Πολυδύναμο Περιφερειακό Ιατρείο Λειψών (Π.Π.Ι.Λ.): Το Π.Π.Ι.Λ. είναι ένα μεγάλο έργο υποδομής, αφού παλαιότερα οι κάτοικοι για βασικές ιατρικές ανάγκες έπρεπε να ταξιδεύουν στα γύρω νησιά. Διαθέτει εξεταστήριο γενικής ιατρικής, γυναικολογικό, παιδιατρικό, ακτινολογικό και μικροβιολογικό εργαστήριο, αίθουσα μικροεπεμβάσεων και θάλαμο βραχείας νοσηλείας. Βέβαια δεν λειτουργούν όλα στο έπακρον, όμως καλύπτονται οι πάγιες ανάγκες του ντόπιου πληθυσμού αλλά και των επισκεπτών του καλοκαιριού. Ο προϋπολογισμός του έργου ήταν 519.400,00€.

Αυτά ήταν τα σημαντικότερα έργα υποδομής και ανάπτυξης που πραγματοποιήθηκαν στους Λειψούς. Βεβαίως υπάρχουν και έργα που πρόκειται να υλοποιηθούν άμεσα, μερικά εκ των οποίων είναι:

1. Αγορά και αποκατάσταση παραδοσιακού ανεμόμυλου Γαβαλά.
2. Καθορισμός Αιγιαλού και παραλίας περιοχής Κοιμήσεως Θεοτόκου.
3. Μελέτη - Κατασκευή πολιτιστικού κέντρου.
4. Μελέτη - Κατασκευή νέου Δημαρχείου.
5. Μελέτη - Κατασκευή έργου ανάπλασης άξονα που συνδέει το χωριό με το Μοναστήρι της Παναγίας του Χάρου.
6. Συμπληρωματική εκβάθυνση του Λιμένα Λειψών.
7. Μελέτη - Κατασκευή Μονάδας Αφαλάτωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΠΟΛΙΤΕΣ - ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ - ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

2.4 Η επικοινωνία με την Αυτοδιοίκηση και η συμμετοχή των πολιτών στα κοινά

Μπορεί η επικοινωνία των πολιτών με την Τοπική Αυτοδιοίκηση και με τον Δήμο ως υπηρεσία να οριοθετείται κατά κάποιο τρόπο από τον κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων μέσω των αρμοδιοτήτων που έχει ένας Ο.Τ.Α., όμως δεν παύει να εξαρτάται από την καλή και συστηματική οργάνωση της υπηρεσίας και της πρόθεσης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης για εξυπηρέτηση και αμεσότητα με τον δημότη – κάτοικο ενός τόπου.

Ο Δήμος Λειψών παρόλο που είναι ένας μικρός Ο.Τ.Α. σε έκταση και πληθυσμό, διοικητικά συγκεντρώνει όλες τις υπηρεσίες που έχει ένας μεγαλύτερος Ο.Τ.Α. και επιπροσθέτως, με το λίγο υπάρχων δυναμικό προσωπικό που απασχολεί⁸³ συγκεντρώνεται πλήθος διαφορετικών εργασιακών αντικειμένων σε κάθε υπάλληλο, απαιτώντας έτσι άριστες γνώσεις σε πολλά και διαφορετικά αντικείμενα. Για παράδειγμα ένας υπάλληλος ήδη ασχολείται με γραμματειακή υποστήριξη, δημοτολόγιο, ληξιαρχείο, μητρώα αρένων, εκλογικούς καταλόγους, τέλεση πολιτικών γάμων, δημοπρατήσεις έργων, εκδόσεις πιστοποιητικών και διαφόρων βεβαιώσεων, πρακτικογράφιση Δημοτικού Συμβουλίου και διεκπεραίωση των αποφάσεων, και τελεί και χρέη τεχνικής υπηρεσίας προκειμένου να προωθηθεί κάποιο έργο ώστε να μην χαθεί η προθεσμία του.

Παρόλα αυτά όμως αποδεικνύεται ότι η εξυπηρέτηση των δημοτών και κατοίκων του νησιού γίνεται άμεσα. Το γεγονός αυτό αρχικά οφείλεται στο ότι γνωρίζονται μεταξύ τους οι δημότες με τους υπαλλήλους και υπάρχει ανεπτυγμένο το αίσθημα της εμπιστοσύνης και της συμφιλίωσης μεταξύ όλων των κατοίκων, βέβαια η εξυπηρέτηση τους δεν γίνεται στα πλαίσια πελατειακών σχέσεων – κατά κάποιο τρόπο ρουσφετιού, αλλά στα πλαίσια της καλής προαίρεσης για άμεση εξυπηρέτηση εκ μέρους των δημοσίων υπαλλήλων.

Ακόμη υπάρχει και το Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών του Δήμου Λειψών με το οποίο συνεργάζονται άψογα όλες οι υπηρεσίες και από το οποίο εξυπηρετούνται δημότες που ζουν εκτός νησιού τόσο σε Ελλάδα όσο και σε εξωτερικό. Το Κ.Ε.Π. αναλαμβάνει και αυτό πλήθος εργασιακών αντικειμένων αφού το νησί βρίσκεται σε παραμεθόριο και απομακρυσμένη περιοχή όσον αφορά την εξυπηρέτηση των κατοίκων σε άλλες υπηρεσίες εκτός των αρμοδιοτήτων του Δήμου.

⁸³ Το μόνιμο προσωπικό του Δήμου είναι μόλις εννέα άτομα: τέσσερις διοικητικοί υπάλληλοι, ένας κλητήρας, ένας υπάλληλος καθαριότητας, δύο υπάλληλοι του Κ.Ε.Π. και ένας πορίστου χρόνου.

Αναφορικά τώρα με την επικοινωνία των πολιτών με την Αυτοδιοικούσα Αρχή και την συμμετοχή τους στα κοινά, έχουμε και εκεί καλή και άψογη συνεργασία. Το Δημοτικό Συμβούλιο με απόφαση του όρισε αρμόδιους αιρετούς σε κάθε ζήτημα προς εξυπηρέτηση των πολιτών. Για παράδειγμα υπάρχει υπεύθυνος καθαριότητας και ανακύκλωσης, υπεύθυνος πολιτιστικών εκδηλώσεων, υπεύθυνος τουρισμού, υπεύθυνος σχολικών κτιρίων και εκπαιδύσεως κ.α., έτσι μπορεί ο καθένας να απευθυνθεί στον αρμόδιο Δημοτικό Σύμβουλο να συζητήσει, να λύσει και να προτείνει κάποιο θέμα που τον απασχολεί. Επίσης, λόγω της εύκολης και γρήγορης πρόσβασης στο Δημαρχείο,⁸⁴ μπορεί κάποιος δημότης – κάτοικος να παρουσιαστεί στο Δημοτικό Συμβούλιο όταν συνεδριάζει και να συζητήσει κάποιο θέμα που τον απασχολεί ή απλά να παρακολουθήσει τη συνεδρίαση.

Το πιο σημαντικό απ' όλα όμως είναι ότι το Δημοτικό Συμβούλιο καλεί τακτικά σε λαϊκές συνελεύσεις όλους τους κατοίκους και ιδιαίτερα όταν πρόκειται για ζητήματα μείζονος σημασίας και προβληματισμού. Σε αυτές παρατηρείται ότι ο κόσμος συμμετέχει στο έπακρον αφού συζητούνται τα θέματα από όλους και οι κάτοικοι εκφέρουν γνώμη και προτείνουν δραστικές λύσεις οι οποίες λαμβάνονται σοβαρά υπ' όψη από τους αιρετούς. Μερικές από αυτές τις συνελεύσεις είναι: για το πρόβλημα της ακτοποιοϊκής σύνδεσης του νησιού με την περιφέρεια και το κέντρο, για την ανακύκλωση και το πρόγραμμα λειτουργίας της, για την χρήση παραδοσιακών υλικών δόμησης και όχι άλλων αποτροπιαστικών ως προς την αισθητική του τόπου κ.α.

6.2 Ο ενεργός ρόλος στην τοπική ανάπτυξη

Οι σχέσεις τοπικής ανάπτυξης και πολιτών αλλά και Τοπικής Αυτοδιοίκησης είναι σχέσεις αμφίδρομες, το ένα στηρίζει και στηρίζεται από το άλλο. Δηλαδή για να έχουμε τοπική ανάπτυξη πρέπει να έχουμε ενεργούς πολίτες οι οποίοι όμως θα στηρίζονται μέσα από την αυτοδιοίκηση, ώστε να ενισχυθεί η ύπαρξη της τοπικής ανάπτυξης. Ο Ο.Τ.Α. θέτει τις βάσεις της τοπικής ανάπτυξης μέσα από μέτρα, αποφάσεις, έργα, ενέργειες και δράσεις, ενώ ο πολίτης καλλιεργεί την έννοια της μέσα από την εργασία του και τον τρόπο ζωής του, μέσα στα πλαίσια και τα όρια που του δημιουργεί και που του επιτρέπει ο Ο.Τ.Α. να κινηθεί και να δράσει, όμως χρειάζεται και η ίδια θέληση του.

Πρώτα θα αναφερθούμε στον ενεργό ρόλο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην τοπική ανάπτυξη και ιδιαίτερα στις αποφάσεις που λαμβάνει για αυτήν. Στο προηγούμενο κεφάλαιο είπαμε για το σχέδιο δράσης, τους φορείς που συνεργάζεται ο Δήμος Λειψών και

⁸⁴ Το νησί είναι μικρό και έχει έναν οικισμό, έτσι η πρόσβαση στο δημαρχείο είναι και γνωστή αλλά και εύκολη λόγω μικρών αποστάσεων.

τα έργα που έχει κάνει ή και που πρόκειται να κάνει. Όλα αυτά έχουν μια κοινή βάση και έναν κοινό στόχο: την ενίσχυση και εδραίωση της τοπικής και τουριστικής ανάπτυξης του νησιού στα πλαίσια της αειφορίας και της βιωσιμότητας και την ενδυνάμωση της φέρουσας ικανότητας.

Παρακάτω θα αναφερθούμε σε αποφάσεις, έργα και ενέργειες που αποδεικνύουν το ενδιαφέρον της Αυτοδιοίκησης για την τοπική ανάπτυξη:

- ➔ **Πρόγραμμα αντιμετώπισης της Λειψυδρίας:** Με το πρόγραμμα αυτό ο Δήμος Λειψών έχει θέσει σε λειτουργία διάφορους μηχανισμούς αντιμετώπισης της Λειψυδρίας. Ενισχύει το υπάρχον δίκτυο ύδρευσης προς εξυπηρέτηση των νοικοκυριών και επιπλέον την δημιουργία μονάδων αφαλάτωσης. Αυξάνει την δυνατότητα δωρεάν παροχής νερού στους αγρότες και κτηνοτρόφους για τις καλλιέργειες, τα φυτά και τα ζώα τους. Ερευνά την ύπαρξη φυσικών πηγών πόσιμου νερού και την δημιουργία γεωτρήσεων ώστε να μειωθεί η εισαγωγή του εμφιαλωμένου.
- ➔ **Φωτοβολταϊκά:** Με την 5/2006 απόφαση του Δημοτικού συμβουλίου Λειψών έχουμε την μελέτη για την προμήθεια, εγκατάσταση και θέση σε λειτουργία φωτοβολταϊκών σε διάφορα δημόσια κτίρια, προκειμένου να εξασφαλιστεί η ίδια παραγωγή και κατανάλωση ενέργειας από το κτίριο μέσω αυτών.
- ➔ **Ειδική απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου περί ξύλινων κουφωμάτων ως παραδοσιακό υλικό δόμησης:** Με την 29/90 και την 32/90 απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου Λειψών έχουμε την οριστικοποίηση για χρήση ξύλινων κουφωμάτων σε οποιοδήποτε οίκημα, και την ανάρτηση ξύλινων ταμπελών των επωνυμιών και διαφημίσεων σε οποιαδήποτε επιχείρηση. Η απόφαση αυτή στηρίζεται και από τον κατάλογο Natura 2000 γιατί θεωρείται ως παραδοσιακό υλικό δόμησης και η όποια παράβαση καταστρέφει κι εμποδίζει τη συνολική ένταξη του οικισμού ως μέρος συνόλου από προστατευόμενες περιοχές. Επίσης γίνεται έλεγχος από τη Δ.Ε.Η και εξετάζεται η χρήση των κουφωμάτων, όπου αν δεν ανταποκρίνονται στις προδιαγραφές δεν παρέχεται ρεύμα από την υπηρεσία στον ενδιαφερόμενο.
- ➔ **Διαμόρφωση και ανάδειξη παραλιών:** Με διάφορες παρεμβάσεις που δεν μεταμορφώνουν την φυσικότητα και ομορφιά των παραλιών η Αυτοδιοίκηση προσπαθεί να τις αναδείξει και να ενισχύσει την πρόσβαση σε αυτές, όπως τον Κάμπο, την Κατσαδιά, τον Πλατύ Γιαλό και τη Χοχλακούρα.

- **Επισκευές και συντηρήσεις δημοτικών στάβλων, δημοτικού σφαγείου και περίφραξη δημοτικού βοσκότοπου:** Ο Δήμος προκειμένου να ενισχύσει τους γεωργοκτηνοτρόφους έχει φτιάξει μια σειρά από βοηθητικούς οικίσκους φύλαξης και προστασίας ζώων σε περιοχές του δημοτικού βοσκότοπου τους οποίους χρησιμοποιούν δωρεάν οι αγρότες. Επίσης παρέχει δημοτικό σφαγείο στους κτηνοτρόφους για τη σφαγή αιγοπροβάτων και βοοειδών έναντι αμυδράς αμοιβής, το οποίο προτίθεται να ανακατασκευάσει ώστε να ανταποκρίνεται στις προδιαγραφές υγιεινής και καθαριότητας σύμφωνα με οδηγία της Ε.Ε. Ακόμη, παρέχει δωρεάν στους αγρότες μια τεράστια στρεμματική έκταση, περίπου 4.000 στρέμματα ως βοσκότοπο, στον οποίο μπορούν να αφήσουν ελεύθερα τα αιγοπρόβατα και βοοειδή τους για βοσκή. Στον βοσκότοπο αυτό έχει φτιάξει με την βοήθεια των αγροτών μικρές στέρνες σε διάφορα υψώματα, οι οποίες συλλέγουν βρόχινο νερό που χρησιμοποιείται ως πόσιμο για τα ζώα όταν βρίσκονται εκεί. Τέλος, ανά τακτά χρονικά διαστήματα πάλι με την συμμετοχή των αγροτών περιφράζει τοιχώματα του βοσκότοπου.
- **Κτίριο Ταπητουργείου - Δημοτικής Βιβλιοθήκης:** Ο Δήμος επί πολλά χρόνια είχε σε κτίριο του στεγασμένη μια ταπητουργική σχολή στην οποία μαθήτευσαν κοπέλες του νησιού την κατασκευή και παραγωγή παραδοσιακών χαλιών, που διατίθεντο στην αγορά μετά από κάποια προεργασία τους σε ειδικά εργοστάσια. Η σχολή αυτή έκλεισε, καθώς και άλλες σχεδόν σε όλα τα Δωδεκάνησα. Τη θέση της σχολής αυτής διαδέχθηκε η στέγαση της δημοτικής βιβλιοθήκης μετά από ειδική διαρρύθμιση του χώρου. Το υλικό της βιβλιοθήκης ήταν προσφορά της UNESCO. Σήμερα βρίσκεται σε φάση αναδιάταξης και μηχανογραφικής καταχώρισης των βιβλίων ώστε να μπορεί να λειτουργήσει πάλι εκ νέου.
- **Μελέτη και συνεργασία περί άφιξης υδροπλάνων:** Ο Δήμος Λειψών προκειμένου να βρει μια λύση στο καίριο συγκοινωνιακό πρόβλημα του νησιού έχει προχωρήσει σε ειδική μελέτη για διαμόρφωση λιμενικού παράκτιου χώρου για την άφιξη υδροπλάνων. Τα υδροπλάνα θα είναι μερικών θέσεων, περίπου 25 με 30, ώστε να είναι μικρά και ευέλικτα και να μπορούν να μετακινούν τους κατοίκους τόσο από το νησί σε άλλο μεγαλύτερο, όσο στην περιφέρεια και το κέντρο.

Αυτά ήταν τα βασικά σημεία στα οποία αναδεικνύεται το ενδιαφέρον της Αυτοδιοίκησης για την τοπική αλλά και τουριστική ανάπτυξη του τόπου. Δεν μπορούμε να

αναφερθούμε σε όλα αφού ότι αποφασίζει ο Δήμος Λειψών αναφέρονται στον ίδιο σκοπό, και στην αύξηση και βελτίωση της φέρουσας ικανότητας του τόπου.⁸⁵

Εξετάζοντας τώρα τη σχέση και το ενδιαφέρον των πολιτών με την τοπική ανάπτυξη παρατηρούμε ότι οι κάτοικοι κρατούν και επιθυμούν να ζουν με τον απλό και παραδοσιακό τρόπο ζωής τους, συνεχίζουν την παράδοση και αναζητούν τρόπους βελτίωσης του βιοτικού τους επιπέδου.

- Στους Λειψούς οι κάτοικοι ασχολούνται κατά ένα μεγάλο βαθμό με τον πρωτογενή τομέα, δηλαδή με την αλιεία, την κτηνοτροφία, την αμπελουργία, την γεωργία, την μελισσοκομία και την ελαιοκομία. Μπορεί κάποιος να έχει κάποιο άλλο επάγγελμα ως κύριο αλλά δεν παύει και αυτός να ασχολείται με τον πρωτογενή τομέα για προσωπικό του όφελος, ή για την επιχείρησή του.⁸⁶ Για παράδειγμα κάποιος που το χειμώνα ασχολείται με το ψάρεμα ή την γεωργία και το καλοκαίρι έχει εστιατόριο ψαρεύει ή καλλιεργεί οπωροκηπευτικά τα οποία χρησιμοποιεί στην επιχείρησή του.
- Οι αγρότες εκτός από τις γεωργοκτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις τους έχουν και την παραγωγή και πώληση ντόπιων γαλακτοκομικών προϊόντων και κρέατος. Επίσης πωλείται εμφιαλωμένο κρασί αρίστης ποιότητας, καθώς και συσκευασμένο θυμαρίσιο μέλι.
- Ακόμη έχουμε την πλέξη της παραδοσιακής κουρελούς με αργαλειό και την παραγωγή παραδοσιακών γλυκών και εδεσμάτων από φούρνους και ζαχαροπλαστεία.

Εκτός από τα παραπάνω επαγγέλματα έχουμε δημοσίους υπαλλήλους, εργολάβους, εργάτες, τεχνίτες, εστιατορές, εμπόρους, ελεύθερους επαγγελματίες, ιδιωτικούς υπαλλήλους και διάφορα άλλα επαγγέλματα από τα οποία γίνεται μια ανακύκλωση προϊόντων και υπηρεσιών ενισχύοντας την κοινωνική συνοχή του τόπου.

Οι Λειψιώτες είναι καλοπροαίρετοι στα προγράμματα και τις αποφάσεις που λαμβάνει η Τοπική Αυτοδιοίκηση σε θέματα τοπικής ανάπτυξης, όπως η θετική αντιμετώπιση της ανακύκλωσης και η χρήση παραδοσιακών υλικών δόμησης. Μπορεί

⁸⁵ Η φέρουσα ικανότητα των Λειψών είναι για πληθυσμό έως και 2.500 κατοίκους.

⁸⁶ Σύμφωνα όμως με δεδομένα της Ε.Σ.Υ.Ε. βλέπουμε ότι η πραγματικότητα διαφέρει από αυτό που δείχνουν τα στατιστικά δεδομένα. Αυτό οφείλεται σε δύο λόγους, είτε ότι δηλώνουν κάποιο άλλο επάγγελμα ως κύριο και για βιοποριστικούς λόγους αύξησαν την ενασχόληση τους με τον πρωτογενή τομέα, είτε ότι από την απογραφή του 2001 μέχρι σήμερα όντως ενισχύθηκε ο πρωτογενής τομέας ως κύριο επάγγελμα.

ουσιαστικά να μην γνωρίζουν τι σημαίνει τοπική ανάπτυξη και πως συμβάλλουν σε αυτήν αλλά με τον τρόπο ζωής τους την δημιουργούν και την ενισχύουν.

Εικόνες 6.26 και 6.27: Απόψεις από τον παραγωγικό πλούτο των Λειψών – Κτηνοτροφίας και Αλιείας

(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Θ. Μάγγου)

6.3 Η σχέση των πολιτών με τον τουρισμό

Στους Λειψούς δεν υπάρχει οικογένεια, επιχείρηση και επάγγελμα που να μην δραστηριοποιείται άμεσα ή έμμεσα με τον τουρισμό. Ορισμένοι έχουν επιχειρήσεις που σχετίζονται αποκλειστικά με αυτόν, όπως παραδοσιακά ταβερνάκια, εστιατόρια, ξενοδοχεία, αγροτουριστικές κατοικίες, ενοικιαζόμενα δωμάτια, καφετέριες, ουζερί, ενοικιάσεις μοτοποδηλάτων, bar και κέντρα διασκέδασης⁸⁷ ακόμη τουριστικά καϊκια που κάνουν το γύρω του νησιού, εργολάβοι οικοδομών και κτηματομεσιτικά γραφεία.

Άλλοι έχουν σαν δεύτερη ενασχόληση τους τον τουρισμό, για παράδειγμα ένας αγρότης μπορεί να παράγει τα προϊόντα του, παραδοσιακά τυριά και κρέας, και να τα πουλάει και σε τουρίστες. Το ίδιο συμβαίνει με έναν ψαρά αλλά πολύ περισσότερο με έναν αμπελουργό ο οποίος παράγει κρασί ντόπιο, ιδιαίτερο σε γεύση, κάνοντας το ελκυστικό στον ξένο. Οι περισσότεροι από τους κατοίκους έχουν ενοικιαζόμενα δωμάτια ή έχουν

⁸⁷ Τα bar και τα κέντρα διασκέδασης είναι πολύ περιορισμένα στο νησί, για την ακρίβεια υπάρχει μόνο ένα club – bar και ένα κέντρο διασκέδασης το οποίο διατίθεται και για διοργανώσεις εκδηλώσεων και γάμων.

μετατρέψει κάποια δεύτερή τους κατοικία σε ενοικιαζόμενα ούτως ώστε να έχουν και ένα δεύτερο εισόδημα – βοήθημα μέσα από τον τουρισμό.

Οι κάτοικοι επιδιώκουν την τουριστική ανάπτυξη του τόπου τους όμως επιθυμούν να μην αλλάξουν και να κρατήσουν την ιδιαιτερότητα τους, ασχολούνται με τον τουρισμό αλλά δεν είναι βασικός αυτοσκοπός τους, δηλαδή χρειάζονται τον τουρισμό αλλά δεν αλλάζουν την τοπικότητα και νησιωτικότητα προς χάριν του, όπως συμβαίνει στα μεγαλύτερα νησιά. Στόχος τόσο της Αυτοδιοίκησης όσο και των κατοίκων είναι η δημιουργία του ποιοτικού τουρισμού στο νησί και η ύπαρξη ζωής στον τόπο 365 ημέρες τον χρόνο και όχι να έρχονται μόνο για τις επιχειρήσεις τους και μετά να φεύγουν και να ζουν κάπου αλλού.

Οι κάτοικοι αγαπούν τον τόπο τους και επιθυμούν τον τουρισμό αλλά ακόμη περισσότερο νοιάζονται για την καλή συμβίωση μεταξύ αυτών, της φύσης και του περιβάλλοντος.

6.4 Απορροφητικότητα και αποδοτικότητα επιδοτούμενων / επιχορηγούμενων προγραμμάτων σχετικά με τον τουρισμό και την τοπική ανάπτυξη

Πολλά προγράμματα και δράσεις τείνουν υπέρ της ενίσχυσης του τουρισμού και της τοπικής ανάπτυξης κι έτσι αρκετοί από τους κατοίκους έχουν αναπτύξει δραστηριότητες μέσα από διάφορα επιδοτούμενα/επιχορηγούμενα προγράμματα.

Αρχικά θα αναφερθούμε σε ειδικά προγράμματα αμπελουργίας, μελισσοκομίας, αλιείας, κτηνοτροφίας, γεωργίας και ελαιοκομίας:

Αμπελουργία: Η Ευρωπαϊκή Ένωση ενισχύει δράσεις σχετικές με την φύτευση αμπελώνων και την αναμπέλωση παλαιών. Στους Λειψούς υπάρχουν τρεις μεγάλοι παραγωγοί που ασχολούνται με την αμπελουργία και έχουν έκταση περίπου 30 στρέμματα ο καθένας. Υπάρχουν όμως και οι μικροί παραγωγοί που έχουν λιγότερα στρέμματα και που επιδοτούνται και αυτοί. Ακόμη υπάρχει ένας νέος αγρότης ο οποίος άρχισε να δραστηριοποιείται σχετικά με την αμπελοφύτευση καρπώνοντας έτσι και την έξτρα ενίσχυση του προγράμματος νέων αγροτών. Εν ολίγοις δίνονται αρκετά χρήματα προς ενίσχυση της αμπελουργίας στο νησί και περισσότεροι από τους αιτούντες γίνονται δεκτοί στα ανάλογα προγράμματα. Ακόμη οι παραγωγοί διενεργούν ενέργειες για κατασκευή

οινοποιείου και σύστημα εμφιαλώσεως κρασιού, προκειμένου να βελτιώσουν την παραγωγή και τις πωλήσεις τους.

Εικόνα 6.28: Λιάσιμο των σταφυλιών

(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Θ. Μάγγου)

Μελισσοκομία: Η Μελισσοκομία δεν είναι πλέον ιδιαίτερα ανεπτυγμένη, όμως μέσα από παλαιότερο επιδοτούμενο πρόγραμμα μελισσοκομίας εντάχθηκαν κάποιοι παραγωγοί, οι οποίοι σήμερα παράγουν και εξάγουν θυμαρίσιο μέλι. Στο νησί υπάρχουν δύο παραγωγοί που συσκευάζουν και πουλούν το προϊόν τους.

Αλιεία: Για την αλιεία δεν υπάρχει κάποια συγκεκριμένη και θεσμοθετημένη δράση εκ μέρους της Ε.Ε, όπως επιδότηση επί της παραγωγής, ή αγορά επιδοτούμενου αλιευτικού σκάφους, όμως από παλαιότερα έτη υπήρχε η εξυπηρέτηση των αλιέων ως προς το χαμηλό κόστος αγοράς των καυσίμων για τη μηχανή του καϊκιού τους. Σήμερα πληρώνουν ένα ποσοστό περίπου το 10% της αξίας του πετρελαίου που αγοράζουν. Υπάρχουν γύρω στους 25 ψαράδες που έχουν ως κύριο τους επάγγελμα την αλιεία και ακόμη 15 περίπου ως παράλληλη δραστηριότητα με κάτι άλλο.

Κτηνοτροφία: Η κτηνοτροφία ενισχύεται δραστικά, τόσο με την ενίσχυση των νέων αγροτών και την παροχή σημαντικών ωφελειών σε περίπτωση επέκτασης της μονάδας τους ή μεταποίησης του παραγόμενου προϊόντος, όπως για παράδειγμα ίδρυση ή και επέκταση τυροκομείου ή ίδρυση μικρών μονάδων παραγωγής προϊόντων γάλακτος, όσο και με την απλή επιδότηση κτήσης ζώων. Οι παραγωγοί που λαμβάνουν ισχυρές επιδοτήσεις είναι γύρω στους 10, μερικοί εκ των οποίων έχουν 150 με 200 αιγοπρόβατα ή και 10 έως 20 βοοειδή. Είναι όμως και οι μικροί κτηνοτρόφοι που έχουν δηλαδή μέχρι 5 αγελάδες ή 30 με 40 αιγοπρόβατα και που λαμβάνουν και αυτοί ενιαία ενίσχυση. Ακόμη υπάρχουν

κτηνοτρόφοι που εντάχθηκαν σε πρόγραμμα νέων αγροτών και άλλοι που με επιδοτούμενο πρόγραμμα έχτισαν σταυλικές εγκαταστάσεις για τα ζώα τους.

Εικόνα 6.29: Αποψη από την κτηνοτροφία των Λειψιών

(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Θ. Μάγγου)

Γεωργία: Η γεωργία είναι αλληλένδετη με την κτηνοτροφία, δηλαδή για να είναι κάποιος κτηνοτρόφος και να λαμβάνει επιδότηση πρέπει να έχει στην κατοχή του καλλιεργήσιμες εκτάσεις και βοσκοτόπια, ώστε να αποδεικνύουν την ύπαρξη ευζωίας του ζωικού κεφαλαίου τους. Συνήθως αυτοί που έχουν πολλά ζώα λαμβάνουν και στρεμματική ενίσχυση των εκτάσεών τους, δηλαδή επιδοτούνται ανά στρέμμα και ανά ζωική μονάδα. Λίγοι είναι αυτοί που ασχολούνται μόνο με την γεωργία, συνήθως έχουν το πολύ μέχρι 15 - 20 στρέμματα, και η επιδότηση τους δεν ξεπερνά τα 1.000,00€ ετησίως.

Ελαιοκομία: Σήμερα δεν υπάρχει ιδιαίτερη ενίσχυση της ελαιοκομίας στο νησί μιας και η επιδότηση της κυμαίνεται γύρω στα 14,00€ ανά στρέμμα. Η απουσία ενδιαφέροντος σχετίζεται και στο ότι η φύτευση νέων ελαιοκομικών δενδρυλλίων είναι χρονοβόρα όσον αφορά το μέγεθος των δένδρων για την παραγωγή καρπού και στο ότι χρειάζεται πολύ νερό για το πότισμά τους, αφού οι Λειψοί είναι ένας ξηρός και άνυδρος τόπος για τέτοια δραστηριότητα. Αλλά, υπάρχουν στρεμματικές ενισχύσεις των παλαιότερων ελαιοκομιών, τα οποία είναι ικανά και άξια για την παραγωγή ελαιολάδου τόσο για την επιτόπια κατανάλωση όσο και για εξαγωγή, αρκεί να υπάρξει το ανάλογο ενδιαφέρον για δημιουργία μονάδας τυποποιημένου ελαιολάδου.

Υπάρχουν ακόμη και άλλες δράσεις για την ενίσχυση της τοπικής ανάπτυξης και είναι ειδικές για τα μικρά νησιά του Αιγαίου,⁸⁸ όμως δεν έχει εκδηλωθεί ακόμη κάποιο σχετικό ενδιαφέρον.

Αναφορικά με άλλου είδους δραστηριότητες σχετικές με τον τουρισμό και την τοπική ανάπτυξη έχουμε τα ακόλουθα:

Παραδοσιακός φούρνος Καΐρη: Ο παραδοσιακός φούρνος Καΐρη λειτουργεί εδώ και 10 περίπου χρόνια και αποτελεί την πρώτη και οργανωμένη προσπάθεια ιδιώτη για ένταξη σε επιδοτούμενο πρόγραμμα. Η επιχείρηση εντάχθηκε στα πλαίσια του προγράμματος Ε.Ο.Μ.Μ.Ε.Χ. με επιδότηση στο επιτόκιο του δανείου που χορηγήθηκε για την επιχείρηση, ο προϋπολογισμός ήταν περίπου 47.000.000δρχ. Ο Παραδοσιακός φούρνος Καΐρη παράγει αρτοσκευάσματα παντός τύπου, ντόπια γλυκά όπως δίπλες και πουγκιά, την παραδοσιακή Λειψιώτικη τυρόπιτα καθώς και άλλα είδη. Η επιχείρηση λειτουργεί πολύ καλά και ο επιχειρηματίας εκδήλωσε ενδιαφέρον για την προέκτασή της.

Επιπλωμένες Τουριστικές κατοικίες Νηρηίδες: Οι Επιπλωμένες Τουριστικές κατοικίες Νηρηίδες αποτελούν ένα συγκρότημα 5 διαφορετικών μονοκατοικιών συνολικής δυναμικότητας 15 κλινών. Οι κατοικίες λειτουργούν από το 2005 με παράλληλες αγροτουριστικές δραστηριότητες. Η επιχειρηματική δραστηριότητα έγινε με επιχορήγηση της συνολικής δαπάνης επί ενός ορισμένου ποσοστού, προϋπολογίστηκε στις 385.000,00€ και επιχορηγήθηκαν οι 231.000,00€.

Εικόνα 6.30: Οι Επιπλωμένες Τουριστικές κατοικίες Νηρηίδες

(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Δήμου Λειψιών)

Ξενοδοχειακές Τουριστικές Επιχειρήσεις Νεφέλη Α.Ε.: Πρόκειται για την αποπεράτωση 4 τουριστικών επιπλωμένων κατοικιών με συνολική δυναμικότητα 16 κλινών σε ήδη υπάρχων ξενοδοχειακό συγκρότημα. Επίσης διοργανώνονται παράλληλα

⁸⁸ Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδος 2007 – 2013 (Π.Α.Α), Άξονας 4 “Εφαρμογή της Προσέγγισης Leader”, Τοπικό πρόγραμμα για τον Νομό Δωδεκανήσου.

και αγροτουριστικές δραστηριότητες, όπως θαλάσσιες – αλιευτικές εξορμήσεις, επισκέψεις σε αγροκτήματα, πεζοπορία σε απόμακρες περιοχές του νησιού κ.α. Η κατασκευή των κατοικιών προϋπολογίστηκε στα 115.100,00€ με συνολική επιχορήγηση 90.600,00€.

Τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες Helios: Πρόκειται για την ανέγερση τριών επιπλωμένων μονοκατοικιών συνολικής δυναμικότητας 10 κλινών με παράλληλες δραστηριότητες αγροτουρισμού. Οι κατοικίες εναρμονίζονται με το αιγαιοπελαγίτικο ρυθμό και βρίσκονται σε αγροτική περιοχή. Η κατασκευή τους κόστισε 242.000,00€ από τις οποίες οι 145.260,00€ επιχορηγήθηκαν.

Οι κατοικίες Νηρηίδες, Νεφέλη και Helios ήταν ενταγμένα έργα στο τοπικό πρόγραμμα Leader⁺ Νομού Δωδεκανήσου, μέτρο 1.2 ενισχύσεις - επενδύσεις στήριξης στην επιχειρηματικότητα και 1.1 Δημιουργία και βελτίωση των υποδομών διανυκτέρευσης για τη συμπλήρωση της δυναμικότητας της περιοχής.

Εικόνα 6.31: Οι Επιπλωμένες Τουριστικές κατοικίες Helios

(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Δήμου Λειψών)

Επίσης έχουμε τα ειδικά προγράμματα του Ο.Α.Ε.Δ όπου επιχορηγούνται άνεργοι νέοι σε διάφορες επιχειρηματικές δραστηριότητες με μοναδική προϋπόθεση να δραστηριοποιούνται επαγγελματικά για πρώτη φορά. Μερικές από αυτές που χορηγήθηκαν στους Λειψούς είναι:

- Η αγορά και χρήση προς ενοικίαση μοτοποδηλάτων για τους θερινούς κυρίως μήνες. Η επιχορήγηση άγγιξε περίπου τις 15.000,00€ στην οποία δραστηριοποιήθηκε κάποια άνεργη κοπέλα.
- Επιχορήγηση για άνοιγμα και αγορά πρώτων υλών παντοπωλείου – mini market. Και αυτή η επιχορήγηση, περίπου 22.000,00€ δόθηκε σε άνεργη - πολύτεκνη μητέρα.

- Οικονομική ενίσχυση σε εστιατόριο ως νέα επιχειρηματική δραστηριότητα. Δόθηκε επιχορήγηση ύψους 17.000,00€ σε άνεργο νεαρό, ο οποίος ανέλαβε προσωπικά την πρώην οικογενειακή επιχείρηση. Τα χρήματα χρησιμοποιήθηκαν για την ανακαίνιση του καταστήματος.

Υπάρχουν αρκετές επιχειρηματικές δραστηριότητες στο νησί σχετικές με τον τουρισμό αλλά δεν έχουμε πληροφορίες για το αν είχαν ενταχθεί σε κάποιο πρόγραμμα ή αν είχαν πάρει κάποια οικονομική ενίσχυση κατά το παρελθόν. Ένα από αυτά είναι το **Ξενοδοχείο Αφροδίτη**, αποτελούμενο από πέντε κτιριακές εγκαταστάσεις, 22 δωματίων και δυναμικότητας 55 κλινών με χώρο υποδοχής και καφετέρια. Αναδεικνύει την αρχιτεκτονική του τόπου μέσα από τις πλακοστρώσεις, το λευκό και γαλάζιο χρώμα στα σπιτάκια του, τον ανεμόμυλο, τις σκεπές με караβόπανο και ξύλο κ.α.

Εικόνα 6.32: Πανοραμική θέα των Λειψών

(Πηγή: φωτογραφικό αρχείο Δήμου Λειψών)

6.5 Η προώθηση του τουριστικού προϊόντος από τον Ο.Τ.Α.

Εκτός από τα έργα, τα μέτρα και τις αποφάσεις που λαμβάνει ο Δήμος Λειψών για την ανάδειξη και ενίσχυση του τουρισμού και της τοπικής ανάπτυξης ασχολείται και με άλλες ενέργειες με σκοπό την προώθηση του τουριστικού προορισμού “Λειψοί” αλλά και την ενθάρρυνση και ενασχόληση των πολιτών σε αυτές τις δραστηριότητες.

Τουριστικές εκθέσεις: Ο Ο.Τ.Α. συμμετέχει σε τουριστικές εκθέσεις, οι οποίες γίνονται ανά τακτά χρονικά διαστήματα με δικά του έξοδα, όπου διαθέτει περίπτερο με φωτογραφικό υλικό και πληροφορίες για το νησί. Διανέμει δωρεάν υλικό στους επισκέπτες και προσφέρει γλυκά και τυποποιημένα παραδοσιακά προϊόντα. Ακόμη τυπώνει διαφημιστικά-ενημερωτικά βιβλιαράκια σαν τουριστικό οδηγό του νησιού με πληροφορίες σχετικές με καταλύματα, εστιατόρια, ξενοδοχεία, σούπερ μάρκετ και άλλα, με μικρό ποσοστό συμμετοχής από τους ιδιώτες, όταν θέλουν να διαφημιστούν σε αυτό. Ακόμη συνεργάζεται με τον Δ.Ο.Τ. κυρίως συμμετέχοντας στις τουριστικές εκθέσεις που διοργανώνει.

DVD: Έκδοση DVD α) Λειψοί ταξίδι στο όνειρο, β) Οι δρόμοι του κρασιού, και ενός τρίτου νεότερου, που ακόμη δεν έχει εκδοθεί, στα οποία αναδεικνύεται ο πολιτισμός, η παράδοση, η νησιωτικότητα, η θρησκευτικότητα, ο τρόπος ζωής των κατοίκων, τα παραδοσιακά επαγγέλματα και οτιδήποτε έχει σχέση με την ανάπτυξη του τόπου σε όλους τους τομείς. Τα DVD είναι μεταφρασμένα και στα αγγλικά και διανέμονται και προβάλλονται δωρεάν στους επισκέπτες του νησιού και σε διάφορα συνέδρια και ημερίδες.

Διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων και γιορτών κρασιού: Στα πλαίσια των πολιτιστικών εκδηλώσεων και στις γιορτές κρασιού ο Δήμος προσφέρει στους παρευρισκόμενους ντόπιο γλυκό κρασί, παραδοσιακά γλυκά, λαδοτύρι συνοδευόμενο από μυρωδάτο παξιμάδι και μικρές ντόπιες ντοματούλες, αναδεικνύοντας πάλι την παράδοση του τόπου. Ενώ παράλληλα με χορούς που παρουσιάζει ο Χορευτικός Σύλλογος Λειψιωτών ντυμένοι με τις παραδοσιακές στολές τους.

Εκτός από τα παραπάνω έχουμε και τις διοργανώσεις ημερίδων και ενημερώσεων των κατοίκων σε διάφορα ζητήματα, όπως για το ποιοι και πως μπορούν να ενταχθούν σε κάποιο πρόγραμμα και τι χρειάζεται, για το πως μπορεί ο Δήμος να προωθήσει και να βοηθήσει κάποιον ενδιαφερόμενο και επίσης εάν επιθυμούν μερικοί να δραστηριοποιηθούν σαν ομάδα και χρειάζονται την ενίσχυση του Δήμου. Πρόσφατα σε συνεργασία με την ΑΝ.ΔΩ έγινε ημερίδα στους Λειψούς με θέμα “Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδος 2007 – 2013 (Π.Α.Α) Άξονας 4 – Εφαρμογή της προσέγγισης Leader στο Νομό Δωδεκανήσου” και συγκεκριμένα δράσεις που αφορούν μόνο το νησί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΟΝ ΔΗΜΟ ΛΕΙΨΩΝ

7.1 Αποτελέσματα επεξεργασίας ερωτηματολογίου

Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας ακολουθήθηκε μια έρευνα υπό την μορφή ερωτηματολογίου κατά την οποία ερωτήθηκαν 50 άτομα που αποτελούν τον πληθυσμό που ζει μόνιμα στο νησί. Η έρευνα ήταν ποσοτική με μορφή δομημένης συνέντευξης. Το ερωτηματολόγιο ήταν ανώνυμο και εμπιστευτικό, μοιράστηκε σε δημόσιους χώρους και η επιλογή των ερωτηθέντων ήταν τυχαία.

Παρουσίαση Ερωτηματολογίου:

Α. Ταυτότητα Δείγματος:

1. Φύλλο - Ηλικία:

Από τους 50 ερωτηθέντες οι 26 ήταν άνδρες και οι 24 γυναίκες. Στον **πίνακα 7.7** μπορούμε να δούμε το σύνολο συμμετοχής ανδρών και γυναικών καθώς και την ηλικιακή τους κατάταξη(πίνακας 7.5).

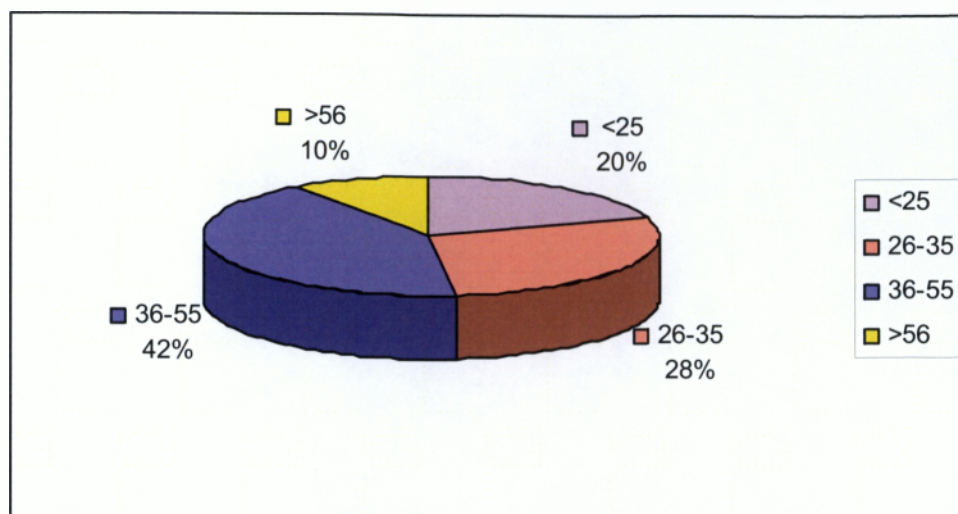
Πίνακας 7.5: Ηλικία δείγματος επί συνόλου 50 ατόμων

Ηλικία Φύλο	<25	26-35	36-55	>56	Σύνολο
Άνδρες	3	8	13	2	26
Γυναίκες	7	6	8	3	24
Σύνολο	10	14	21	5	50

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Τα ποσοστά ηλικίας των ερωτηθέντων ήταν:

- 20% έως 25 ετών,
- 28% από 26-35 ετών,
- 42% από 36-55 ετών και
- 10% από 56 ετών και άνω.

Διάγραμμα 7.1: Ποσοστό συμμετοχής της κάθε ηλικιακής ομάδας
 Πηγή: Ίδια επεξεργασία

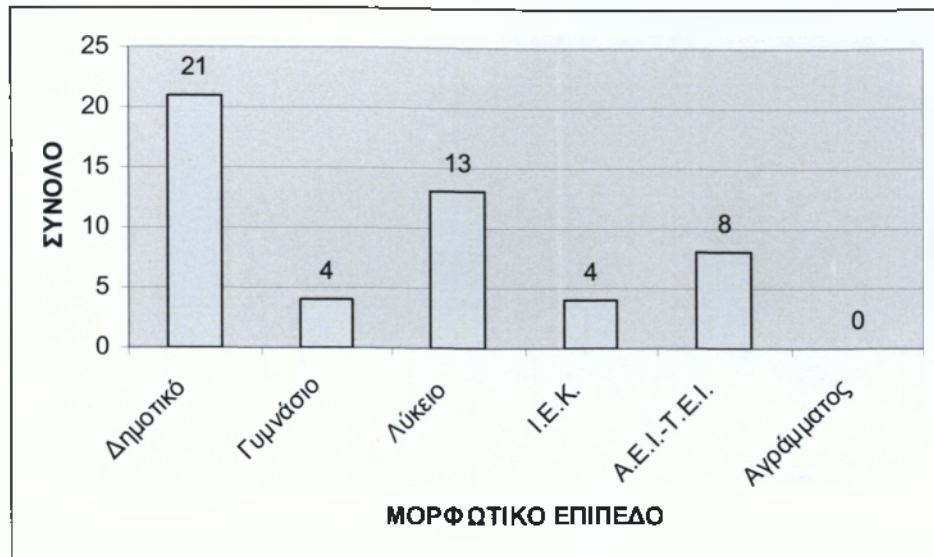
2. Μορφωτικό Επίπεδο:

Παρατηρώντας το μορφωτικό επίπεδο των ερωτηθέντων βλέπουμε ότι οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες έχουν τελειώσει Δημοτικό σε ποσοστό 42% και ακολουθούν οι απόφοιτοι Γυμνασίου σε ποσοστό 26%, οι υπόλοιπες βαθμίδες είναι σε σχετικά χαμηλά επίπεδα. Αξιοσημείωτο είναι ότι δεν υπήρξε ούτε ένα άτομο που να μην γνώριζε γραφή και ανάγνωση(πίνακας 7.6).

Πίνακας 7.6: Μορφωτικό επίπεδο δείγματος

Μορφωτική Ομάδα \ Φύλο	Δημοτικό	Γυμνάσιο	Λύκειο	Ι.Ε.Κ	Α.Ε.Ι. Τ.Ε.Ι.	Αγράμματος	Σύνολο
Ανδρες	13	2	7	3	1	0	26
Γυναίκες	8	2	6	1	7	0	24
Σύνολο	21	4	13	4	8	0	50
Ποσοστό επί %	42%	8%	26%	8%	16%	0%	100%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 7.2: Ποσοστό μορφωτικού επιπέδου δείγματος ανά βαθμίδα εκπαίδευσης

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

3. Επαγγελματική Δραστηριότητα:

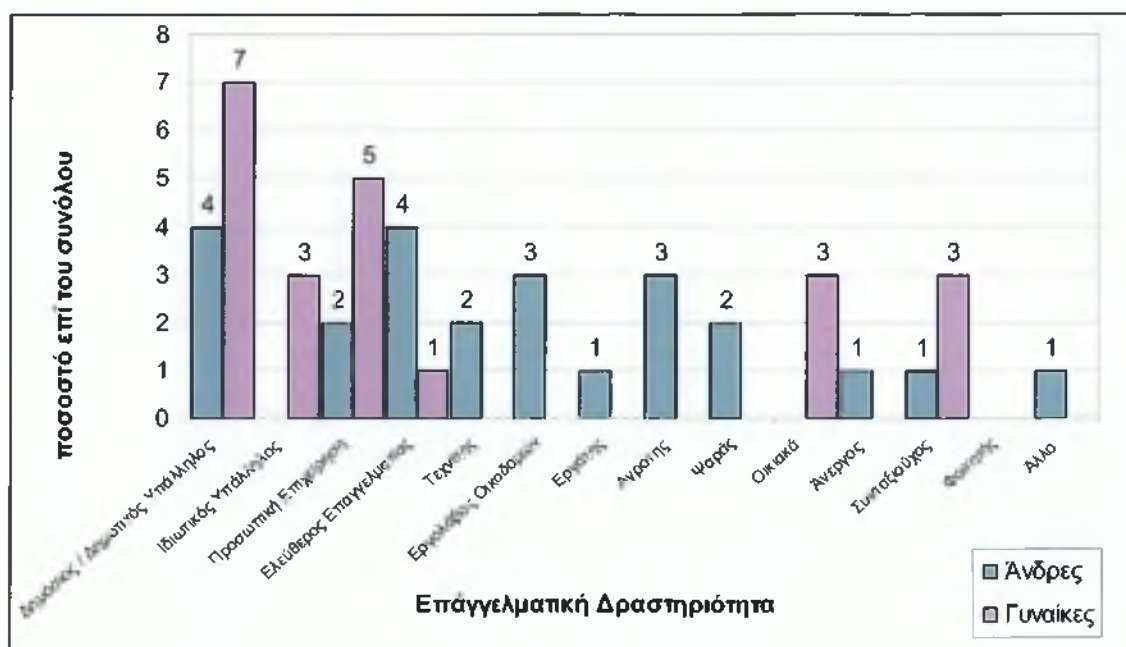
Στον παρακάτω πίνακα (7.7), βλέπουμε την επαγγελματική δραστηριότητα του δείγματος. Οι απαντήσεις που δόθηκαν βασίστηκαν στην διευκρίνιση ότι έπρεπε να μας πουν το κύριο τους επάγγελμα, δηλαδή αυτό που δηλώνουν ότι επαγγέλλονται. Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό ανδρών και γυναικών ασχολείται ως δημόσιοι ή δημοτικοί υπάλληλοι, αυτό έχει να κάνει με επαγγέλματα όπως, εκπαιδευτικοί, αστυνομικοί, λιμενικοί, υπάλληλοι γραφείου στον Δήμο, ιατροί, νοσοκόμες, κ.α. Δεύτεροι και τρίτοι σε σειρά έρχονται άτομα που έχουν κάποια προσωπική επιχείρηση, όπως σούπερ μάρκετ, ξενοδοχείο, εστιατόριο, ψητοπωλείο, καφετερία, αρτοποιείο κ.α., ή εργάζονται ως ελεύθεροι επαγγελματίες αντίστοιχα, όπως λογιστές, κτηματομεσίτες, κ.α.

Με χαμηλότερο ποσοστό έχουμε άτομα που είναι αγρότες, ψαράδες, ασχολούνται με οικιακά ή είναι συνταξιούχοι.

Πίνακας 7.7: Επαγγελματική δραστηριότητα δείγματος

Επάγγελμα	Φύλο		Σύνολο	Ποσοστό επί τοις %
	Άνδρες	Γυναίκες		
Δημόσιος/Δημοτικός Υπάλληλος	6	9	15	30%
Ιδιωτικός Υπάλληλος	0	3	3	6%
Προσωπική Επιχείρηση	2	5	7	14%
Ελεύθερος Επαγγελματίας	4	1	5	10%
Τεχνίτης	2	0	2	4%
Εργολάβος Οικοδομών	3	0	3	6%
Εργάτης	1	0	1	2%
Αγρότης	3	0	3	6%
Ψαράς	2	0	2	4%
Οικιακά	0	3	3	6%
Άνεργος	1	0	1	2%
Συνταξιούχος	1	3	4	8%
Φοιτητής	0	0	0	0%
Άλλο	1	0	1	2%
Σύνολο	26	24	50	100%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 7.3: Επαγγελματική δραστηριότητα δείγματος επί συνόλου

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

4. Διαμονή:

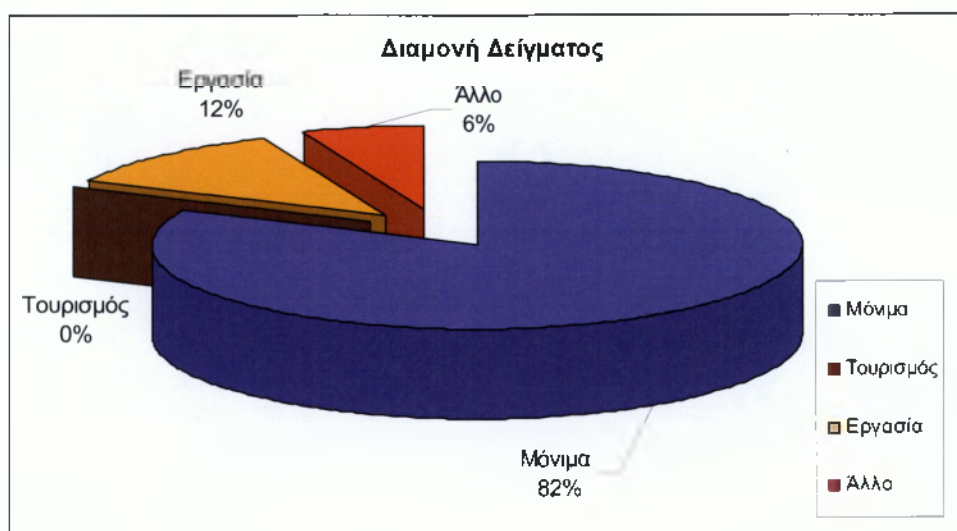
Ρωτήσαμε το δείγμα μας, ποιοι είναι οι λόγοι για τους οποίους ζουν στο νησί και οι πιθανές απαντήσεις που μας έδωσαν ήταν: μόνιμα, από τουρισμό, για εργασιακούς λόγους ή κάτι άλλο, η απάντηση κάτι άλλο όπως μας διευκρινίσαν ήταν από πρόσφατο γάμο ή αρραβώνα.

Το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος, το 82% ζει στο νησί μόνιμα, είτε εκ γενετής, είτε από προ ετών γάμο κλπ. Ένα μικρό ποσοστό της τάξης 12% για εργασιακούς λόγους, ενώ δεν υπάρχει ούτε ένα άτομο που να μένει από τουριστικούς λόγους (πίνακας 7.8).

Πίνακας 7.8: Επαγγελματική δραστηριότητα δείγματος

Φύλο Διαμονή	Φύλο		Σύνολο	Ποσοστό επί %
	Άνδρες	Γυναίκες		
Μόνιμα	25	16	41	82%
Τουρισμός	0	0	0	0%
Εργασιακοί λόγοι	1	5	6	12%
Άλλο	0	3	3	6%
Σύνολο	26	24	50	100%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 7.4: Λόγοι διαμονής του δείγματος στους Λειψούς

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

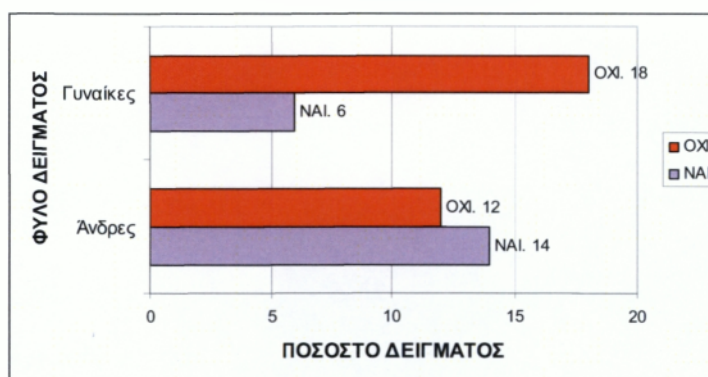
B. Απόψεις Δείγματος:

5. Ερώτηση 6: ρωτήσαμε το δείγμα μας αν εκτός από το κύριο τους επάγγελμα ασχολούνται παράλληλα ή μη και με κάτι άλλο που να του επιφέρει κέρδος και εάν ναι, να μας πουν ποιο. Το 40% του δείγματός μας ασχολείται με κάποιο άλλο επάγγελμα ενώ το 60% δεν ασχολείται με κάτι άλλο επικερδές, (πίνακας 7.9) και τέλος, αυτοί που βασικά έχουν δεύτερη δραστηριότητα είναι κυρίως άνδρες.

Πίνακας 7.9: Ενασχόληση δείγματος με περισσότερα από ένα επαγγέλματα

	Άνδρες	Γυναίκες	Ποσοστό επί %
ΝΑΙ	14	6	40%
ΟΧΙ	12	18	60%
Σύνολο	26	24	100%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 7.5: Ενασχόληση δείγματος με δεύτερο επάγγελμα

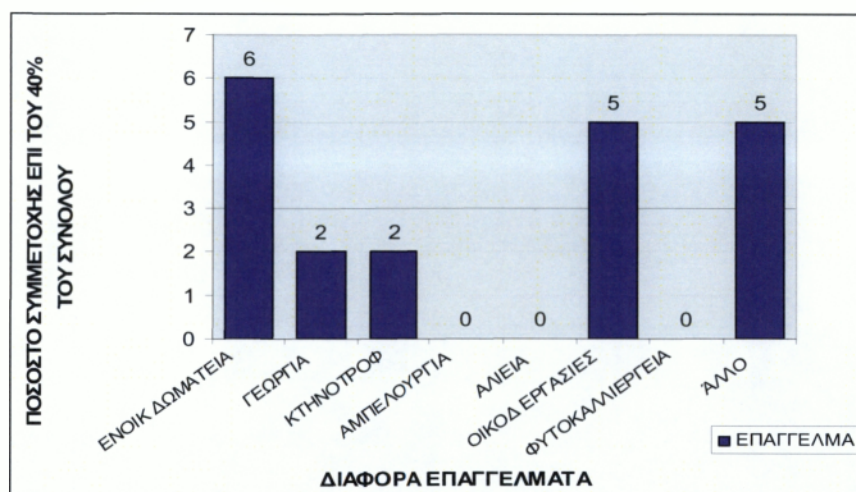
Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Παρακάτω παρατηρούμε ποιο είναι το δεύτερο επάγγελμα που κάνουν τα άτομα που μας απάντησαν θετικά. Οι 20 από τους ερωτηθέντες μας είπαν πως εργάζονται παράλληλα και με κάτι άλλο, από αυτούς σε ποσοστό 30% ασχολούνται με ενοικιαζόμενα δωμάτια, 25% με οικοδομικές εργασίες, από 10% με την γεωργία και την κτηνοτροφία και 25% με κάτι άλλο, το οποίο ήταν, αυτοκινητιστής-μεταφορές, πώληση μικρογευμάτων από καμπίνα, κτηματομεσίτης, παντοπωλείο και χτίστης παραδοσιακής πέτρας(πίνακας 7.10).

Πίνακας 7.10: Παρουσίαση συμμετοχής των 20 από τους ερωτηθέντες σε δεύτερο επάγγελμα

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΦΥΛΟ		ΣΥΝΟΛΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ %
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ		
ΕΝΟΙΚ. ΔΩΜΑΤΙΑ	2	4	6	30%
ΓΕΩΡΓΙΑ	2	0	2	10%
ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ	2	0	2	10%
ΑΜΠΕΛΟΥΡΓΙΑ	0	0	0	0%
ΑΛΙΕΙΑ	0	0	0	0%
ΟΙΚΟΔ. ΕΡΓΑΣΙΕΣ	5	0	5	25%
ΦΥΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΙΑ	0	0	0	0%
ΆΛΛΟ	3	2	5	25%
ΣΥΝΟΛΟ	14	6	20	100%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 7.6: Συμμετοχή των 20 από τους ερωτηθέντες ανά είδος δεύτερου επαγγέλματος

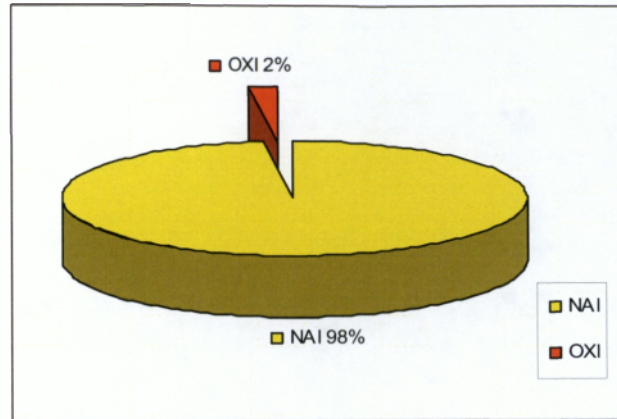
Πηγή: Ίδια επεξεργασία

6. Ερώτηση 7: Ρωτήσαμε το δείγμα μας αν γνωρίζει τι σημαίνει Τοπική Ανάπτυξη. Όλοι από τους ερωτηθέντες μας απάντησαν θετικά, εκτός από μία γυναίκα (πίνακας 7.11).

Πίνακας 7.11: Παρουσίαση γνώσης του δείγματος για την έννοια της τοπικής ανάπτυξης

	Ανδρες	Γυναίκες	Ποσοστό επί %
ΝΑΙ	26	23	98%
ΟΧΙ	0	1	2%
Σύνολο	26	24	100%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 7.7: Ποσοστό γνώσης του δείγματος της έννοιας της τοπικής ανάπτυξης

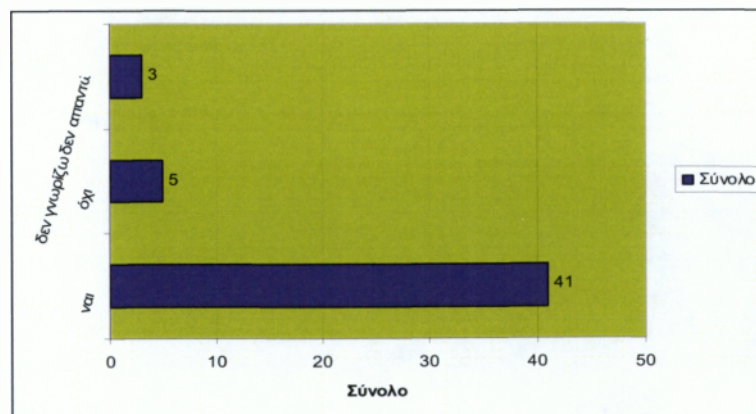
Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Ακόμη ρωτήσαμε όσους απάντησαν θετικά αν πιστεύουν ότι η Τοπική Ανάπτυξη και η τουριστική ανάπτυξη είναι έννοιες αλληλοεξαρτώμενες. Το 84% μας είπε πως ναι είναι αλληλοεξαρτώμενες, το 10% μας είπε πως δεν είναι, ενώ το 6% μας είπε πως δεν γνωρίζουν ή δεν απαντούν (πίνακας 7.12).

Πίνακας 7.12: Ποσοστό απόψεων για τις έννοιες της τοπικής και της τουριστικής ανάπτυξης

	Σύνολο	Ποσοστό επί %
Ναι	41	84%
Όχι	5	10%
Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ	3	6%
Σύνολο	49	100%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 7.8: Άποψη των 49 ερωτηθέντων για την τοπική και τουριστική ανάπτυξη

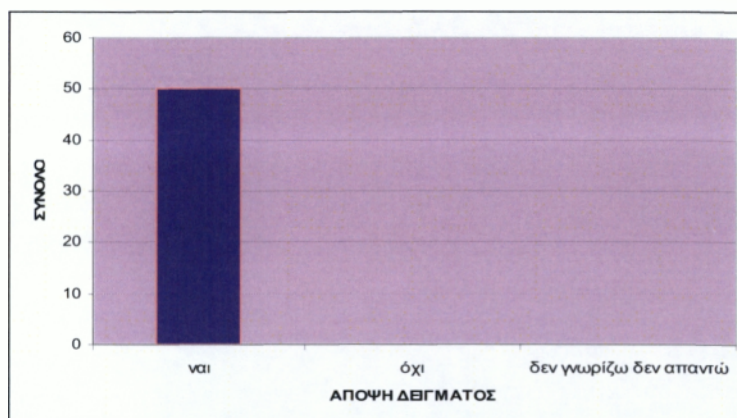
Πηγή: Ίδια επεξεργασία

7. Ερώτηση 8: Ρωτήσαμε το δείγμα μας αν πιστεύει πως η παράδοση του νησιού μπορεί να το βοηθήσει στο να αναπτυχθεί τουριστικά και όλοι απάντησαν θετικά (πίνακας 7.13).

Πίνακας 7.13: Αποψη του δείγματος για την ενίσχυση της τουριστικής ανάπτυξη μέσα από την παράδοση

	Σύνολο	Ποσοστό επί %
Ναι	50	100%
Όχι	0	0%
Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ	0	0%
Σύνολο	50	100%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 7.9: Αποψη των ερωτηθέντων για την παράδοση και την τουριστική ανάπτυξη

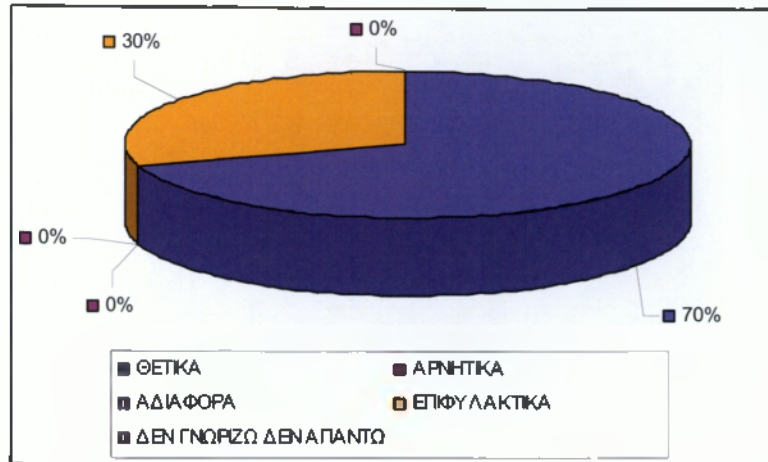
Πηγή: Ίδια επεξεργασία

8. Ερώτηση 9: Ρωτήσαμε το δείγμα μας πως αντιμετωπίζει την πιθανότητα αύξησης της τουριστικής κίνησης στο νησί. Το 70% απάντησε πως το αντιμετωπίζει θετικά ενώ το 30% με επιφύλαξη (πίνακας 7.14).

Πίνακας 7.14: Αποψη του δείγματος για την πιθανότητα αύξησης του τουρισμού στο νησί

	ΣΥΝΟΛΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ %
ΘΕΤΙΚΑ	35	70%
ΑΡΝΗΤΙΚΑ	0	0%
ΑΔΙΑΦΟΡΑ	0	0%
ΕΠΙΦΥΛΑΚΤΙΚΑ	15	30%
ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ	0	0%
ΣΥΝΟΛΟ	50	100%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 7.10: Απόψη δείγματος επί τοις 100 για την αύξηση της τουριστικής κίνησης στο νησί.

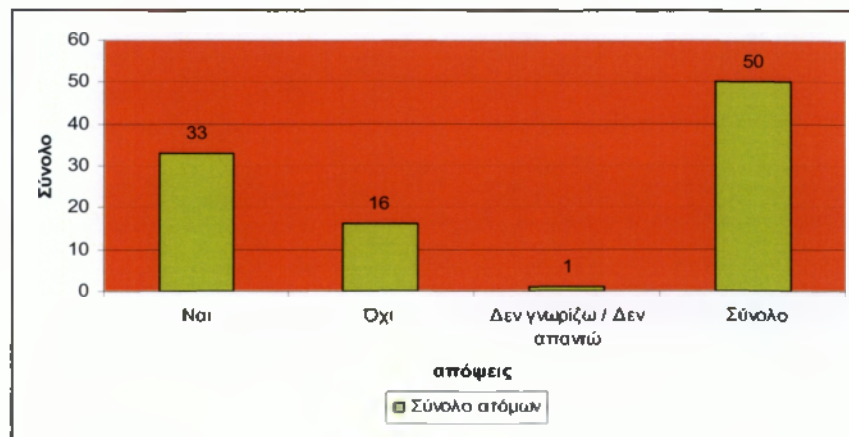
Πηγή: Ίδια επεξεργασία

9. Ερώτηση 10: Σε αυτή την ερώτηση ερευνάμε αν το δείγμα μας συμμετέχει στα κοινά, δηλαδή σε ζητήματα με την τοπική αυτοδιοίκηση. Το 66% συμμετέχει, το 32% δεν συμμετέχει, ενώ το 2% δεν ήθελε να απαντήσει (πίνακας 7.15).

Πίνακας 7.15: Η συμμετοχή των πολιτών στα κοινά

	Σύνολο	Ποσοστό επί %
Ναι	33	100%
Όχι	16	0%
Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ	1	0%
Σύνολο	50	100%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 7.11: Απάντηση δείγματος επί του συνόλου για την συμμετοχή του στα κοινά

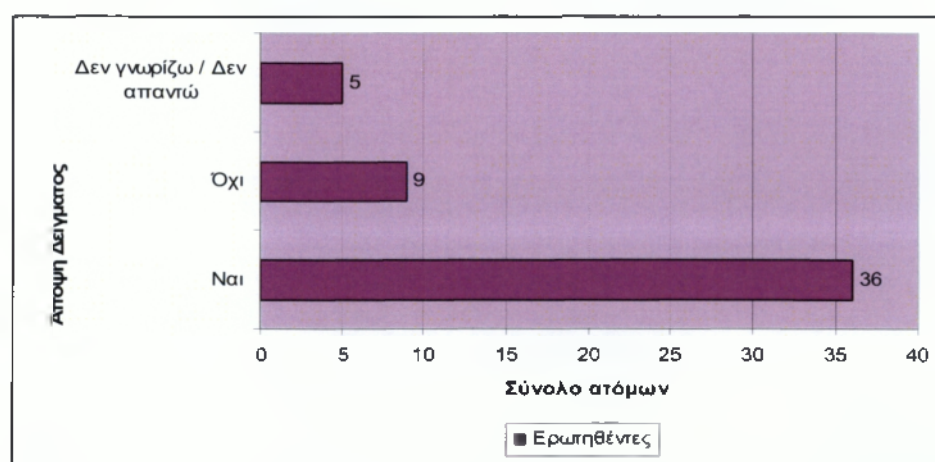
Πηγή: Ίδια επεξεργασία

10. Ερώτηση 11: Εδώ ρωτάμε το δείγμα μας αν είναι ικανοποιημένο από την εξυπηρέτηση των υπηρεσιών του Δήμου Λειψών, (πίνακας 7.16). Το 72% του δείγματος απάντησε θετικά, το 18% αρνητικά, ενώ το 10% δεν γνώριζε ή δεν ήθελε να απαντήσει.

Πίνακας 7.16: Η άποψη για την εξυπηρέτησης των πολιτών από τις υπηρεσίες του Δήμου

	Σύνολο	Ποσοστό επί %
Ναι	36	72%
Όχι	9	18%
Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ	5	10%
Σύνολο	50	100%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 7.12: Η εξυπηρέτηση του δείγματος ως προς την άποψη και το σύνολο των ερωτηθέντων

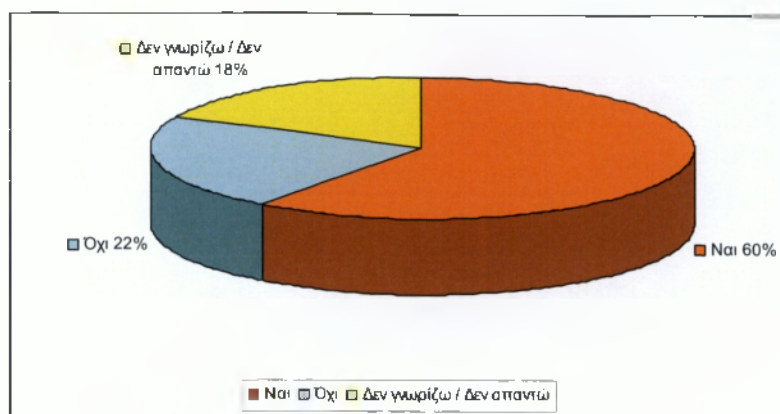
Πηγή: Ίδια επεξεργασία

11. Ερώτηση 12: Σε αυτή την ερώτηση ζητάμε την γνώμη του δείγματος για το αν οι αποφάσεις και οι ενέργειες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης ενισχύουν την ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων στον Δήμο Λειψών. Από τους ερωτηθέντες το 60% απάντησε θετικά, το 22% αρνητικά και το 18% δεν γνώριζε ή δεν ήθελε να απαντήσει (πίνακας 7.17).

Πίνακας 7.17: Άποψη δείγματος για ενίσχυση τουριστικών δραστηριοτήτων από τον ΟΤΑ

	Σύνολο	Ποσοστό επί %
Ναι	30	60%
Όχι	11	22%
Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ	9	18%
Σύνολο	50	100%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 7.13: Ποσοστό δείγματος επί της 100 ως προς τις απόψεις του για την ενίσχυση τουριστικών δραστηριοτήτων μέσω του ΟΤΑ

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

12. Ερώτηση 13: Η εξάρτηση της οικονομικής ευημερίας των πολιτών από την αύξηση της τουριστικής κίνησης στο νησί. Εδώ εξετάζουμε το ποσοστό οικονομικής ευημερίας του συνόλου, όπου το 34% απάντησε ότι εξαρτάται πάρα πολύ ενώ το 26% καθόλου, το 18% λίγο ενώ το 16% πολύ και το 6% πολύ λίγο (πίνακας 7.18).

Πίνακας 7.18: ποσοστό εξάρτησης ευημερίας του δείγματος από την αύξηση της τουριστικής κίνησης

	Σύνολο	Ποσοστό επί %
Πάρα πολύ	17	34%
Πολύ	8	16%
Λίγο	9	18%
Πολύ λίγο	3	6%
Καθόλου	13	26%
Σύνολο	50	100%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 7.14: Σύνολο εξάρτησης των πολιτών από την αύξηση της τουριστικής κίνησης

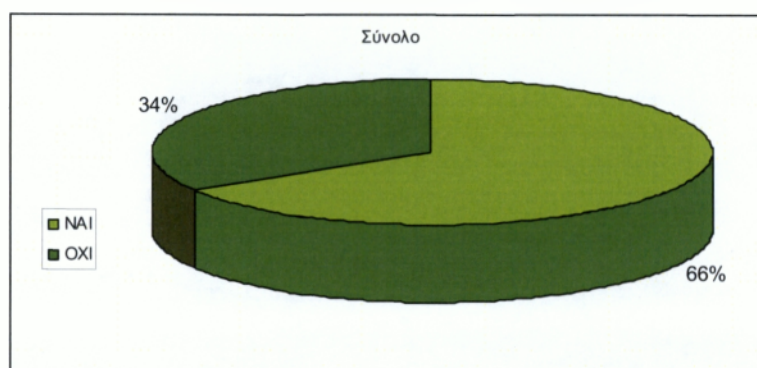
Πηγή: Ίδια επεξεργασία

13. Ερώτηση 14: Εδώ εξετάζουμε την συμμετοχή των πολιτών σε δράσεις του Δήμου, όπου το 66% συμμετέχει, ενώ το 34% όχι (πίνακας 7.19).

Πίνακας 7.19: Η συμμετοχή των πολιτών σε δράσεις του Δήμου

	Σύνολο	Ποσοστό επί %
ΝΑΙ	33	66%
ΟΧΙ	17	34%
Σύνολο	50	100%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 7.15: Ποσοστό συμμετοχής του δείγματος σε δράσεις του Δήμου

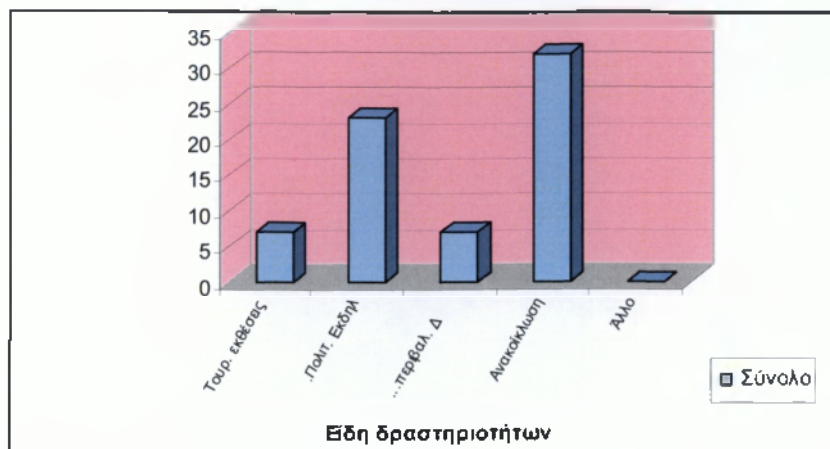
Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Έπειτα ρωτήσαμε όσους συμμετέχουν σε δράσεις του Δήμου να μας πουν σε ποιες από τις σύνηθες. Το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής είναι στη ανακύκλωση 45% και στις πολιτιστικές εκδηλώσεις 36% (πίνακας 7.20).

Πίνακας 7.20: Δράσεις που συμμετέχουν οι πολίτες

	Σύνολο	Ποσοστό επί του συνόλου	Ποσοστό επί %
Τουριστικές Εκθέσεις	7	3	9%
Πολιτιστικές Εκδηλώσεις	23	12	36%
Περιβαλλοντικές Δραστηριότητες	7	3	10%
Ανακύκλωση	32	15	45%
Άλλο	0	0	0%
Σύνολο	69	33	100%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 7.16: Η συμμετοχή του δείγματος σε δράσεις του Δήμου ανά κατηγορία

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

14. Ερώτηση 15: Σε αυτό το σημείο ρωτήσαμε το δείγμα μας αν οι αποφάσεις και οι δραστηριότητες του Ο.Τ.Α. βελτιώνουν την ποιότητα ζωής τους, το 66% απάντησε θετικά, το 20% αρνητικά και το 14% δεν γνώριζε ή δεν ήθελε να απαντήσει (πίνακας 7.21).

Πίνακας 7.21: Η άποψη για την ποιότητα ζωής των πολιτών σε ποσοστό επί τοις 100

	Σύνολο	Ποσοστό επί %
Ναι	33	66%
Όχι	10	20%
Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ	7	14%
Σύνολο	50	100%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 7.17: Η ποιότητα ζωής των πολιτών ως προς το σύνολο του δείγματος

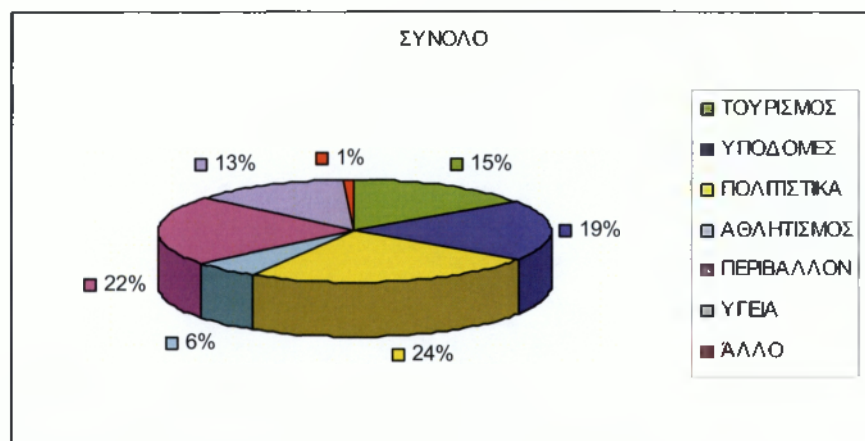
Πηγή: Ίδια επεξεργασία

15. Ερώτηση 16: Περί σχεδίου δράσης του Δήμου Λειψών, εδώ ρωτάμε τη γνώμη τους για το που αποσκοπεί το σχέδιο δράσης του Δήμου. Παρατηρούμε πως το σχέδιο αποσκοπεί περισσότερο σε πολιτιστικές ενέργειες, 24%, έπειτα στο περιβάλλον, 22%, με 19% στις υποδομές και 15% στον τουρισμό (πίνακας 7.20 και διάγραμμα 7.18).

Πίνακας 7.22: Τομείς στόχευσης του σχεδίου δράσης του Δήμου Λειψών

	ΣΥΝΟΛΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	19	15%
ΥΠΟΔΟΜΕΣ	23	19%
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ	30	24%
ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ	7	6%
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	27	22%
ΥΓΕΙΑ	16	13%
ΆΛΛΟ	1	1%
ΣΥΝΟΛΟ	123	100%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 7.18: Ποσοστό στόχευσης του Δήμου σε διάφορους τομείς επί του συνόλου του δείγματος

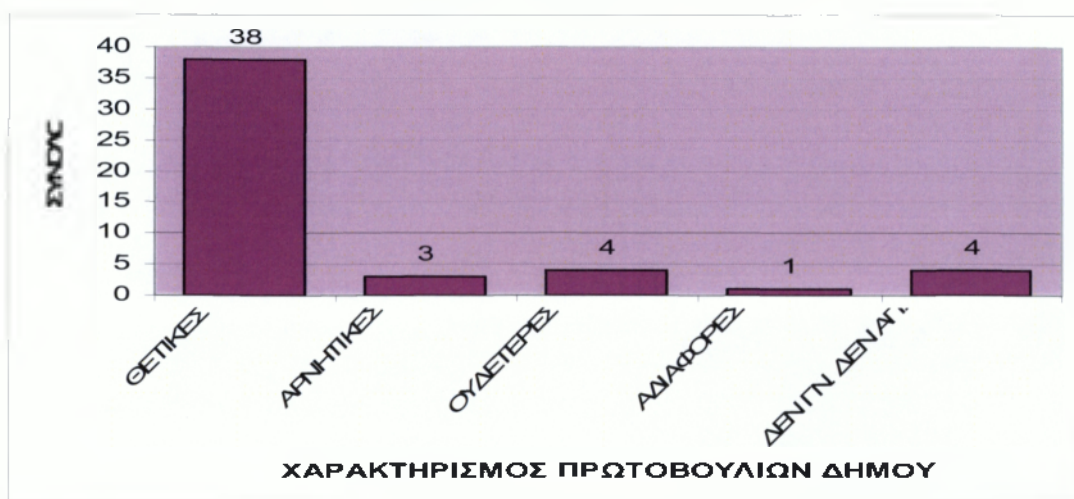
Πηγή: Ίδια επεξεργασία

16. Ερώτηση 17: Εδώ ζητάμε από το δείγμα μας να χαρακτηρίσει τις πρωτοβουλίες του Δήμου στον τομέα της ανάπτυξης. Το μεγαλύτερο ποσοστό, 76% τις θεωρεί θετικές (πίνακας 7.23).

Πίνακας 7.23:Χαρακτηρισμός πρωτοβουλιών Δήμου

	ΣΥΝΟΛΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ %
ΘΕΤΙΚΕΣ	38	76%
ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ	3	6%
ΟΥΔΕΤΕΡΕΣ	4	8%
ΑΔΙΑΦΟΡΕΣ	1	2%
ΔΕΝ ΓΝ. ΔΕΝ ΑΠ.	4	8%
ΣΥΝΟΛΟ	50	100%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 7.19:Χαρακτηρισμός πρωτοβουλιών δήμου ως προς την τουριστική προβολή

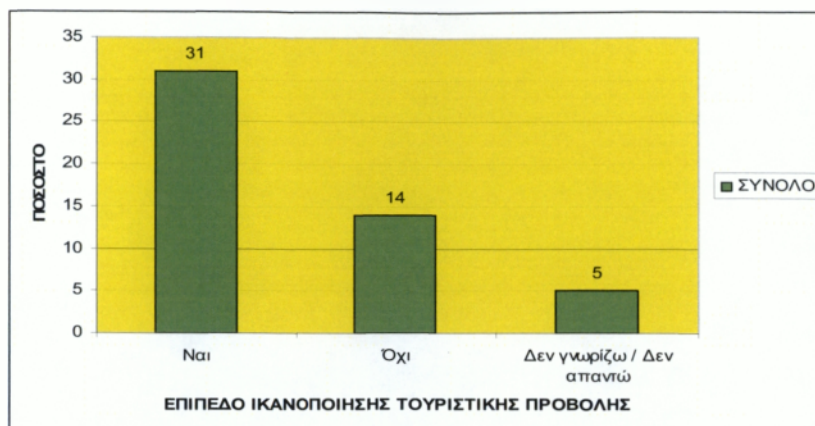
Πηγή: Ίδια επεξεργασία

17. Ερώτηση 18: Σε αυτό το σημείο ζητάμε να μας πουν αν είναι ευχαριστημένοι από την τουριστική προβολή του νησιού, και εδώ το μεγαλύτερο ποσοστό μας απάντησε θετικά, 62%, το 28% αρνητικά και το 10% δεν γνωρίζει ή δεν απαντάει (πίνακας 7.24).

Πίνακας 7.24:Ποσοστό ευχαρίστησης από την τουριστική προβολή του νησιού

	Σύνολο	Ποσοστό επί %
Ναι	31	62%
Όχι	14	28%
Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ	5	10%
Σύνολο	50	100%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 7.20:Σύνολο ατόμων ανά επίπεδο ευχαρίστησης

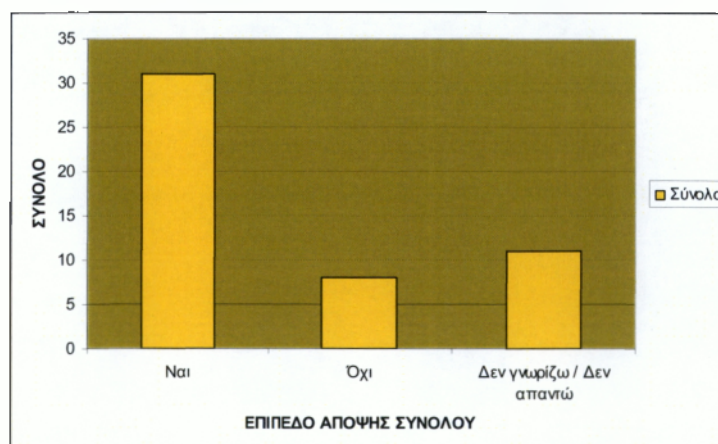
Πηγή: Ίδια επεξεργασία

18. Ερώτηση 19: Εδώ ζητάμε από το δείγμα μας να μας πει τι πιστεύει για την Ε.Ε, αν δηλαδή βοηθάει στην ενίσχυση δράσεων για την βελτίωση της τοπικής και τουριστικής ανάπτυξης. Το 62% μας απάντησε θετικά, το 16% αρνητικά και το 22% δεν γνώριζε ή δεν απάντησε (πίνακας 7.25).

Πίνακας 7.25:Ποσοστό επί τοις 100 του συνόλου για την ενίσχυση της τοπικής και τουριστικής ανάπτυξης

	Σύνολο	Ποσοστό επί %
Ναι	31	62%
Όχι	8	16%
Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ	11	22%
Σύνολο	50	100%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 7.21:Σύνολο ατόμων ανά επίπεδο άποψης

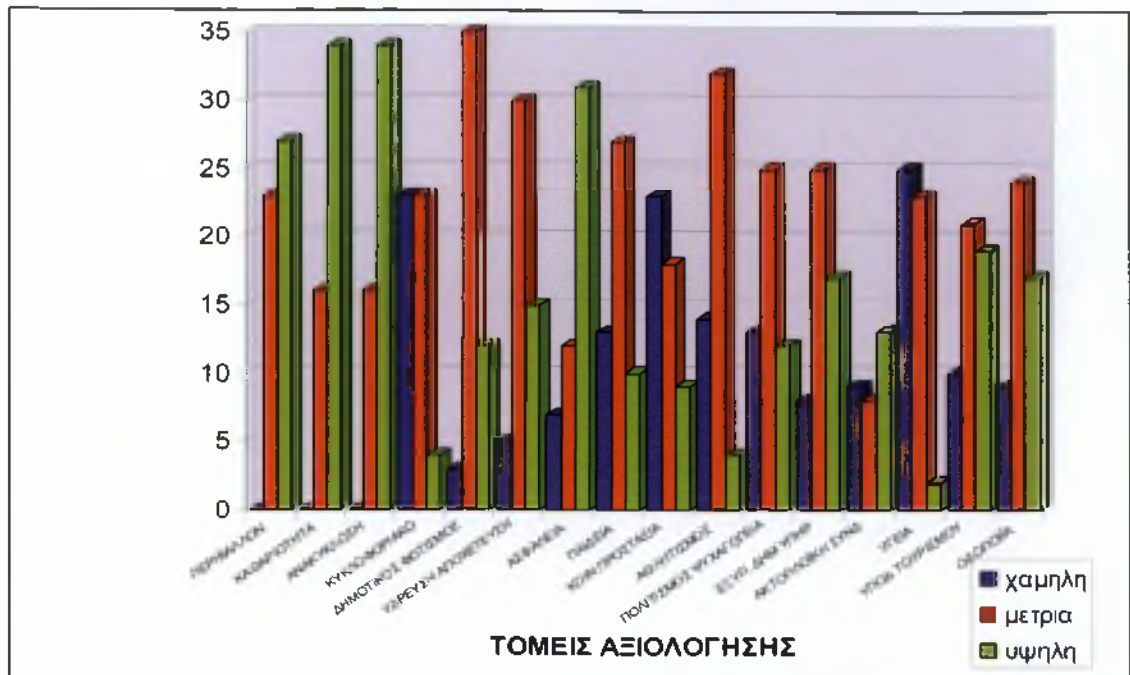
Πηγή: Ίδια επεξεργασία

19. Ερώτηση 20: Σε αυτό το σημείο ζητήσαμε από το δείγμα μας να αξιολογήσει το νησί σε διάφορους τομείς, όπως περιβάλλοντος, καθαριότητας, ανακύκλωσης, κυκλοφοριακό, δημοτικό φωτισμό, ύδρευση-αποχέτευση, ασφάλειας, παιδείας, κοινωνικής προστασίας, αθλητισμού, πολιτισμού-ψυχαγωγίας, εξυπηρέτησης δημοσίων υπηρεσιών, ακτοπλοϊκής σύνδεσης, υγείας, υποδομές τουρισμού (διαμονή, εστίαση, αναψυχή) και οδοποιία. Στον παρακάτω πίνακα, (πίνακας 7.26), και στο διάγραμμα 7.22 παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο επίπεδο ποιότητας το έχει η καθαριότητα, μετά η ανακύκλωση, η ασφάλεια και το περιβάλλον, ενώ το χαμηλότερο επίπεδο το έχει η υγεία, η κοινωνική προστασία και το κυκλοφοριακό. Ο δημοτικός φωτισμός, ο αθλητισμός, η ύδρευση-αποχέτευση, η παιδεία, ο πολιτισμός – ψυχαγωγία και οι δημόσιες υπηρεσίες, βρίσκονται σε μέτριο επίπεδο αντίστοιχα.

Πίνακας 7.26: Αξιολόγηση περιβάλλοντος ανά κατηγορία και ποιότητας

	ΧΑΜΗΛΗ	ΜΕΤΡΙΑ	ΥΨΗΛΗ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	0	23	27
ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΤΑ	0	16	34
ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ	0	16	34
ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΟ	23	23	4
ΔΗΜΟΤΙΚΟΣ ΦΩΤΙΣΜΟΣ	3	35	12
ΥΔΡΕΥΣΗ ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗ	5	30	15
ΑΣΦΑΛΕΙΑ	7	12	31
ΠΑΙΔΕΙΑ	13	27	10
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ	23	18	9
ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ	14	32	4
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ	13	25	12
ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	8	25	17
ΑΚΤΟΠΛΟΪΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ	9	8	13
ΥΓΕΙΑ	25	23	2
ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	10	21	19
ΟΔΟΠΟΙΑ	9	24	17
ΣΥΝΟΛΟ	162	358	260

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 7.22: Τομείς αξιολόγησης περιβάλλοντος ανά κατηγορία και ποιότητα

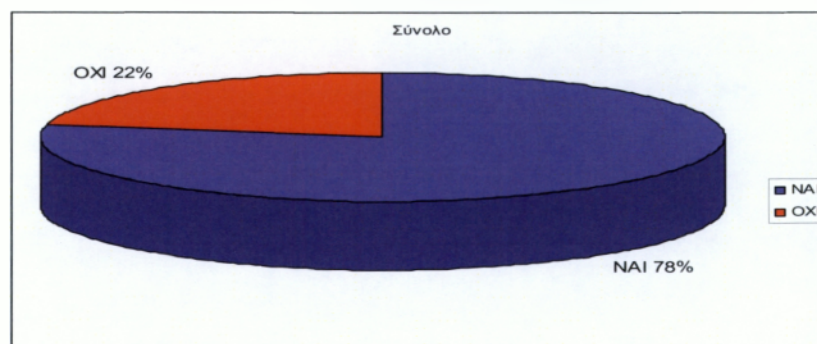
Πηγή: Ίδια επεξεργασία

20. Ερώτηση 21: Εδώ ζητάμε από το δείγμα μας αν γνωρίζει τι σημαίνει ο όρος εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Το 78% του δείγματος γνωρίζει τι σημαίνει ο όρος εναλλακτικές μορφές τουρισμού ενώ για το 22%, ο όρος αυτός του είναι άγνωστος (πίνακας 7.27).

Πίνακας 7.27: Γνώση του όρου εναλλακτικές μορφές τουρισμού

	Σύνολο	Ποσοστό επί %
ΝΑΙ	39	78%
ΟΧΙ	11	22%
Σύνολο	50	100%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 7.23: Ποσοστό γνώσης του συνόλου για τον όρο εναλλακτικές μορφές τουρισμού

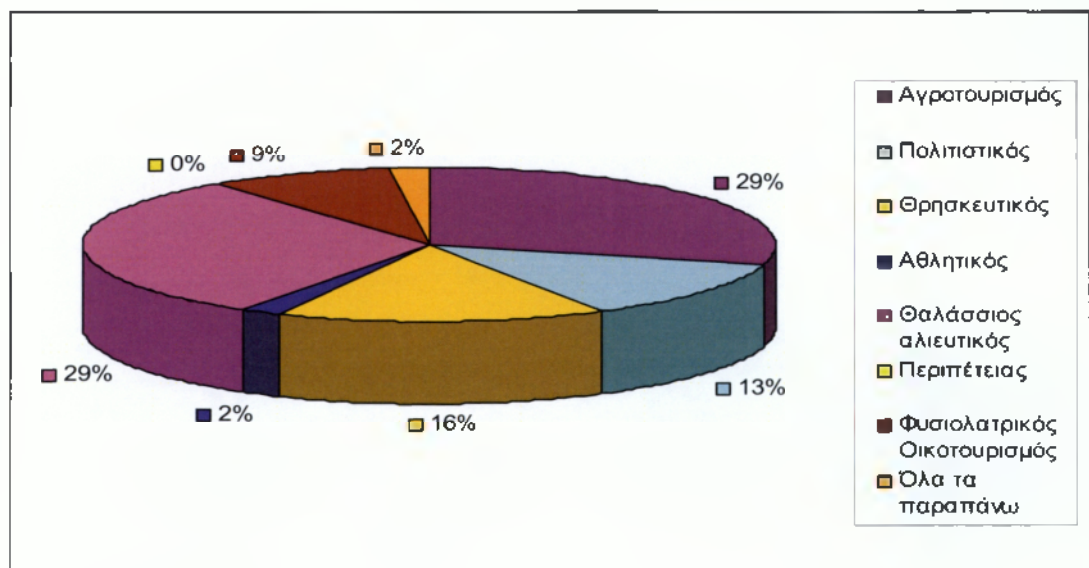
Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Στη συνέχεια ρωτήσαμε όσους απάντησαν θετικά να μας σημειώσουν ποιες μορφές πιστεύουν ότι μπορούν κατά τη γνώμη τους να αναπτυχθούν στο νησί. Το 30% πιστεύει πως μπορεί να αναπτυχθεί ο θαλάσσιος-αλιευτικός τουρισμός, το 29% ο αγροτουρισμός, και το 16% ο θρησκευτικός, τα υπόλοιπα ακολουθούν σε χαμηλά ποσοστά (πίνακας 7.28).

Πίνακας 7.28: Ποσοστά εναλλακτικών μορφών τουρισμού

	Σύνολο	Ποσοστό επί του συνόλου που απάντησαν θετικά	Ποσοστό επί %
Αγροτουρισμός	30	11	29%
Πολιτιστικός	13	5	13%
Θρησκευτικός	16	6	16%
Αθλητικός	2	1	2%
Θαλάσσιος αλιευτικός	31	12	30%
Περιπέτειας	0	0	0%
Φυσιολατρικός Οικοτουρισμός	9	3	9%
Όλα τα παραπάνω	2	1	2%
Άλλο	0	0	0%
ΣΥΝΟΛΟ	103	39	100%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 7.24: Ποσοστό ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού στους Λειψούς

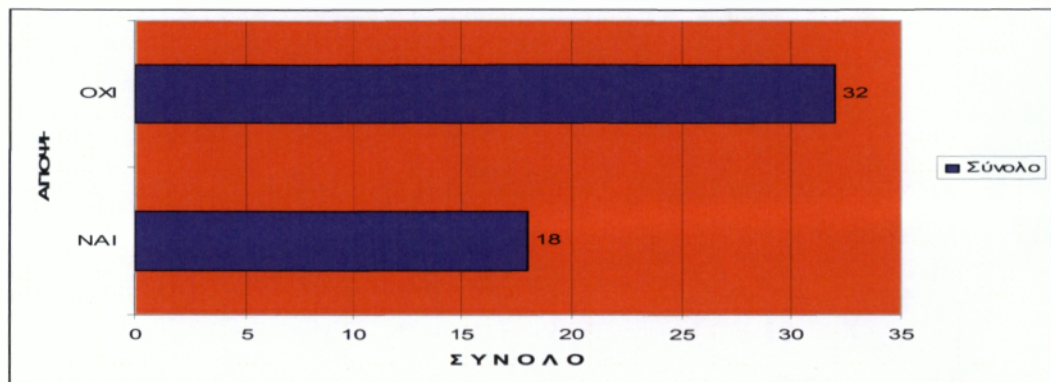
Πηγή: Ίδια επεξεργασία

21. Ερώτηση 22: Ζητάμε από το δείγμα να μας πει εάν έχει ενταχθεί σε κάποιο επιδοτούμενο-επιχορηγούμενο πρόγραμμα ή εάν πρόκειται να ενταχθεί. Μόλις το 36% έχει ή πρόκειται να συμμετάσχει, ενώ το 64% δεν έχει ασχοληθεί καθόλου (πίνακας 7.29).

Πίνακας 7.29: Ποσοστό συμμετοχής σε κάποιο πρόγραμμα

	Σύνολο	Ποσοστό επί %
ΝΑΙ	18	36%
ΟΧΙ	32	64%
Σύνολο	50	100%

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 7.25: Άποψη δείγματος επί του συνόλου για συμμετοχή του σε κάποιο πρόγραμμα

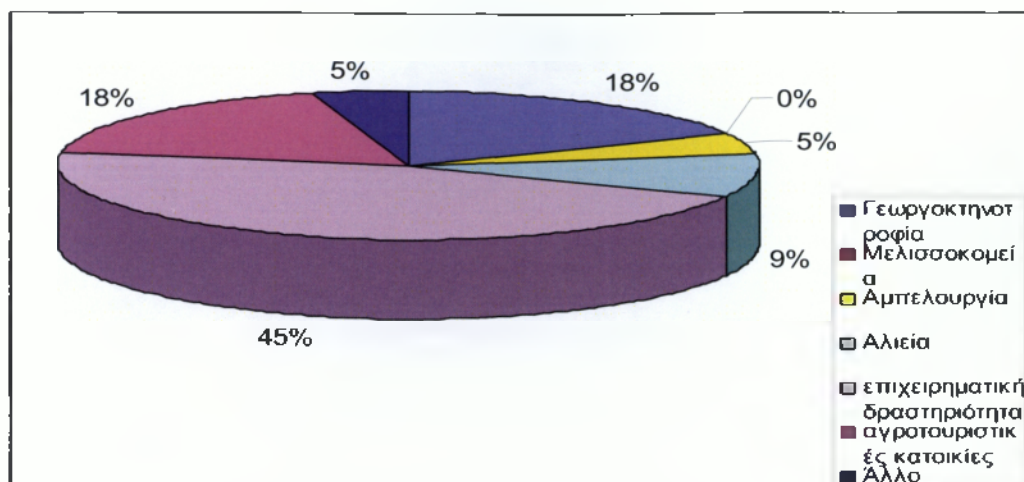
Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Κατόπιν ζητήσαμε από αυτούς που απάντησαν θετικά, να μας πούνε σε ποιο τομέα ήταν το πρόγραμμα που ήδη απορρόφησαν ή που πρόκειται να ενταχθούν. Έτσι το 45% αυτών που απάντησαν θετικά, έχουν ή πρόκειται να ενταχθούν σε κάποιο πρόγραμμα, ένα 18% σε αγροτουριστικές κατοικίες και ένα άλλο 18% στην γεωργοκτηνοτροφία, ενώ μόλις το 9% στην αλιεία (πίνακας 7.30).

Πίνακας 7.30: Ποσοστό συμμετοχής σε κάποια κατηγορία προγράμματος

	Σύνολο	Ποσοστό επί του συνόλου που απάντησαν θετικά	Ποσοστό επί %
Γεωργοκτηνοτροφία	4	6	18
Μελισσοκομεία	0	0	0
Αμπελουργία	1	1	5
Αλιεία	2	3	9
Επιχειρ. Δραστηριότ.	10	15	45
αγροτουριστικές κατοικίες	4	6	18
Άλλο	1	1	5
ΣΥΝΟΛΟ	22	32	100

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Λιάγραμμα 7.26: ποσοστό συμμετοχής σε διάφορα προγράμματα

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

22. Ερώτηση 23: Στην τελευταία ερώτηση του δείγματος ζητήσαμε να μας βάλουν σε σειρά προτίμησης από το ένα έως το τέσσερα τι θεωρούν ποιο σημαντικό σε σχέση με την τουριστική ανάπτυξη του τόπου. Οι επιλογές ήταν: η οικονομική ενίσχυση, η προστασία του περιβάλλοντος και η κοινωνική συνοχή. Έτσι η σειρά προτίμησης έχει ως εξής; 1. Παραδώσεις, 2. Κοινωνική συνοχή, 3. Οικονομική ενίσχυση, 4. περιβάλλον (πίνακας 7.31).

Πίνακας 7.31:Σειρά προτεραιότητας επιλογών σχετικά με την τουριστική ανάπτυξη του τόπου

	Σύνολο επί της σειράς προτίμησης	Σειρά Προτίμησης
ΟΙΚ ΕΝΙΣΧΥΣΗ	137	3
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	139	4
ΠΑΡΑΔΩΣΕΙΣ	111	1
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ	113	2
ΣΥΝΟΛΟ	500	

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

7.2 Παρατηρήσεις - συμπεράσματα

Αρχικά θα ήθελα να αναφερθώ στην προθυμία των ερωτηθέντων να απαντήσουν άλλοτε οι ίδιοι το ερωτηματολόγιο και άλλοτε απαντώντας το σε εμένα να το συμπληρώσω. Η επαφή με τους ανθρώπους ήταν πολύ ζεστή και φιλόξενη, έτσι μέσα από τις συζητήσεις μας μου δόθηκαν απαντήσεις σε διάφορα σημεία της εργασίας και με έκαναν να καταλάβω για το πώς αντιλαμβάνονται οι κάτοικοι τον τόπο τους, τι περιμένουν από αυτόν, καθώς και ποια είναι τα καθημερινά, μικρά και μεγάλα, προβλήματα τους. Επίσης θα ήθελα να αναφερθώ στην εξαιρετική συνέντευξη του δημάρχου Λειψών κ. Μπενέτου Σπύρου, μέσα απ' την οποία κατανόησα ολοκληρωτικά το σχέδιο δράσης του δήμου Λειψών, τους στόχους και τις προτεραιότητες του, τα έργα και τις διαδικασίες υλοποίησης τους καθώς και άλλα μείζονα ζητήματα, απ' όπου χρησιμοποιήθηκαν αυτούσια κομμάτια της στο σώμα της εργασίας.

Στη συνέχεια, θα παραθέσω μερικές παρατηρήσεις για το ερωτηματολόγιο και στο τέλος, τα συμπεράσματα που προέκυψαν από αυτό.

Το ερωτηματολόγιο αφορούσε κυρίως άτομα που ζουν μόνιμα στους Λειψούς και αυτό γιατί, την περίοδο που πραγματοποιήθηκε η έρευνα ήταν αδύνατον να ερευνήσουμε και την άποψη των παραθεριστών στο νησί, σε άλλο διαφορετικά διαμορφωμένο ερωτηματολόγιο, αφού ο τουρισμός στο νησί ξεκινάει κυρίως κατά τους θερινούς μήνες.

Στο ερωτηματολόγιο χρησιμοποιήσαμε ορισμένες ερωτήσεις «παγίδες», δηλαδή βάλουμε με σχεδόν το ίδιο νόημα ορισμένες ερωτήσεις σε απομακρυσμένα σημεία μεταξύ τους. Αυτό το κάναμε για να εξετάσουμε αν όντως οι ερωτηθέντες μας παρουσιάζουν την άποψή τους ή απαντούν από επιπολαιότητα στις ερωτήσεις.

Σε μερικές από τις απαντήσεις που δόθηκαν μας εκπλήσσει το αποτέλεσμα, αυτό έχει να κάνει σε σχέση με την υποκειμενική άποψη των ερωτηθέντων. Για παράδειγμα ενώ η τουριστική προβολή του νησιού είναι περιορισμένη, οι περισσότεροι ικανοποιούνται από αυτήν. Παρατηρήσαμε ότι όσοι δεν ασχολούνται άμεσα με τον τουρισμό, συνταξιούχοι, ψαράδες, αγρότες, νοικοκυρές, κ.α. δείχνουν ευχαριστημένοι, ενώ αυτοί που επιδιώκουν περισσότερα είναι οι νέοι και οι επαγγελματίες -μαγαζάτορες, εστίατορες, ξενοδόχοι- κ.α.

Έτσι οι σημαντικότερες παρατηρήσεις που προκύπτουν από την έρευνα είναι:

- Ο κόσμος αναγνωρίζει την προσπάθεια του Δήμου σε θέματα ανάπτυξης του νησιού και αναβάθμισης του βιοτικού του επιπέδου. Παρ' όλα αυτά υπάρχει μια δυσανασχέτηση όσων αφορά την αντιμετώπιση των κατοίκων ενός τόσο μικρού τόπου από την πολιτεία.
- Ένα άλλο συμπέρασμα είναι ότι παρ' όλο που υπάρχει αυξημένο το ποσοστό συγκράτησης του νεαρού πληθυσμού στο νησί, δεν υπάρχουν διευρυμένα πεδία δραστηριοποίησης τους, με αποτέλεσμα να μην ασχολούνται ουσιαστικά με κάποια βασική δραστηριότητα αλλά με πολλές και διάφορες. Υπάρχει ενδιαφέρον για διάφορες επιχειρηματικές δραστηριότητες, όμως δεν υπάρχουν κατάλληλα προγράμματα που να συμπεριλαμβάνουν μικρές και ευαίσθητες περιοχές όπως τους Λειψούς, αφού τα μέτρα και τα σταθμά που ορίζουν είναι για μεγαλύτερα νησιά.
- Παρ' όλο που, απ' ότι φαίνεται και από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων ποιο είναι το κύριό τους επάγγελμα και αν έχουν και κάποιο δεύτερο κερδοφόρο, δεν φαίνεται ανεπτυγμένη η κτηνοτροφία και η γεωργία και γενικά ο πρωτογενής τομέας, πράγματι οι κάτοικοι ασχολούνται με αυτήν, οι περισσότεροι όμως για βιοποριστικούς λόγους και παράλληλα με κάποιο άλλο ως βασικότερο επάγγελμα.
- Στο νησί υπάρχουν υποδομές τουρισμού (διαμονή, εστίαση, αναψυχή) και ο κόσμος δείχνει ευχαριστημένος από το επίπεδο τους. Όμως παρατηρείται ότι δεν υπάρχει μια συλλογικά οργανωμένη προσπάθεια προώθησης, βελτίωσης και ανάδειξης αυτών των υποδομών.
- Οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες γνωρίζουν τι είναι οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού, ορισμένοι όμως έχουν κάνει κάποιες μεμονωμένες προσπάθειες βελτίωσης της επιχείρησής τους, ή έναρξης νέας προς αυτή τη νέα μορφή τουριστικής δραστηριότητας.
- Μια τελευταία παρατήρηση που διαπιστώσαμε μέσα από αυτή την έρευνα είναι ότι οι αγρότες κυρίως έχουν αρχίσει να περιορίζονται ως προς τις διαθέσιμες εκτάσεις βόσκησης και φύλαξης των ζώων τους, καθώς και καλλιέργειας των σιτηρών. Αυτό οφείλεται στο ότι ολοένα και περισσότερα αγροτεμάχια αγοράζονται από τους ξένους ενώ κατακερματίζονται οι εκτάσεις σε οικοπέδα, με αποτέλεσμα να περιορίζονται και να γίνονται δυσπρόσιτα αυτά των αγροτών.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στο σημείο αυτό της εργασίας αναφέρονται τα γενικά συμπεράσματα και προτείνονται κάποιες εναλλακτικές λύσεις και προτάσεις.

Τα σημαντικότερα συμπεράσματα είναι:

✓ Το νησί βρίσκεται σε κατάσταση βιώσιμης ανάπτυξης, οι προσπάθειες και το έργο που επιτελείται σε αυτόν τον τόπο, αποτελούν πρότυπο όχι μόνο άλλων νησιών αλλά και μεγαλύτερων πόλεων, ακόμη και της ίδιας της χώρας. Ναι πράγματι, υπάρχουν περιορισμένοι πόροι, όμως η κατάσταση είναι αξιοβίωτη.

✓ Οι Λειψοί, με την παράδοσή τους, την διατήρηση του φυσικού τους κάλλους, την καθαρότητα της φύσης και πάνω απ' όλα τη συγκράτηση του πληθυσμού τους στο νησί, ιδιαιτέρως του νεαρού, αποτελούν την βάση της τουριστικής ανάπτυξης τους, αφού όλα όσα χρήζουν για αυτήν, τα διαθέτει.

✓ Με το νέο χωροταξικό χάρτη, που με επίμονη προσπάθεια του Δημάρχου Λειψών τέθηκε σε εφαρμογή, θα περιοριστούν οι κατατμήσεις γης και θα τεθούν νέες βάσεις στους όρους δόμησης και χρήσης, έτσι θα ενισχυθεί η τοπική ανάπτυξη και θα προστατευτούν το περιβάλλον, η κληρονομιά αλλά και οι πολιτιστικές παραδόσεις του τόπου.

✓ Στο νησί διαπιστώνεται ότι μπορούν να αναπτυχθούν νέες εναλλακτικές μορφές τουρισμού, οι οποίες θα ενισχύσουν την τουριστική ανάπτυξη του τόπου και θα καλυτερεύσουν το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων μέσω της οικονομικής τους ευημερίας.

✓ Ακόμη, παρατηρήθηκε ότι το κάμπινγκ έχει απαγορευθεί στο νησί ολοκληρωτικά, κι αυτό γιατί δεν υπάρχει κάποια οργανωμένη επιχείρηση που να ασχολείται με αυτό, με αποτέλεσμα οι ανάλογοι παραθεριστές να κατασκηνώνουν όπου αυτοί ορίζουν χωρίς να φροντίζουν για το που θα διοχετευθούν τα απορρίμματα τους, έτσι υπήρχαν κίνδυνοι πυρκαγιών μέχρι και μόλυνσης των υδάτων.

✓ Στους Λειψούς υπάρχουν σοβαρά προβλήματα ηλεκτροδότησης και υδροδότησης του νησιού με αποτέλεσμα να καθίσταται λιγότερο ελκυστικό, ως προορισμός αλλά και να υποβαθμίζεται το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων.

✓ Τέλος, οι προσπάθειες που γίνονται εκ μέρους της Τοπικής Αυτοδιοίκησης είναι αξιόλογες, όμως το κράτος θα πρέπει να μεριμνήσει πολύ περισσότερο ώστε να δοθούν μεγαλύτερες οικονομικές ενισχύσεις στους μικρούς Δήμους, να μην σπαταλιούνται σε ανούσια έργα, χωρίς συγκεκριμένους σκοπούς και στόχους.

Παρακάτω προτείνονται κάποιες εναλλακτικές λύσεις και προτάσεις:

1. Ενεργοποίηση των πολιτών σε εναλλακτικές μορφές τουριστικών δραστηριοτήτων.
2. Αναπαλαιώσεις παραδοσιακών κατοικιών και μετατροπή τους σε τουριστικό ξενώνα ή λαογραφικό μουσείο καθώς κατασκευές παραδοσιακών μεταποιητικών εργαστηρίων, μικρών και ευέλικτων στις ανάγκες του τόπου.
3. Εκσυγχρονισμός αγροκτημάτων προς επίσκεψη, με μονοπάτια, αλώνια, γεφυράκια κ.α. προς ανάδειξη της τοπικότητας και έλκυσης παραθεριστών.
4. Δημιουργία ιστοσελίδας για την προώθηση του τουριστικού προορισμού «Λειψοί», με πάσης φύσεως πληροφορίες για τους Λειψούς.
5. Μέγιστη δυνατή αξιοποίηση του αιολικού δυναμικού του νησιού προς υποκατάσταση ενέργειας για τις ηλεκτροδοτείς του οικισμού.
6. Κατασκευή μονάδων αφαλάτωσης, που θα εξυπηρετούν στην υδροδότηση του νησιού.
7. Άμεση πιστοποίηση των προϊόντων του νησιού, και ιδιαίτερα του κρασιού.
8. Δημιουργία ναυταθλητικού και περιβαλλοντικού ομίλου, που θα επιβλέπει τις νησίδες των Λειψών, όπου υπάρχει πλούτος θαλάσσιας ζωής. Πλέον, τους καλοκαιρινούς μήνες μπορεί να γίνεται εκπαίδευση σε πληθώρα ναυταθλημάτων με ενδεικτικότερη την ιστιοπλοΐα.
9. Τέλος, να γίνει οικιστική παρέμβαση στον μοναδικό οικισμό των Λειψών προκειμένου να χαρακτηριστεί παραδοσιακός και να αποτελέσει τουριστικό πόλο έλξης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βαρβαρέσος Στ., (2000), «*Τουρισμός Οικονομικές Προσεγγίσεις*», Εκδόσεις Πρόπομπος, Αθήνα, 345 σελ.
- Βολανάκης Ι., (2002), «*Ιστορία και μνημεία των Λειψών Δωδεκανήσου*», Έκδοση δήμου Λειψών, Ρόδος, 255 σελ.
- Ελληνικό Ινστιτούτο Διοικητικών Επιστημών, (2001), «*Η Δημόσια Διοίκηση στην Ελλάδα*», Επιμέλεια Σπηλιωτόπουλος Π., Μακρυδημήτρης Α., Σάκκουλα, Αθήνα, 213 σελ.
- Καρακατσάνης Γ., (2006), «*Έρευνα για την αειφόρο ανάπτυξη στους Λειψούς*», Δίκτυο Αειφόρων Νήσων, Ρόδος, 38 σελ.
- Κοκκώσης Χ., Τσάρτας Π., (2001), «*Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*», Κριτική, Αθήνα, 288 σελ.
- Κουμουندούρος Ν., (1994), «*Η Λειψώ*», Φοινίκη, Αθήνα, 110 σελ.
- Κουμουندούρος Ν., (1998), «*Η Παναγία του χάρου στη Λειψώ Δωδεκανήσου*», Τυπογραφείο Σανίδα, Αθήνα, 47 σελ.
- Λαγός Δ., (1995), «*Οι οικονομικές επιπτώσεις της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης στον Ελληνικό Τουρισμό*» σε Τόπος, Επιθεώρηση αστικών και περιφερειακών μελετών, Εκδόσεις Τόπος, 187 σελ., σ.σ. 121-146
- Πάνας Ε., (1998), «*Τοπικά Αναπτυξιακά Προγράμματα- εισαγωγή στη μεθοδολογία*», GUTENBERG, Αθήνα, 250 σελ.
- Παπακωνσταντινίδης Λ., (1993), «*Αγροτουρισμός Σταθμός στο δρόμο για την Τοπική Ανάπτυξη*», Δωρικός, Αθήνα, 198 σελ.
- Παπακωνσταντινίδης Λ., (2007), «*Διαπραγμάτευση και Τοπική Ανάπτυξη*», GUTENBERG, Αθήνα, 468 σελ.
- Παπακωνσταντινίδης Λ., (2003), «*Στρατηγική της Οικονομικής & Περιφερειακής Ανάπτυξης*», Τυπωθήτω, Αθήνα, 438 σελ.
- Παπακωνσταντινίδης Λ., (2001), «*Τουρισμός – Αγροτουρισμός και Τοπική Ανάπτυξη*», Εκπαιδευτικό Υλικό, Αθήνα, 164 σελ.
- Περιβαλλοντική ομάδα Γυμνασίου Λειψών, (2008) «*Οδηγός για την Αειφόρο ανάπτυξη στους Λειψούς*», Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, 36 σελ.
- Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, (2009), «*Ανάπτυξη αντάξια στο περιβάλλον και τον πολιτισμό του Αιγαίου*», Ενδιάμεση διαχειριστική Αρχή Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, Ερμούπολη, 46 σελ.

- Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, (2006), «Περιφερειακό Συμβούλιο Νοτίου Αιγαίου – Προγραμματική Περίοδος 2007-2013», Περιφερειακό Συμβούλιο, Ρόδος, 125 σελ.
- Προβατάς Δ., (2003), «Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη της Υπαίθρου – Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 338 σελ.
- Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών Δωδεκανήσου, (2007), «Δωδεκανησιακά Χρονικά – Τόμος ΚΑ΄», Τέχνη, Ρόδος, 853 σελ.
- Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών Δωδεκανήσου, (2008), «Λειψοί», Τέχνη, Ρόδος, 211 σελ.
- Χατζηνικολάου Ε., (1995), «Η τουριστική προβολή σε επίπεδο νομού – ο νέος θεσμός των Ν.Ε.Τ.Π.», Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης, Αθήνα, 72 σελ.
- Ν. 3463/2006 Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων
- Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού και Αειφόρου Ανάπτυξης,, (2008), Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.
- Αρχές νομοθετικής πρωτοβουλίας για την αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης, (2010) – «Πρόγραμμα ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗΣ», Κείμενο Δημόσιας Διαβούλευσης, Αθήνα
- Ειδικό χωροταξικό πλαίσιο για τον Τουρισμό, (2010), Σχέδιο κοινής Υπουργικής Απόφασης, Αθήνα

Διαδίκτυο

- <http://www.aftodioikisi.gr/controlItem.aspx?id=6085>
- <http://users.forthnet.gr/pat/nmantzaris/articles/article006.html>
- http://www.combank.gr/cbg/gr/customers/customer_story.jsp?docid=DEFBE06BBD6C9329C2256C6F0051879F&cabinet=Customers_Profiles&lang=gr
- <http://www.opengov.gr/ypes/?p=369>
- <http://www.dimokratiki.gr/article.asp?articleID=4948&catID=18&pubID=1>
- <http://www.haravgi.com.cy>
- http://atticanet.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=796:2010-03-16-19-58-34&catid=92:2009-03-11-11-29-40&Itemid=809
- <http://www.esimerini.com/modules.php?name=News&file=article&sid=6706>
- <http://www.atticafreepress.gr/%C2%AB%CE%BA%CE%BI%CE%BB%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%81%CE%AC%CF%84%CE%B7%CF%82%C2%BB-%CF%8C%CE%BB%CE%B5%CF%82-%CE%BF%CE%B9-%CE%B1%CF%81%CE%BC%CE%BF%CE%B4%CE%B9%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B5%CF%82-%CF%83/>

Παράρτημα Α
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Είμαι η Δέσποινα Καίρη, φοιτήτρια Τοπικής Αυτοδιοίκησης & Οικονομίας, του Τ.Ε.Ι. Καλαμάτας.

Το ερωτηματολόγιο αποτελεί έρευνα για την πτυχιακή μου εργασία με θέμα: «Τουρισμός και Τοπική Ανάπτυξη, οι δυνατότητες παρέμβασης των Ο.Τ.Α. Η περίπτωση του Δήμου Λειψιών».

Επίσης είναι ανώνυμο και εμπιστευτικό και η επιλογή σας έγινε τυχαία.

Σας παρακαλώ απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις, βάζοντας “x” στο αντίστοιχο τετραγωνάκι.

Ταυτότητα Δείγματος

1) Φύλο:

α) Άνδρας β) Γυναίκα

2) Ηλικία:

α) Έως 25 ετών β) 26 – 35 γ) 36 – 55 δ) 56 και άνω

3) Εκπαίδευση:

α) Δημοτικού β) Γυμνασίου

γ) Λυκείου δ) Ι. Ε. Κ

ε) Τ.Ε.Ι – Α.Ε.Ι στ) Αγράμματος

4) Επάγγελμα:

α) Δημόσιος ή Δημοτικός Υπάλληλος η) Αγρότης

β) Ιδιωτικός Υπάλληλος θ) Ψαράς

γ) Προσωπική Επιχείρηση ι) Οικιακά

δ) Ελεύθερος Επαγγελματίας κ) Άνεργος

ε) Τεχνίτης (π.χ. υδραυλικός, ηλεκτρολόγος) λ) Συνταξιούχος

στ) Οικοδομικές Εργασίες -εργολάβος μ) Φοιτητής

ζ) Εργάτης ν) Άλλο

Προσδιορίστε.....

5) Διαμονή:

α) Μόνιμα – εκ γενετής

β) Από τουρισμό

γ) Εργασιακοί Λόγοι

δ) Άλλο Προσδιορίστε

Απόψεις Δείγματος

6) Εκτός από το κύριο σας επάγγελμα, ασχολείστε με δραστηριότητες που μπορούν να σας επιφέρουν κέρδος;

α) Ναι β) Όχι

(Αν ναι)

6α) Ποια από τις παρακάτω είναι; (μπορείτε να σημειώσετε μέχρι τρεις)

α) Ενοικιαζόμενα Δωμάτια	☐	ε) Αλιεία	☐
β) Γεωργία	☐	στ) Οικοδομικές Εργασίες (π.χ. εργάτης)	☐
γ) Κτηνοτροφία	☐	ζ) Φυτοκαλλιέργεια	☐
δ) Αμπελουργία	☐	η) Άλλο	☐
- Προσδιορίστε

7) Γνωρίζετε τι σημαίνει Τοπική Ανάπτυξη;

α) Ναι β) Όχι

(Αν ναι)

7α) Πιστεύετε ότι η τοπική ανάπτυξη και η τουριστική ανάπτυξη είναι έννοιες αλληλοεξαρτώμενες;

α) Ναι β) Όχι γ) Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ

8) Θα μπορούσε η παράδοση του νησιού να το βοηθήσει στο να αναπτυχθεί τουριστικά;

α) Ναι β) Όχι γ) Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ

9) Πως αντιμετωπίζετε την πιθανότητα αύξησης της τουριστικής κίνησης στο νησί;

α) Θετικά β) Αρνητικά γ) Αδιάφορα
δ) Επιφυλακτικά ε) Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ

10) Συμμετέχετε στα κοινά;

α) Ναι β) Όχι γ) Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ

11) Είστε ικανοποιημένοι από τις διοικητική εξυπηρέτηση των υπηρεσιών του Δήμου Λειψών;

α) Ναι β) Όχι γ) Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ

12) Οι αποφάσεις και οι δράσεις της Τοπικής Αυτοδιοίκησης ενισχύουν την ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων στον Δήμο Λειψών;

α) Ναι β) Όχι γ) Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ

13) Η οικονομική σας ευημερία κατά πόσο εξαρτάται από την αύξηση της τουριστικής κίνησης στο νησί;

- α) Πάρα Πολύ β) Πολύ γ) Λίγο δ) Πολύ λίγο ε) Καθόλου

14) Συμμετέχετε σε δράσεις του Δήμου Λειψών;

- α) Ναι β) Όχι

(Αν ναι)

14)α) Σε ποια από τις παρακάτω συμμετέχετε;

- α) Τουριστικές εκθέσεις
β) Πολιτιστικές εκδηλώσεις
γ) Περιβαλλοντικές Δραστηριότητες
δ) Ανακύκλωση
ε) Άλλο Προσδιορίστε

.....

15) Οι αποφάσεις και οι δραστηριότητες του Δήμου Λειψών βελτιώνουν την ποιότητα ζωής στο νησί;

- α) Ναι β) Όχι γ) Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ

16) Το σχέδιο δράσης του Δήμου Λειψών που αποσκοπεί περισσότερο κατά τη γνώμη σας;

(Επιλέξτε μέχρι τρία)

- α) Τουρισμό
β) Υποδομές
γ) Πολιτιστικά
δ) Αθλητισμός
ε) Περιβάλλον
στ) Υγεία
ζ) Άλλο Προσδιορίστε

17) Πως θεωρείτε τις πρωτοβουλίες του Δήμου Λειψών στον τομέα της ανάπτυξης;

- α) Θετικές
β) Αρνητικές
γ) Ουδέτερες
δ) Αδιάφορες
ε) Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ

18) Είστε ευχαριστημένοι από την τουριστική προβολή του νησιού;

α) Ναι β) Όχι γ) Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ

19) Πιστεύεται πως η Ευρωπαϊκή Ένωση βοηθά στην ενίσχυση δράσεων προς βελτίωση της τοπικής και τουριστικής ανάπτυξης;

α) Ναι β) Όχι γ) Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ

20) Αξιολογήστε το Νησί μας:

(Βαθμολογήστε με σειρά προτεραιότητας, Χαμηλή, Μέτρια, Υψηλή)

ΤΟΜΕΙΣ	ΠΟΙΟΤΗΤΑ		
	Χαμηλή	Μέτρια	Υψηλή
Περιβάλλοντος	☐	☐	☐
Καθαριότητας	☐	☐	☐
Ανακύκλωσης	☐	☐	☐
Κυκλοφοριακού	☐	☐	☐
Δημοτικού Φωτισμού	☐	☐	☐
Ύδρευσης- Αποχέτευσης	☐	☐	☐
Ασφάλειας	☐	☐	☐
Παιδείας	☐	☐	☐
Κοινωνικής Προστασίας	☐	☐	☐
Αθλητισμού	☐	☐	☐
Πολιτισμού - Ψυχαγωγίας	☐	☐	☐
Εξυπηρέτησης Δημοσίων Υπηρεσιών	☐	☐	☐
Ακτοπλοϊκής Σύνδεσης	☐	☐	☐
Υγείας	☐	☐	☐
Υποδομές Τουρισμού (Διαμονή - Εστίαση - Αναψυχή)	☐	☐	☐
Οδοποιία	☐	☐	☐

21) Γνωρίζεται τι σημαίνει ο όρος εναλλακτικές μορφές τουρισμού;

α) Ναι β) Όχι

(Αν ναι)

21)α) Ποιες από τις παρακάτω πιστεύετε πως μπορούν να αναπτυχθούν στο νησί μας;

(Επιλέξτε μέχρι τρία)

- α) Αγροτουρισμός στ) Περιπέτειας
β) Πολιτιστικός ζ) Φυσιολατρικός-Οικοτουρισμός
γ) Θρησκευτικός η) Όλα τα παραπάνω

- δ) Αθλητικός θ) Άλλο
ε) Θαλάσσιος -Αλιευτικός Προσδιορίστε

22) Έχετε ενταχθεί ή πρόκειται να ενταχθείτε σε κάποιο επιδοτούμενο/επιχορηγούμενο πρόγραμμα;

- α) Ναι β) Όχι γ) Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ

(Αν ναι)

22)α) Σε ποια κατηγορία ήταν;

- α) Γεωργοκτηνοτροφία ε) Επιχειρηματική δραστηριότητα
β) Μελισσοκομεία ζ) Αγροτουριστικές κατοικίες
γ) Αμπελουργία η) Άλλο
δ) Αλιεία Προσδιορίστε

23) Τι είναι πιο σημαντικό για εσάς σε σχέση με την τουριστική ανάπτυξη του νησιού μας;

(Βάλτε με τη σειρά από το ένα ως το τέσσερα)

- α) Οικονομική Ενίσχυση
β) Προστασία Περιβάλλοντος
γ) Διατήρηση Πολιτιστικών Παραδόσεων
δ) Κοινωνική Συνοχή

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΓΙΑ ΤΟΝ ΧΡΟΝΟ ΠΟΥ ΔΙΑΘΕΣΑΤΕ!

Παράρτημα Β

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΔΗΜΑΡΧΟΥ ΛΕΙΨΩΝ Κ^{ΟΥ} ΜΠΕΝΕΤΟΥ ΣΠΥΡΟΥ ΛΕΙΨΟΙ ΜΑΡΤΙΟΣ 2010

Αρχικά θα ήθελα να σας χαιρετίσω και να σας ευχαριστήσω που δεχθήκατε να δώσετε τη συνέντευξη και να συμβάλλετε στην έρευνα που υλοποιείται στα πλαίσια της πτυχιακής μου εργασίας, με θέμα: «Τουρισμός και Τοπική Ανάπτυξη, οι δυνατότητες παρέμβασης των Ο.Τ.Α. *Η περίπτωση του Δήμου Λειψών*».

Με την εργασία αυτή διερευνάται η δυνατότητα των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, εν προκειμένω του Δήμου Λειψών, να παρέμβουν στην σχέση του τουρισμού και της τοπικής ανάπτυξης, να την επηρεάσουν και να την αλλάξουν. Εξετάζονται όλες οι δυνατές μορφές παρέμβασης, η αποδοχή ή μη αυτών από τους δημότες, και οι όποιες αδυναμίες της Αυτοδιοίκησης.

1. Το γεγονός ότι αλλάζει η διοικητική διάρθρωση της χώρας επηρεάζει και τον Δήμο Λειψών;
2. Που οφείλεται κατά τη γνώμη σας η κατά 6^η συνεχής τετραετής θητεία σας ως Δήμαρχος, και πιο πολύ το γεγονός ότι για 2 τετραετίες δεν υπήρξε άλλη αντίπαλη δημοτική παράταξη;
3. Ποιο ήταν το γενικό σχέδιο δράσης που καθορίσατε όλα αυτά τα χρόνια και ιδιαίτερος την τετραετία που διανύουμε;
 - Ποιοι είναι οι βασικοί άξονες προτεραιότητας που τίθενται σε αυτό;
 - Κατά πόσο θεωρείτε ότι είναι εφικτό να υλοποιηθούν οι ενέργειες και οι δραστηριότητες που το απαρτίζουν;
 - Υπάρχουν παράγοντες που επιβραδύνουν και δυσκολεύουν την προγραμματισμένη υλοποίηση τους;
4. Πως αισθάνεστε την αντίδραση των δημοτών στις αποφάσεις της Τοπικής αυτοδιοίκησης; Ακολουθούν τους κανονισμούς που τίθενται;
5. Ο Δήμος Λειψών δεν ανήκει στους Δήμους όπου η εκπόνηση Επιχειρησιακού Προγράμματος είναι επιτακτική, (με κριτήριο τον πληθυσμό). Όμως εσείς ως Αυτοδιοικούσα Αρχή ενδιαφερθήκατε. Μπορείτε να μας πείτε τι είναι αυτό που σας ώθησε, σε ποιόν το αναθέσατε, και ποιες είναι οι βασικές προτεραιότητες του;

6. Διαπιστώνεται ότι ο Δήμος Λειψών συμμετέχει και συνεργάζεται με άλλους φορείς, της αυτοδιοίκησης ή μη, όπως τοπικοί, περιφερειακοί και ευρωπαϊκοί. Είναι γόνιμες κατά τη γνώμη σας αυτές οι συνεργασίες; Μπορείτε να αναφερθείτε στο είδος τους και την επιδίωξη τους; Σε τι αποσκοπεί η μεταξύ σας συνεργασία - συμμετοχή;

Και τέλος κατά πόσο μπορούν να διατηρηθούν; (χιλιομετρικές αποστάσεις - καιρικές συνθήκες - αδυναμίες κοινής συνδιάσκεψης, κ.α.).

7. Θα θέλαμε να μας πείτε από πού κυρίως προέρχονται οι οικονομικοί πόροι του Δήμου; Επαρκούν ώστε να καλύπτονται οι ανάγκες της περιοχής; Και σε ποιους τομείς διοχετεύονται;

8. Όσον αφορά τα έργα, σε ολόκληρο το φάσμα υλοποίησής τους, (όσα έγιναν, όσα θα γίνουν και όσα γίνονται), από ποιους φορείς υλοποιήθηκαν και υλοποιούνται; Προς ποια κατεύθυνση έχουν βλέψη; Ανταποκρίνονται στις ανάγκες του συνόλου των δημοτών ή σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες;

9. Ενθαρρύνεται τους δημότες να συμμετέχουν σε δράσεις σχετικές με τον τουρισμό και την τοπική ανάπτυξη; Ενισχύεται τη συμμετοχή τους;

10. Τέλος, πως πιστεύεται ότι η Τοπική Αυτοδιοίκηση μπορεί να παρέμβει σε ζητήματα τουρισμού και τοπικής ανάπτυξης; Οι δημότες συνεργάζονται και αποδέχονται τις όποιες παρεμβάσεις;

Σας ευχαριστώ πολύ για τον πολύτιμο χρόνο που διαθέσατε καθώς και για τις πολυσήμαντες πληροφορίες σας,

με εκτίμηση,
Δέσποινα Καϊρη
φοιτήτρια Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Σχολή Διοίκησης & Οικονομίας
Τ.Ε.Ι. Καλαμάτας